

Beheer- en ontwikkelplan Nationaal Park Zuid-Kennemerland 2014-2024



Colofon

Titel:	Beheer- en ontwikkelplan Nationaal Park Zuid-Kennemerland
Opdrachtgever:	Overlegorgaan Nationaal Park Zuid-Kennemerland
Contactpersoon:	Koosje Lever, secretaris Nationaal Park Zuid-Kennemerland
Datum:	juli 2014
Uitvoering:	Rob Berkers, Berkers Advies
Begeleiding:	Koosje Lever (secretaris Nationaal Park Zuid-Kennemerland), Marieke Kuipers (PWN), Thea Olivier (Gemeente Velsen)
Tekstuele bijdragen:	Marieke Kuipers (PWN) leverde tekstuele bijdragen aan paragraaf 2.2 en schreef de conceptteksten voor beleidskeuze 1. Leden van de Adviescommissie leverden tekstuele bijdragen aan hoofdstuk 6.

Berkers Advies – Kennis van vrije tijd

Onderzoek, advies, project-, proces- en programmamanagement

Berkers Advies

Rob Berkers
Pottenbakkerstraat 5 - 2645 KR DELFGAUW
www.berkersadvies.nl
info@berkersadvies.nl

Voorwoord

Voor u ligt het Beheer- en Ontwikkelplan van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland voor de periode 2014 - 2024. In het Nationaal Park Zuid-Kennemerland werken de volgende partijen samen: de Provincie Noord-Holland, de gemeenten Haarlem, Bloemendaal, Velsen en Zandvoort, de beheerders PWN, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, particuliere eigenaren en het IVN. In het Beheer- en Ontwikkelplan zetten wij het beleid voor het Park uiteen ten aanzien van natuur, cultuurhistorie, recreatie, communicatie, educatie en onderzoek voor de komende 10 jaar.

De prachtige natuur van ons Nationaal Park is van onschatbare waarde in de drukke Metropoolregio. Beheerders werken hard aan behoud en herstel van de bijzondere natuur. Zij worden hierbij geholpen door een groeiend aantal vrijwilligers. Mensen voor natuur.

Jaarlijks trekt het Park zo'n 2 miljoen bezoekers, waarvan de meesten uit de directe omgeving. Zij vinden er rust en ruimte om wandelend en fietsend te genieten van de natuur. Ook nemen jaarlijks duizenden mensen deel aan excursies en evenementen in het Nationaal Park. Natuur voor mensen.

Eén groep licht ik er graag even uit: kinderen. Educatie is een speerpunt van ons beleid. In 2013 gingen 1350 basisschoolleerlingen met een schoolgids op pad. We gaan ons ervoor inspannen om dit aantal sterk te laten toenemen. Ons nieuwe Bezoekerscentrum 'De Kennemerduinen' zal hierin een centrale rol spelen.

Door bezuinigingen is er minder overheidsgeld beschikbaar. Wij moeten dus op zoek naar nieuwe vormen van financiering. Er zullen nieuwe verbanden tussen overheden, samenleving en markt ontstaan. Een mooi voorbeeld is het in 2013 door ondernemers opgerichte Duinenfonds Zuid-Kennemerland.

In de voor ons liggende periode zullen wij meer nog dan voorheen de samenwerking zoeken met andere partijen. We willen onze bestaande netwerken versterken en onze blik nog meer naar buiten richten. Zo willen we verbindingen leggen met ondernemers en maatschappelijke organisaties. Het is de uitdaging om nieuwe vormen van financiering te vinden en meer draagvlak voor natuur te krijgen.

Kijkend naar de betrokkenheid en het enthousiasme van omwonenden, vrijwilligers, ondernemers en partners in en rondom het NPZK, zie ik de toekomst met vertrouwen tegemoet.

Aaltje Emmens-Knol
voorzitter Nationaal Park Zuid-Kennemerland

Samenvatting

Het plan

Voor u ligt het Beheer- en Ontwikkelplan 2014–2024 voor het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Het plan is op 6 juni 2014 vastgesteld door het Overlegorgaan van het Park. In het Overlegorgaan zijn vertegenwoordigd de Provincie Noord-Holland, de gemeenten Haarlem, Bloemendaal, Velsen en Zandvoort, de beheerders PWN, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, particuliere eigenaren en het IVN. In het Beheer- en Ontwikkelplan zetten wij het beleid voor het Park uiteen ten aanzien van natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, communicatie, educatie en onderzoek voor de komende 10 jaar. Het plan vormt de basis voor (meer-) jaarlijkse uitvoeringsplannen.

Participanten, belangengroepen en omwonenden zijn in een interactief proces betrokken geweest bij het opstellen van dit nieuwe beleidsplan. Er heeft goede afstemming plaatsgevonden met het proces rond het beheerplan Natura 2000 dat de Provincie Noord-Holland voor Zuid-Kennemerland opstelt.

Bij de evaluatie van het oude beleidsplan bleken enkele aanpassingen en actualisaties nodig. Het Beheer- en Ontwikkelplan 2014 – 2024 bevat echter geen grote koerswijzigingen.

Het Park

Het Park is in vele opzichten bijzonder. Het is voor Nederlandse begrippen zeer groot (zo'n 3800 ha), relatief ongerept, uniek, afwisselend en reliëfrijk. Mede door invloed van wind, zee en zout kent het gebied een gevarieerde rijkdom aan planten en dieren. De natuur is zó bijzonder, dat het is aangewezen als onderdeel van het Europese netwerk van natuurgebieden (Natura 2000). Het gebied kent een bijzondere cultuurgeschiedenis, waarvan nog veel in het landschap is te zien, zoals bijvoorbeeld de prachtige buitenplaatsen en landgoederen aan de oostzijde van het Park. Nationaal Park Zuid-Kennemerland ligt aan de rand van de Metropoolregio Amsterdam: een van de sterkste economische regio's van Europa. Voor deze stedelijke omgeving heeft het Park een belangrijke functie, zowel voor de natuur als voor recreanten. Jaarlijks trekt het Park zo'n twee miljoen bezoekers, grotendeels afkomstig uit de directe omgeving. De ligging van het Park is weergegeven op kaart 1.

Doelen van het Park

Afgeleid van de vier landelijke doelstellingen voor de Nationale Parken onderscheiden we de volgende hoofddoelen:

1. Het behouden en ontwikkelen van natuur, landschap en cultuurhistorie.
2. Het stimuleren en verbeteren van de mogelijkheden voor rustige recreatievormen.
3. Het bieden van een stimulerend pakket van communicatie en educatie. Actieve betrokkenheid van omwonenden en gebruikers staat hierbij centraal.
4. Het geven van ruimte aan en stimuleren van (wetenschappelijk) onderzoek.

Wij voegen hier nog een vijfde doelstelling aan toe:

5. Het streven dat het Park in het hart komt van velen: omwonenden, gebruikers, ondernemers en bestuurders.

Deze vijf doelen zijn uitgewerkt in achtereenvolgens streefbeelden, beleidskeuzes en uiteindelijk in een projectenlijst. De eerste doelstelling vormt de basis voor de andere doelstellingen. Bij alle activiteiten in het Park is duurzaamheid de toetssteen.

Ontwikkelingen en trends

De Nationale Parken zijn in 2011 als rijkstaak vervallen. Het Rijk heeft bovendien flink gekort op de werkzaamheden van het IVN in de Nationale Parken. Door bezuinigingen op natuur en de vermaatschappelijking van het natuurbeleid zullen nieuwe verbanden tussen overheden, samenleving en markt ontstaan. Het is de uitdaging om nieuwe vormen van financiering te vinden en meer draagvlak voor natuur te krijgen.

Duurzaamheid staat steeds nadrukkelijker op de agenda in de samenleving. Een goed evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen wordt essentieel gevonden.

Het is de verwachting dat het aantal bezoekers de komende jaren licht toeneemt. Als het om recreatie gaat is 'beleving' de laatste jaren een veelgehoorde term. Mensen willen de natuur echt kunnen ervaren.

Uitvoering van het plan

Dit beleidsplan is ambitieus. Om het plan uit te kunnen voeren zullen alle in het Overlegorgaan samenwerkende partijen in financiële en in personele zin moeten bijdragen. De Provincie Noord-Holland heeft een jaarlijkse steun toegezegd van zo'n € 120.000 voor de uitvoering van de jaarplannen, daarbij de verwachting uitsprekend dat ook de andere partners een bijdrage leveren.

Voor de uitvoering van projecten zullen wij meer nog dan voorheen op zoek moeten naar alternatieve (publieke en private) financiering. Het wordt daarom nog belangrijker dat overheden, ondernemers en burgers zich betrokken voelen bij het Park. Vrijwilligers zijn nu al onmisbaar bij het verwezenlijken van onze doelen. We zetten in op het faciliteren en professionaliseren van de huidige én nieuwe vrijwilligers.

Veel projecten zullen pas worden uitgevoerd wanneer zich kansen voordoen. Het is dus lastig om een goede lange termijnplanning te maken. Daar komt bij dat zich nieuwe projecten zullen aandienen tijdens onze zoektocht naar verbindingen met ondernemers en maatschappelijke organisaties. We zullen daarom werken met dynamische uitvoeringsprogramma's die vertaald worden in de jaarlijkse begroting en meerjarenbegrotingen van vier jaar.

Een slagvaardige organisatie is noodzakelijk. Het Overlegorgaan is een vruchtbare organisatievorm gebleken. Afspraken over de samenstelling en benoeming van leden van het Overlegorgaan en van de onafhankelijk voorzitter worden in een reglement vastgelegd.

De beleidskeuzes en projecten

Op basis van de hoofddoelen van het Park en ontwikkelingen en trends hebben wij dertien beleidskeuzes gemaakt voor de komende 10 jaar en deze uitgewerkt in projecten. Deze beleidskeuzes zijn, samen met een greep uit de projecten (cursief), hieronder beschreven.

1. Versterking biodiversiteit en natuurlijke dynamiek
 - *uitvoeren diverse maatregelen Natura 2000 en PAS*
 - *instandhouden en beheer waardevolle naaldbossen*
 - *opstellen natuurbeheerplan Binnenmeer Kennemerstrand*
 - *aanleg ecoverbindingen over spoorlijn en Zeeweg, en diverse kleinere faunapassages*

2. Blik naar buiten
 - *Procesafspraken maken over het optreden in diverse gremia*
3. Cultuurhistorie beschermd en beleefbaar maken
 - *opstellen en uitvoeren beleid cultuurhistorie in relatie tot natuur en landschap*
 - *deelname Open Monumentendag*
 - *uitvoeren Masterplan Elswout*
4. Rustige recreatievormen en duurzaam toerisme
 - *werken aan certificering ECST (duurzaam toerisme) i.s.m. ondernemers en gemeenten*
 - *verbeteren en actualiseren aanbod diverse doelgroepen*
 - *uitvoeren gezamenlijk evenementenbeleid*
5. Bereikbaarheid en bebording
 - *voorbereiden en uitvoeren bewegwijzering naar Bezoekerscentrum*
6. Beheren en profileren als eenheid
 - *consequent toepassen 'duo-branding'*
7. Goede externe zonering en verbindingen
 - *afspraken maken met beheerders van andere gebieden over externe zonering*
 - *concrete uitwerking gewenste verbindingen met groengebieden in omgeving*
8. Intensieve open en tweezijdige communicatie
 - *vernieuwen website*
 - *viering 20-jarig bestaan NPZK in 2015*
9. Natuur- en milieueducatie
 - *samenwerken met andere aanbieders in de regio*
 - *realisatie informatiepunt aan noordzijde van het Park*
10. Onderzoek en monitoring
 - *uitvoeren tienjaarlijkse recreatieonderzoek*
 - *onderzoek en monitoring diverse maatregelen en goede communicatie over resultaten*
11. Actief vrijwilligersbeleid
 - *faciliteren bestaande en werven nieuwe vrijwilligers*
12. Samenwerking burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties
 - *onderzoek naar en oprichten van stichting 'Vrienden van het NPZK'*
 - *sluiten strategische allianties met andere organisaties*
13. Slagvaardige organisatie en financiën op orde
 - *opstellen reglementen organisatie*

Inhoudsopgave

1 Inleiding	8
1.1 Een korte schets van Nationaal Park Zuid-Kennemerland	8
1.2 Aanleiding en doelstelling van het plan	8
1.3 Totstandkoming van het plan	10
1.4 Leeswijzer	10
2 NP Zuid-Kennemerland: de stand van zaken	11
2.1 NP Zuid-Kennemerland en zijn omgeving	11
2.2 Een karakterisering van NP Zuid-Kennemerland	11
2.3 Wat is in de vorige BIP-periode bereikt?	14
3 Ontwikkelingen en wensen	16
3.1 Uitdagingen voor de toekomst volgens de BIP-evaluatie	16
3.2 Trends en ontwikkelingen in de samenleving	17
3.3 Wensen uit de omgeving	19
3.4 Relevant beleid	21
4 Visie voor de periode tot 2024	24
4.1 Doelstelling van NPZK	24
4.2 Ons streefbeeld voor NPZK in 2024	25
5 Beleidskeuzes en doelen	28
5.1 Overzicht van beleidskeuzes	28
5.2 Uitwerking van beleidskeuzes tot concrete doelen	29
6 Werkafspraken en projecten	52
6.1 Inleiding	52
6.2 Werkafspraken	52
6.3 Projecten	56
Bijlage 1: Projectenoverzicht	68
Bijlage 2: Zoneringskaart	75
Bijlage 3: Verbindingenkaart	76

1 Inleiding

1.1 Een korte schets van Nationaal Park Zuid-Kennemerland

Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK) is in 1995 officieel ingesteld en is één van de 20 nationale parken in Nederland. De nationale parken zijn de visitekaartjes van de Nederlandse natuur.

NPZK is in vele opzichten bijzonder. Het is één van de weinige grote natuurgebieden in de Randstad waar beleving van natuur, rust en ruimte mogelijk is. Voor veel mensen vormt het Park 'de achtertuin' voor activiteiten als wandelen, fietsen, paardrijden en zwemmen. Het gebied is voor Nederlandse begrippen groot (3.800 ha), relatief ongerept, afwisselend en reliëfrijk. Mede door invloed van wind, zee en zout kent het een gevarieerde rijkdom aan zeldzame en beschermde planten en dieren en heeft daarmee hoge natuurwaarden. Op dit vlak behoort het gebied tot de beste van Nederland. De zilte geur brengt ook een unieke recreatieve beleving met zich mee. Daarnaast is er de bijzonder boeiende cultuurgeschiedenis, waarvan nog veel in het landschap is te zien, zoals bijvoorbeeld de buitenplaatsen en landgoederen. Sinds kort beschikt het Park over een prachtig nieuw bezoekerscentrum. Dit alles maakt het gebied voor de recreant uniek. Jaarlijks trekt het Park 1,8 miljoen bezoekers. De aantrekkingskracht op al die bezoekers maakt dat het NPZK ook van waarde is voor het leefklimaat van de regio en als groene motor voor de regionale economie.

Op kaart 1 (pagina 9) zijn de ligging en de begrenzing van het Park weergegeven.

In bestuurlijk opzicht is NPZK een samenwerkingsverband van de terreinbeheerders Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland, particuliere eigenaren, het IVN, de gemeenten Zandvoort, Haarlem, Bloemendaal en Velsen en de provincie Noord-Holland, onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. Een Overlegorgaan, waarin al deze partijen vertegenwoordigd zijn, vormt het bestuur van het Nationaal Park. De besturende partijen overleggen over plannen, projecten en financiën om op deze wijze een maximale afstemming te verkrijgen. Dit Beheer- en Ontwikkelplan is hierbij een belangrijk sturend document.

1.2 Aanleiding en doelstelling van het plan

In 2003 verscheen onder de titel 'Stuivende duinen' het Beheer- en Inrichtingsplan (BIP) voor het Nationaal Park Zuid-Kennemerland 2003-2012. Hierin is de visie op het Park voor de periode tot aan 2012 weergegeven alsmede de belangrijkste beleidskeuzes en voorgenomen maatregelen en projecten. Omdat de provincie Noord-Holland in 2013/2014 een beheerplan Natura2000 opstelt, dat van veel belang is voor het Park, is de werkingstijd van dit BIP met twee jaar verlengd. Daarna wil het Overlegorgaan van NPZK een nieuw plan in werking laten treden. Tot voor kort verplichtte de Rijksoverheid nationale parken om een BIP te hebben. Dit is nu niet meer het geval. Niettemin vindt het Overlegorgaan van NPZK het wel heel waardevol om zo'n plan te hebben. Omdat het plan over meer gaat dan beheer en inrichting en ook nieuwe ontwikkelkansen in beeld brengt, heet het nieuwe plan: Beheer- en Ontwikkelplan.

In dit Beheer- en Ontwikkelplan (BOP) staat de koers die NPZK de komende tien jaar gaat varen. Het Beheer- en Ontwikkelplan beslaat de periode 2014 – 2024 maar kijkt tevens verder omdat een aantal doelen pas op langere termijn bereikt kan worden. De keuzes in

beleid zijn verwoord en uitgewerkt in concrete projecten en maatregelen. NPZK is van plan de komende 10 jaar de genoemde projecten en maatregelen uit te voeren. Uiteraard geldt dat NPZK in de loop der jaren tot nieuwe inzichten kan komen die tot aanpassingen van projecten en maatregelen leiden.

Kaart 1: Nationaal Park Zuid-Kennemerland



1.3 Totstandkoming van het plan

In 2012 is het vigerende BIP door leden van de Adviescommissie geëvalueerd. Deze evaluatie is in het Overlegorgaan besproken. Uit de evaluatie blijkt dat NPZK op de goede weg is. NPZK wil de ingeslagen weg voortzetten en op hoofdlijnen vasthouden aan de oorspronkelijke doelen en beleidskeuzes. Er is daarom gekozen om geen compleet nieuw plan op te stellen, maar het huidige BIP te actualiseren. De verbeterpunten voor de komende periode die bij de evaluatie zijn aangedragen, zijn belangrijke bouwstenen geweest voor dit nieuwe Beheer- en Ontwikkelplan.

NPZK wil zich in de komende periode meer richten op de wereld om zich heen. Het streven is om bewoners, recreanten en ondernemers nadrukkelijk meer aan het Park te verbinden. Dit is ook al gebeurd bij het opstellen van dit plan, door belangengroepen en publiek in een interactief proces bij het opstellen van het Beheer- en Ontwikkelplan te betrekken. Er is een aantal thematische workshops georganiseerd, tijdens twee publieksbijeenkomsten is uitgebreid stilgestaan bij het plan en er is een digitale ideeënbus ingericht. De input die op deze wijze is verkregen is verwerkt in het plan. Ook in de fase na het verschijnen van het Beheer- en Ontwikkelplan, wanneer sommige projecten en maatregelen nog nader uitgewerkt worden, zal 'de buitenwereld' een prominente rol spelen.

Ook alle organisaties die deelnemen in NPZK hebben een grote rol gespeeld bij het opstellen van het plan. Vertegenwoordigers van hen hebben op meerdere momenten inhoudelijke input geleverd. Zo namen zij deel aan de thematische workshops en zijn diverse conceptstukken met hen besproken.

Er heeft een goede afstemming plaatsgevonden met het proces rond het beheerplan Natura2000 dat de provincie Noord-Holland maakt voor Kennemerland-Zuid. De beleidskeuzes, maatregelen en projecten die in dit Beheer- en Ontwikkelplan genoemd zijn en betrekking hebben op natuur zijn voor zover mogelijk afgestemd met het beheerplan Natura2000 of verwijst hiernaar. Ook de communicatie naar het bredere publiek over het nieuwe Beheer- en Ontwikkelplan en over het beheerplan Natura2000 liep veelal gelijk op.

Over communicatie en educatie zijn onder leiding van het IVN gelijktijdig met het maken van dit nieuwe Beheer- en Ontwikkelplan voorstellen uitgewerkt voor een nieuwe koers. Deze nieuwe koers is noodzakelijk doordat het Rijk fors gaat bezuinigen op het budget voor communicatie en educatie in de nationale parken. De voorstellen van het IVN zijn in het Overlegorgaan besproken en besluiten die daaruit voortkwamen hebben in dit Beheer- en Ontwikkelplan een plek gekregen.

1.4 Leeswijzer

Na dit inleidende hoofdstuk volgt een beschrijving van de huidige stand van zaken van NPZK (hoofdstuk 2) en van een overzicht van ontwikkelingen en wensen waarmee rekening gehouden moet worden bij het bepalen van het toekomstig beleid voor het Park (hoofdstuk 3). Vervolgens komt het hart van het rapport (hoofdstuk 4 tot en met 6); de visie en de uitwerking daarvan in beleidskeuzes, doelen en concrete projecten en maatregelen. De opbouw hiervan is als volgt:



2 NP Zuid-Kennemerland: de stand van zaken

2.1 NP Zuid-Kennemerland en zijn omgeving

Nationaal Park Zuid-Kennemerland ligt aan de rand van de Metropool Regio Amsterdam; een van de sterkste economische regio's van Europa. Het is een regio met een hoge ruimtelijke druk. In deze stedelijke context heeft het Nationaal Park een belangrijke functie, zowel voor de natuur als voor de recreanten. Direct tegen het Park ligt een band van dorpen en steden. Voor de bewoners van deze plaatsen heeft het NPZK een grote waarde. Zij maken intensief gebruik van het Park.

NPZK is niet het enige groengebied in de regio. Er zijn er meer, elk met een eigen karakteristiek. Aansluitend op het Nationaal Park, aan de zuidzijde, liggen de Amsterdamse Waterleidingduinen. Een gebied dat natuurlijk en landschappelijk veel lijkt op de duinen die binnen het Park liggen. Voor recreanten zijn er enkele belangrijke verschillen; in de Waterleidingduinen mogen wandelaars op veel plekken van de paden af (struinen), maar kunnen recreanten niet fietsen. Voor fietsers zijn er juist veel mogelijkheden binnen het Park. Landschappelijk is een belangrijk verschil dat er in de Waterleidingduinen veel watergangen liggen. Aan de noordwestzijde van het Park ligt het Kennemerstrand. Deze duinvalei is deels in beheer bij Natuurmonumenten, deels bij Stichting Duinbehoud en deels bij de Werkgroep Vrienden van het Kennemerstrand.¹ Voor recreanten zijn de parken in de verschillende woonkernen van groot belang. Vooral voor het dagelijkse ommetje en de rondjes met de hond, voorzien deze in een grote behoefte. Ook dichtbij NPZK ligt Spaarnwoude. Dit recreatiegebied is, evenals NPZK, van belang voor wandelen en fietsen maar hier kan men ook terecht voor allerlei intensievere vormen van recreatie, zoals ATB-en, dagkamperen en het bezoeken van landelijk bekende festivals en evenementen als Dance Valley en Dutch Valley.

2.2 Een karakterisering van NP Zuid-Kennemerland

Jonge, kalkrijke duinen met bijbehorende bloemrijke duingraslanden met veel zeldzame en voor een dergelijk biotoop karakteristieke flora en fauna. Maar ook duinen met gevarieerde bossen. Dat zijn belangrijke kenmerken van Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Dit natuurlijke landschap vormt een boeiend contrast met landgoederen en andere cultuurhistorische elementen zoals bunkers en het zeedorpenlandschap die ook in het Nationaal Park te vinden zijn.

Het strand en de zeereep vormen een voor flora en fauna ruig gebied. Door de vaak krachtige wind en het zeewater dat het kalkrijke zand met grote regelmaat overspoelt zijn hier alleen pioniersplanten als biestaruwgras en zeeraket te vinden. Op de eerste duinenrij groei helm, de binnenzijde van deze eerste duinenrij kent een milder klimaat. Daar is de begroeiing afwisselender, met onder andere duindoorn en vlier. In het gebied iets meer landinwaarts, dat in lage delen vaak nat is, kunnen bijzondere planten groeien zoals parnassia en orchideeën. En dieren als de rugstreeppad voelen zich hier ook prima thuis. De soortenrijkdom in deze valleien is sterk toegenomen sinds de waterwinning is gestopt (2003). Ook beheermaatregelen, zoals het verwijderen van de rijke bovengrond, maaien en het inzetten van grote grazers, hebben er toe bijgedragen dat diverse bijzondere planten en dieren weer terug zijn gekomen. Het duinreliëf en het stuivend zand maken dat het gebied ook aardkundig van groot belang is.

¹ Er is een intentieverklaring getekend waarin staat dat Natuurmonumenten in de toekomst het gehele Kennemerstrand gaat behouden. Dit in nauw overleg met de Vrienden van het Kennemerstrand.

De laatste decennia zijn de droge duinen dichtgegroeid met grassen en struiken onder invloed van stikstofrijke neerslag en afwezigheid van konijnen door ziekten. Omdat dichtbegroeide, stilstaande duinen verzuren en verouderen zal specifieke duinflora- en fauna verloren gaan. Daarom is de laatste jaren veel gedaan om meer verstuing te krijgen. Zo hebben beheerders hiervoor op diverse plaatsen de begroeiing en de voedselrijke bovenlaag van de grond verwijderd. Hele duinen, zoals het grote duin 'de Bruid van Haarlem' en de buitenduinen in de Noordwest Natuurkern tussen IJmuiden en Bloemendaal aan Zee, komen zo weer in beweging. De beheerders houden het stuiven van de duinen nauwlettend in de gaten.

In de middenduinen domineren struwelen van duindoorn, meidoorn en kardinaalsmuts en aan de oostzijde van het Park zijn grote delen bosrijk van karakter. In het verleden zijn hier veel dennen aangeplant, maar ook eiken en andere boomsoorten. Het bos is erg gevarieerd. In de struweel- en boszone zijn soorten als de Amerikaanse vogelkers, mahonie en cotoneaster te vinden. Deze soorten worden overigens als ongewenste, sterk invasieve soorten beschouwd en daarom (intensief) bestreden. In grote delen van het Park is de Amerikaanse vogelkers daardoor nagenoeg verdwenen maar plaatselijk komt deze nog wel veelvuldig voor.

Omdat het Park dichtgroeit met grassen en struiken wordt nagenoeg het hele Park begraaasd. Met Schotse hooglanders, koniks, shetlandpony's, wisenten en schapen proberen de beheerders de begroeiing weer open en gevarieerd te krijgen.

In het Park komen vele diersoorten voor. Voor de meeste diersoorten vindt geen speciaal beheer plaats. Voor padden zijn wel speciale voorzieningen aangelegd die worden onderhouden. Reeën zijn in het verleden beheerd door afschot, maar dat is bij de huidige stand niet meer nodig. Damherten werden tot 2010 bejaagd aan de randen van het Park, dit met ontheffing van de provincie, om de populatie beperkt te houden en verkeersonveilige situaties te voorkomen. De laatste jaren mocht er niet gejaagd worden, in de toekomst zal dit mogelijk wel weer gebeuren. Een nieuwe ontheffing hiervoor is aangevraagd. Uitgangspunt van NPZK ten aanzien van faunabeheer is, overeenkomstig de wetgeving: 'geen jacht, tenzij...'. .

De soortenrijkdom is groot in het Park. Er zijn meer dan 660 plantensoorten geteld, waarvan er 27 bijna nergens anders voorkomen; er komen uitzonderlijk veel verschillende paddenstoelsoorten voor; er broeden wel 100 vogelsoorten en ook is er een bont insectenleven. Vanwege de belangrijke natuurwaarden die binnen NPZK aanwezig zijn, maakt het gebied in zijn geheel deel uit van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. Daarnaast zijn de duinen van NPZK in 2006 benoemd tot Aardkundig Monument. Op Europese schaal bezien, zijn duinen zoals in NPZK namelijk heel bijzonder. Dit vooral vanwege de complete reeks duinen, liefst vijf verschillende rijen, van embryonaal op het strand tot de hoge binnenduintrand. Ook heel bijzonder is dat de duinen, met name aan de strandzijde, kunnen 'lopen' en dat actieve duinvorming plaatsvindt op het strand bij IJmuiden. Zand wordt hier door de wind meegenomen en vormt hoopjes zand, bijvoorbeeld achter een bosje helm of een stuk drijfhout. Dit groeit vervolgens uit tot een duinenrij. Doordat deze jonge duintjes niet helemaal aansluiten op de oude vastgelegde zeereep ontstaat hiertussen plaatselijk een brakke kwelzone waar bijzondere planten en dieren leven. Zo'n situatie is tegenwoordig heel zeldzaam.

Landschappelijk bijzonder waardevol zijn de diverse landgoederen en buitenplaatsen die in de binnenduintrand te vinden zijn, zoals Caprera, Elswout, Koningshof, Schapenduinen en Duin & Kruidberg. Landgoederen met stuk voor stuk een eigen geschiedenis.

Vanuit cultuurhistorisch oogpunt is NPZK ook een interessant en waardevol gebied. Want al eeuwenlang leven er mensen in het duin en maken mensen op een of andere manier gebruik van de natuur. Tijdens archeologische opgravingen zijn waardevolle vondsten van boerderijplattegronden uit de vijfde eeuw na Christus gedaan. Ook de Tweede Wereldoorlog heeft haar sporen achtergelaten in het Nationaal Park. Onder andere de vele bunkers die in groepen dicht langs de kust als onderdeel van de Atlantikwal nog in het gebied te vinden zijn en de Eerebegraafplaats zijn prominente voorbeelden hiervan.

Het Park biedt volop mogelijkheden aan recreanten die op een rustige manier van de natuur, het landschap of de cultuurhistorie willen genieten. Zij komen ook in groten getale. NPZK trok in 2008 zo'n 1,8 miljoen bezoeken per jaar. (NB. Er wordt in de nieuwe beleidsperiode werk gemaakt van actuele recreatiegegevens). Circa 80% van de bezoekers komt uit de regio en het grootste deel daarvan (60% van het totaal aantal bezoekers) komt zelfs uit de directe omgeving. Vijftigplussers vormen de grootste bezoekersgroep. Wandelen is veruit de populairste activiteit (76%). Uit recreatieonderzoek blijkt dat recreanten NPZK ook hoog waarderen; ze geven het Park een 8,2. Het herhalingsbezoek is hoog (ruim 90%). Van de natuur, het landschap en de cultuurhistorie genieten kan op veel manieren binnen NPZK, zolang het gaat om rustigere vormen van recreatie. Men kan er recreatief wandelen en fietsen, meer sportief trimmen en paardrijden, op één plek verblijven om te picknicken, spelen of zwemmen, de natuur bestuderen, iets leren of zelf iets bijdragen als vrijwilliger. Mensen kunnen er zelf op uit trekken maar er worden ook veel activiteiten georganiseerd voor particulieren, groepen, scholen en bedrijven. In en om het Park is een flink aantal recreatie- en horecaondernemers gevestigd. Van hen zijn er 19 die zich officieel 'Gastheer van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland' mogen noemen.

Er zijn 22 entrees waar recreanten het gebied in kunnen. Er zijn 8 hoofdtoegangen en hier is de terreininrichting afgestemd op grotere aantallen bezoekers. Hier zijn voorzieningen zoals een natuurspeelterrein, een klimduin, een zwemplas en de startpunten van de gemarkeerde routes. Andere terreindelen zijn slechts na een flinke tocht per fiets of te voet te bereiken. Hier komen vooral natuurgenieters en rustzoekers aan hun trekken. Natuur staat hier voorop. Het Kraansvlak is alleen buiten het broedseizoen toegankelijk voor recreanten. Hier loopt een kudde wisenten. De toegangen liggen op logische plekken ten opzichte van belangrijke aanvoerroutes en aangrenzende woonwijken en hangen samen met de zonering die vanuit natuur- en recreatie optiek gewenst is. Uit onderzoek blijkt dat de zonering voor recreatie goed functioneert.

Door het Park lopen verbindingswegen en –paden richting de stranden van Zandvoort, Bloemendaal en Velsen. Er komen daardoor ook flink wat mensen door het gebied heen die uitsluitend het strand als doel hebben.

Educatie is een van de hoofdtaken van Nationale Parken. IVN heeft hierin een belangrijke rol, waarbij goed wordt samengewerkt met de beheerders. Bij educatie gaat het om kennisoverdracht in brede zin; voor een ieder die geïnteresseerd is in de vele aspecten die in NPZK te vinden zijn. Een belangrijke doelgroep hierbij zijn de scholen, met name in het basisonderwijs. Bezoekers kunnen voor kennis over het gebied terecht in het geheel nieuwe bezoekerscentrum en het informatiepunt op Elswout en tijdens de vele activiteiten en evenementen. Ook communicatie is een belangrijke taak van het Park. NPZK onderhoudt veel contacten met bezoekers, omwonenden en anderszins geïnteresseerden in en rond het Park.

In het Nationaal Park vindt veel onderzoek plaats: naar flora, fauna, cultuurhistorie en recreatie. Dit onderzoek gebeurt zowel door professionals van de diverse terreinbeherende

organisaties, door onderzoekers en studenten van universiteiten, hogescholen en kennisinstellingen als door vrijwilligers.

Vrijwilligers hebben niet alleen een rol in onderzoek. Zo zijn er ook veel vrijwilligers actief betrokken bij het onderhoud van het gebied en bij het leiden van schoolexcursies. Er zijn vrijwilligers die door het bezoekerscentrum of een van de beheerders worden aangestuurd en er zijn vrijwilligers van zelfstandige clubs buiten het NPZK (bijvoorbeeld KNNV, Vogelwerkgroep).

Het Nationaal Park Zuid-Kennemerland wordt bestuurd door een Overlegorgaan met daarin een groot aantal organisaties. De samenwerking tussen al deze organisaties is goed. De terreinbeheerders beheren het gebied als waren zij één beheerder. Zij hebben veel contact met elkaar en dit verloopt doorgaans constructief.

2.3 Wat is in de vorige BIP-periode bereikt?

De afgelopen tien jaar heeft NPZK veel gedaan om het gebied nog vitaler, mooier en beter beleefbaar te maken. Het BIP 2003-2012 was hierbij de leidraad. In 2012 is dit BIP uitgebreid geëvalueerd door de Adviescommissie en het Overlegorgaan. Hamvraag bij deze evaluatie was: hebben we de goede dingen gedaan, hebben we dit goed gedaan en kunnen we er wat van leren voor het nieuwe BOP? De hoofdconclusie is dat de afgelopen 10 jaar hard gewerkt is om de goede dingen te doen en dat dit ook goed geslaagd is. Belangrijke resultaten die NPZK behaald heeft in de afgelopen tien jaar, zijn:

- Het duin is natuurlijker geworden met een natuurlijkere hydrologie (stoppen duinwaterwinning, herstel natte duinvalleien).
- Herstel oude dynamiek van de duinen (windsleuven in de buitenste duinenrij, landinwaarts zijn paraboolduinen geactiveerd tot wandelende duinen).
- Nagenoeg het hele duin is in begrazing genomen om vergrassing tegen te gaan.
- Verwijderen van exoten, zoals Amerikaanse vogelkers, is grootschalig aangepakt om duineigen soorten de ruimte te geven.
- Het gebied wordt beheerd als één gebied. Er zijn hekken weggehaald, eenduidige entreeborden geplaatst, gezamenlijk beheer gevoerd en de toegangskaarten zijn afgeschaft (m.u.v. Caprera).
- Er zijn paddentunnels gerealiseerd, één ecoduct is gebouwd en twee zijn er in ontwikkeling.
- Er is een NPZK-breed recreatieonderzoek uitgevoerd. Dat toont dat de bezoekers natuurgericht zijn en tevreden over hun bezoek.
- Er is een zonering ingevoerd die voor recreatie goed werkt.
- Er zijn diverse nieuwe recreatievoorzieningen gerealiseerd (zoals een nieuwe fietsverbinding door Heerenduinen), bestaande zijn verbeterd en bezoekers zijn er tevreden over. Onderling afgestemd toezicht waarborgt de waarden van het park.
- Er is een nieuw modern en duurzaam bezoekerscentrum gerealiseerd: Bezoekerscentrum De Kennemerduinen
- Er zijn gastheerschaps cursussen georganiseerd voor recreatie- en horecaondernemers. 19 ondernemers zijn nu gastheer van NPZK.
- Cultuurhistorie heeft meer aandacht gekregen. Er is onderzoek gedaan, er zijn cultuurhistorische elementen hersteld en cultuurhistorie is beter beleefbaar gemaakt door diverse tentoonstellingen in het bezoekerscentrum, lespakketten voor scholieren en thema-excursies en wandel- en fietsroutes in het park.
- Er is veel gecommuniceerd met bezoekers, bewoners en vrijwilligers via middelen als de park-nieuwsbrief, het bezoekerscentrum, tentoonstellingen, een uitgebreid

excursieprogramma, vrijwilligersavonden en bezoekersavonden. Bij de realisatie van grote projecten is veel overleg gevoerd met belangengroepen.

- Het educatieve aanbod voor basisscholen is verder uitgebreid en is aangepast aan nieuwe wensen.
- Er gebeurt veel onderzoek en voor het parkbudget worden de onderzoekswensen afgestemd.

3 Ontwikkelingen en wensen

3.1 Uitdagingen voor de toekomst volgens de BIP-evaluatie

Op basis van de evaluatie van het oude BIP (zie paragraaf 2.3) concludeerde het Overlegorgaan in 2012 dat het beleid op hoofdlijnen voortgezet kan worden. Wel moeten doelen concreter (meer SMART) geformuleerd worden, zo concludeerde het Overlegorgaan. De evaluatie heeft verder een aantal suggesties opgeleverd die bij het opstellen van dit nieuwe Beheer- en Ontwikkelplan zijn meegenomen. Het gaat hierbij deels om nieuwe inzichten en deels om doelen die in het vorige BIP al benoemd waren maar nog niet bereikt zijn.

Belangrijke aandachtspunten voor het nieuwe Beheer- en Ontwikkelplan die uit de evaluatie naar voren kwamen zijn:

- Het ontwikkelen van het nieuwe Beheer- en Ontwikkelplan in samenhang met het Natura2000-beheerplan.
- Doorgaan op de ingeslagen weg met het bevorderen van verstuiving, valleierstel, begrazing en het bestrijden van exoten en van struweelvorming.
- Het overdragen van het Kennemerstrand (het jonge duingebied rond het Binnenmeer in de gemeente Velsen) naar een natuurbeherende instantie.
- Het beter verbinden van NPZK met de omgeving, met name met Spaarnwoude. Dit zowel ten behoeve van natuur als recreatie.
- Meer regie voeren op cultuurhistorie: aangeven wat we de belangrijkste waarden vinden, hoe we die willen behouden, herstellen en beleefbaar maken voor het publiek.
- Ten aanzien van cultuurhistorie meer samenwerken met onze omgeving die ook zo rijk is aan cultuurhistorische waarden.
- Actualiseren van de recreatieve doelgroepen en hen vervolgens goed bedienen.
- Optimalisatie van recreatie in de regionale context. Het streven moet zijn: aantrekkelijke recreatiemogelijkheden dichtbij huis, goede routes vanuit de woonomgeving naar het Park en goede mogelijkheden voor (rust)beleving in het Park.
- Vanuit NPZK kunnen we zorgen voor nauwere contacten met de gemeenteraden van de omliggende gemeenten teneinde de natuurbelangen nog beter onder de aandacht te brengen. Dit om ontwikkelingen die aan de randen van het Park kunnen ontstaan en een negatieve invloed hebben op NPZK tot een minimum te beperken.
- Omgevingslawaaï beïnvloedt de beleving van een deel van de bezoekers in negatieve zin. Dit aspect verdient blijvende aandacht.
- Ontwikkeling van een informatiepunt in IJmuiden in dezelfde stijl als het bezoekerscentrum en het informatiepunt bij Elswout.
- Eenduidige uitstraling en communicatie vanuit het Park nog verder verbeteren.
- Het gastheernetwerk verder uitbouwen (meer ondernemers en intensievere samenwerking).
- Het verbeteren van de communicatie met relaties en met de omgeving.
- Verder ontwikkelen van een strategie voor lobby en fondsenwerving.
- Het vergroten van het verdienvermogen van NPZK.

Verder zijn er nog twee andere uitdagingen door het Overlegorgaan geformuleerd, voorafgaand aan het opstellen van het nieuwe Beheer- en Ontwikkelplan:

- Het Overlegorgaan wil de blik meer naar buiten richten; vaker optrekken met burgers, bedrijven, organisaties en overheden in de omgeving.
- Door leden van de Adviescommissie is globaal verkend of het voor NPZK interessant is om zich aan te sluiten bij het European Charter for Sustainable Tourism (ECST).

Het antwoord was: dit kan zeker positief zijn. Duurzaam toerisme, en het aansluiten bij ECST is dan ook de weg die het Overlegorgaan op wil.

3.2 Trends en ontwikkelingen in de samenleving

Het zijn spannende tijden, op het moment dat dit Beheer- en Ontwikkelplan verschijnt. Er zijn in de maatschappij tegelijkertijd meerdere grote veranderingen gaande. Op steeds meer terreinen wordt het beleid gedecentraliseerd, overheden maken meer en meer de stap van regisseren naar faciliteren en dan is ook nog eens sprake van een diepe economische crisis.

Nadat het Rijk eind 2011 de financiële steun aan de Nationale Parken abrupt had stopgezet, zegde de provincie in de Agenda Groen (2013) een structurele bijdrage aan het Nationaal Park toe. Deze bijdrage is wel lager dan voorheen omdat de provincie verwacht dat ook de andere partners bijdragen. In 2013 werd bekend dat het Rijk de bijdrage aan het IVN voor educatie in de Nationale Parken met een derde reduceert. Nu de overheidsmiddelen voor natuurbeheer in het hele land afnemen, zijn terreinbeheerders op zoek naar nieuwe (in)verdienmogelijkheden. Zij zoeken dit bij allerlei vormen van financiële arrangementen met de markt en de samenleving. De mogelijkheden zijn divers (sponsoring, gebiedsfonds, crowdfunding, verhandelen van rechten, et cetera), hetgeen niet betekent dat het makkelijk is.

Overheden doen steeds vaker en steeds sterker een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van de burger. Omgekeerd geldt dat burgers, en ook bedrijven, een meer zelfstandige rol ook opeisen. Of liever: gewoon aan de slag gaan. Op steeds meer plaatsen vinden burgers of bedrijven elkaar rondom een idee om dit vervolgens, veelal los van overheden of andere 'formele partijen', zelf te verwezenlijken.

Het maatschappelijk draagvlak voor natuurbehoud is groot in Nederland. Ook de laatste jaren is dit onverminderd het geval. Het draagvlak voor natuurbeleid staat echter onder druk. Dat natuurbeleid wordt door velen als te specialistisch en technocratisch beschouwd. Zowel door de natuursector als de overheid wordt er momenteel werk van gemaakt om dit beleid op onderdelen aan te passen. Ze doen dit door internationale en nationale doelen meer te koppelen aan lokale praktijken (en omgekeerd) waardoor 'ver-van-mijn-bed' weer 'om de hoek' wordt.² Voor het Rijk zijn de nieuwe beleidsuitgangspunten: het natuurbeleid dient ons maatschappelijk welzijn; de maatschappelijke betekenis van natuur zit hem in de veelzijdigheid; de natuur moet ecologische en maatschappelijke veerkracht hebben; natuurwinst moet waar mogelijk samengaan met het verzilveren van belangen voor andere maatschappelijke sectoren en het zelforganiserend vermogen van de maatschappij moet veel ruimte krijgen.³

Het natuurbeleid wordt, kortom, meer in een brede maatschappelijke context ingebed. Dit neemt niet weg dat er nog altijd harde beleidsdoelen zijn. Sterker nog; in 2014 zijn alle Natura2000-beheerplannen gereed en krijgen bepaalde natuurmaatregelen een wettelijke verplichting. En ook in het kader van de PAS (Programmatie Aanpak Stikstof) moeten vanaf 2014 maatregelen genomen worden.

Een ontwikkeling die voor het toekomstig natuurbeleid verder nog van groot belang is dat is de klimaatverandering. We moeten de komende decennia rekening houden met een versnelde zeespiegelstijging en om de waterveiligheid te verzekeren zijn dan robuuste,

² Bron: Onbeperkt houdbaar. Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (2013)

³ Bron: Vooruit met natuurbeleid. Ministerie van Economische Zaken (2013)

veerkrachtige waterkeringen nodig.⁴ Ook krijgt Nederland in de toekomst vaker te maken met extreme weersomstandigheden. Meer droogte, hitte en wateroverlast zullen er toe leiden dat bepaalde populaties achteruit gaan of zelfs uit Nederland verdwijnen. Andere soorten krijgen juist de kans zich hier te vestigen. De natuur moet dan wel voldoende in staat zijn zich aan te passen aan de verstoringen. Grote gebieden en voldoende robuuste verbindingen zijn hiervoor noodzakelijk.⁵ De vestiging van nieuwe soorten moet nauwlettend worden gevolgd om ongewenste effecten vroegtijdig te onderkennen.

Er zijn meerdere ontwikkelingen die er op wijzen dat in de toekomst meer recreanten naar NPZK zullen komen, met name om te wandelen of te fietsen: het aantal inwoners van de regio stijgt licht het komende decennium, het aantal 'fitte ouderen' neemt toe en er is een sterke aandacht voor gezondheid. Ook het aantal buitenlandse toeristen neemt mogelijk toe, daar marketingorganisaties het Park steeds meer bij hen onder de aandacht brengen.

Als het om recreatie gaat is 'beleving' de laatste jaren een veelgehoorde term. Voor velen moet recreatie een beleving zijn, een unieke gebeurtenis. Ook recreatie in de natuur. Voorbeelden zijn er te over; op de Veluwe waren excursies naar burlende edelherten nog nooit zo populair als nu, Natuurmonumenten voert een succesvolle campagne om kinderen het gevoel van Oerrr te geven en de Oostvaardersplassen presenteren zich als 'Nieuwe Wildernis' in de bioscoop. En ook voor NPZK is het niet geheel nieuw; wat te denken van het wisentenpad? Dit wandelpad biedt een unieke mogelijkheid om de enige kudde wisenten in de Nederlandse natuur te zien

'Beleving' is een wat abstract begrip. Wat verstaan we hier onder? Het heeft te maken met de 'bruikbaarheid' (o.a.: kun je er komen en er iets doen?); met de 'ervaring' (bijvoorbeeld: is het mooi of lelijk?); met de 'verhalen' die over het gebied worden verteld of zijn opgeschreven en die het iets unieks geven (zijn die verhalen aantrekkelijk verteld?) en met de mogelijkheid van 'toe-eigening' van het gebied (plekken waar men graag komt, en wellicht zelf iets aan bijdraagt, waardeert men hoog).

Het toeristisch-recreatief bedrijfsleven in Nederland profileert zich sinds twee jaar als gastvrijheidssector. De sector wil zorgen dat de gast zich op zijn plek voelt. Dit door een product te bieden dat voldoet aan de vraag en door daar vervolgens de menselijke factor aan toe te voegen: belangstelling tonen, voorkomend zijn, actieve dienstverlening bieden.

Andere ontwikkelingen op toeristisch-recreatief gebied die van belang zijn voor NPZK zijn onder andere:

- Duurzaamheid is steeds meer gemeengoed geworden in de recreatiesector
- Diversificatie van de vraag/ zapp-gedrag
- Grote belangstelling voor het authentieke en streekeigene
- Grote belangstelling voor gezondheid, wellness en zingeving
- Grote toename van evenementen, ook in een natuurlijke setting
- Explosieve toename van het gebruik van social media en smart phones
- Sterke stijging van het aantal elektrische fietsen
- Ouders maken vaker dan 10 jaar geleden gebruik van naschoolse opvang en opvang door opa's en oma's. Dit zijn potentiële doelgroepen.
- Het gebruik van groengebieden door hondenuitlaatservices is de afgelopen jaren toegenomen.

⁴ Bron: 3^e Kustnota. Ministerie van Verkeer en Waterstaat (2010).

⁵ Bron: Adaptatiestrategie voor een klimaatbestendige natuur. Planbureau voor de Leefomgeving en Wageningen UR (2010)

De genoemde trends zullen zeker tot veranderingen leiden op toeristisch-recreatief gebied, maar veel blijft ook bij het oude. Het is naar verwachting niet zo dat de recreant over tien jaar een heel ander gedrag zal laten zien dan de huidige recreant. De verschillen zitten vooral in de details.

Nu de rol van het Rijk heel beperkt is geworden voor de Nationaal Parken, wordt het nog belangrijker dan voorheen om bruggen te slaan naar de regio, zodat overheden, ondernemers en vooral ook burgers zich betrokken voelen bij het Park. Een goede communicatie is hierbij essentieel. Ook een aantal andere ontwikkelingen die hiervoor zijn genoemd hebben invloed op communicatie en ook op educatie. Zo is het meer en meer nodig om doelgroep-specifiek te communiceren en zijn in communicatie en educatie social media, apps en dergelijke steeds belangrijker.

De regio is dus heel belangrijk voor NPZK voor draagvlak en voor samenwerking, maar het nationale en internationale niveau is ook van belang. Met name voor het uitwisselen van kennis en ervaringen zijn contacten met andere Nationale Parken in binnen- en buitenland van belang. In Nederland heeft het Samenwerkingsverband Nationale Parken hierin een coördinerende rol. Internationaal is de Europarc Federation hierbij van belang. Europarc biedt een platform voor samenwerking, kennisuitwisseling en inspiratie. Ook is het de organisatie achter het ECST. Europa is ook belangrijk omdat er de komende jaren, net als voorheen, voor specifieke doelen gelden beschikbaar zijn uit Europese fondsen. Duurzaamheid, innovatie en energie zijn sleutelwoorden in het Europees beleid voor de periode 2014-2020. Projecten die hierop inzetten zijn kansrijk voor Europees geld. Verder zijn er mogelijkheden rond specifieke terreinen; van vrijwilligerswerk tot cultuurhistorie. Voor projecten op het gebied van natuur, biodiversiteit, milieu, communicatie en informatie zijn er de komende jaren, net als in het verleden, mogelijkheden via LIFE+.

Op initiatief van een aantal ondernemers, en met steun van de Provincie Noord-Holland is een fonds gevormd waarin publieke partijen en private partijen geld kunnen storten ten behoeve van natuur en recreatie. Aan het fonds is ook een streekrekening gekoppeld. Dit 'duinenfonds' is in het voorjaar van 2014 gelanceerd en kan voor NPZK interessant zijn in de toekomst.

Ten opzichte van het moment dat het vorige BIP werd opgesteld, staat duurzaamheid nadrukkelijker op de agenda in Nederland. Burgers, overheden en ondernemers zijn er steeds meer van overtuigd dat een goed evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen essentieel is. Mensen willen overigens niet steeds in communicatie-uitingen horen over duurzaamheid, maar ze verwachten wel steeds meer dat het handelen van anderen duurzaam is.

3.3 Wensen uit de omgeving

In de fase van visievorming is een zestal 'meedenk-sessies' georganiseerd waarin een grote diversiteit van belanghebbenden en deskundigen⁶ hun ideeën en wensen kenbaar heeft gemaakt. In totaal namen zo'n 80 mensen deel aan deze sessies. Ook is in de visiefase een publieksbijeenkomst georganiseerd. Hierbij gaven zo'n 60 mensen hun ideeën en wensen aan. Daarnaast kon men via een digitale ideeënbus concrete ideeën aanleveren. Van deze mogelijkheid maakten circa 35 mensen gebruik. Hieronder zijn de belangrijkste wensen uit de omgeving die op deze wijze zijn opgehaald weergegeven.

⁶ Bij elke sessie was een 'frisdenker' van buiten aanwezig. Daarnaast waren er veel praktijkdeskundigen uit het gebied (vrijwilligers, medewerkers terreinbeheerders).

Natuur en landschap

Gepleit wordt voor een ambitieus natuurbeleid: “Zie het Natura2000-beheerplan als een ‘ondergrens’ maar doe meer dan vanuit Natura2000 strikt noodzakelijk is.” Het huidige beleid, waarin zoveel mogelijk natuurlijke processen centraal worden gesteld en waarbij gestuurd wordt op condities in plaats van op concrete resultaten, krijgt veel steun. De overheersende mening is dat de druk op de natuurkwaliteit niet groter moet worden. Maar een lichte toename van rustige natuurgerichte recreanten in de terreindelen die voor intensievere opvang geschikt zijn gemaakt kan volgens velen. Er bestaat grote eensgezindheid over het actief beheren van damherten: dit moet gebeuren om de overlast buiten het duingebied te verminderen. Over de wijze waarop dit moet gebeuren is wel discussie.

Cultuurhistorie

Velen zijn van mening dat cultuurhistorie een beetje een ondergeschoven kindje is in NPZK. Opgemerkt wordt dat cultuurhistorie vooral beter beleefbaar gemaakt moet worden; er zijn nog veel schatten die voor het publiek niet (op een aantrekkelijke manier) ontsloten zijn. En vergeet daarbij ook het immateriële erfgoed (de verhalen over het gebied) niet. En over verhalen gesproken: een wens is ook om natuur en cultuurhistorie beter met elkaar te verbinden omdat zij tezamen het verhaal over NPZK vertellen. De landgoederenzone is in dit kader van bijzonder belang, omdat deze zone de stad en de duinen letterlijk met elkaar verbindt.

Recreatie

Er bestaat een grote mate van tevredenheid over het recreatieve aanbod van NPZK. Wel zijn er bij het publiek wensen om het aanbod verder te optimaliseren. Zo bestaat er behoefte aan extra verbindingen tussen de verschillende gebiedsdelen binnen het Park, tussen het Park en het groen in de omgeving en tussen de woonomgeving en het Park. Voor wandelaars zouden deze verbindingen uit simpele overstapjes kunnen bestaan. Verder wordt er op gewezen dat voor gehandicapten meer gedaan kan worden. Vooral een goede informatievoorziening is van belang. Ook wordt opgemerkt dat het belangrijk is om scherper te definiëren wie de recreatieve doelgroepen zijn. Daarna kan worden bepaald of er voor bepaalde groepen meer aanbod (een andere beleving) gewenst is. Recreatie- en horecaondernemers geven aan dat zij graag meer willen samenwerken met het Park, bijvoorbeeld door gezamenlijk arrangementen te maken. Meer samenwerking met recreatiegebieden in de regio (zoals Spaarnwoude) is gewenst; enerzijds om verbindingen te verbeteren, anderzijds om gebieden nog scherper te profileren.

Communicatie en educatie

Natuureducatie, met name voor basisscholen, vinden veel mensen belangrijk. Er wordt voor gepleit om de budgetten hiervoor zo veel mogelijk in stand te houden. Velen zien NPZK als een verzameling losse gebieden met eigen beheerders en regels, niet als één geheel. De duobranding werkt dus nog niet optimaal. “Zet het Nationaal Park nog sterker neer als ‘paraplu’”, zo wordt gesteld. Zorg dat dit gaat werken als keurmerk voor een prachtig gebied. De communicatie van NPZK wordt als te eenzijdig en te statisch ervaren; er moet meer dialoog op gang komen.

Onderzoek

Over de wijze waarop het onderzoek momenteel gebeurt bestaat in grote lijnen tevredenheid. Wel merken vrijwilliger-onderzoekers op dat PWN, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer elk hun eigen prioriteiten, onderzoeksmethoden en de manier van vastleggen bepalen. Zij pleiten ervoor om op NPZK-niveau tot meer afstemming te komen. Ook hebben zij er behoefte aan dat resultaten beter gedeeld worden met elkaar.

Blik naar buiten

NPZK moet in allerlei opzichten zijn blik meer naar buiten richten, zo zijn velen van mening: Benadruk sterker in allerlei overleggen dat NPZK een belangrijk element is binnen het metropolitane landschap van dit deel van de Randstad. Ga actief op zoek naar nieuwe financiers en verplaats je daarbij in die andere partij: maak duidelijk hoe je de belangen van die ander kunt dienen. En durf je te laten verrassen door initiatieven uit de samenleving. Veel mensen hebben er geen bezwaar tegen als recreanten een (beperkte) bijdrage, in financiële zin of anderszins, moeten leveren aan het Nationaal Park in deze tijd van bezuinigingen. Tijdens werksessies bleek er enthousiasme te zijn om een 'vrienden van...' -constructie op te zetten, zoals bijvoorbeeld het Goois Natuurreservaat heeft. Dit zowel met het oog op betrokkenheid als op het verhogen van de inkomsten. Een concreet initiatief hiervoor is er overigens nog niet.

3.4 Relevant beleid

Beleid van anderen kan om twee redenen relevant zijn. Het kan zijn dat in beleidsstukken passages staan die van directe invloed zijn op NPZK. En het kan zijn dat er beleidsurgenties worden genoemd waarbij NPZK positief kan bijdragen aan de oplossing. Het NPZK houdt in de plannen rekening met het beleid van de afzonderlijke samenwerkende partners (aansluiten op hun wensen, inspelen op kansen in beleidsstukken). Omgekeerd zullen de partners de doelen uit dit Beheer- en Ontwikkelplan meenemen in hun beleid.

Het ministerie van Economische Zaken werkt momenteel aan een nieuwe Natuurvisie. Eerste contouren daarvan zijn te vinden in een Kamerbrief van Staatssecretaris Dijkzema uit maart 2013⁷. Enerzijds wordt bestaand beleid voortgezet: behoud en versterking van biodiversiteit, implementatie van Natura2000, verder bouwen aan een robuuste EHS, er blijven wettelijke kaders voor het omgaan met planten en dieren. Anderzijds kiest EZ voor een andere koers: vermaatschappelijking van natuur. Burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties willen en kunnen een actieve rol spelen in natuur. Hoe meer ruimte deze maatschappelijke energie krijgt, des te beter is het voor de natuur en daarmee voor ons welzijn, zo is de gedachte. En ook is er bij EZ in toenemende mate de overtuiging dat veel maatschappelijke én ecologische winst geboekt kan worden wanneer we natuur intelligenter combineren met andere maatschappelijke belangen.

De provincie Noord-Holland kiest voor een vergelijkbare insteek.⁸ De provincie vindt een groen, aantrekkelijk en toegankelijk Noord-Holland en een gegarandeerde biodiversiteit van belang. De provincie wil bewoners, private partijen, maatschappelijke organisaties en andere overheden verleiden om samen tot nieuwe allianties, nieuwe financiële constructies en gebiedsgerichte oplossingen te komen om dit te bereiken. Naast de realisatie van groene gebieden vindt de provincie ook de ecologische verbindingen en de recreatieve verbindingen voor wandelen en fietsen tussen deze gebieden belangrijk.

In het verstedelijkte zuiden van de provincie werken gemeenten en provincie samen in het bestuurlijk overlegverband Metropoolregio Amsterdam (MRA). Deze regio behoort tot de Europese top vijf van economisch sterke regio's. Rode draad van de samenwerking is het behouden en versterken van die internationale concurrentiepositie. In het beleid van het MRA zijn belangrijke speerpunten: een krachtige, innovatieve economie, snellere verbindingen en voldoende en aantrekkelijke ruimte voor wonen, werken en recreëren. Het landschap is één van de aandachtsvelden van de MRA, aangeduid met de term 'het

⁷ Vooruit met natuurbeleid, Ministerie EZ (maart 2013)

⁸ Bron: Licht op groen!, provincie Noord-Holland (2013)

Metropolitane Landschap'. Het belangrijkste kenmerk van het Metropolitane Landschap is een intensieve relatie tussen stad en land. Dit landschap draagt bij aan een hoogwaardig woon- en leefklimaat en maakt de MRA internationaal concurrerend. Voor de diverse delen van het Metropolitane Landschap vindt een gebiedsgerichte uitwerking plaats. Een van die gebieden is de binnenduintrand van Zuid-Kennemerland. De intentie is om deze binnenduintrand beter weerbaar te maken voor de toekomst. Dit gebeurt door behoud, versterking en ontwikkeling van de landschappelijke structuur, de toeristisch-recreatieve structuur en de woonmilieus. Een beleidsplan voor de binnenduintrand is in voorbereiding. Het NPZK zorgt voor goede afstemming. Een ander belangrijk regionaal beleidsstuk is het Actieplan Toerisme en Recreatie Zuid-Kennemerland⁹ van het Regionaal Economisch Overleg¹⁰. De gemeenten die hierin samenwerken zetten in op groei van toerisme en recreatie in de regio en streven naar een betere nationale profilering van de regio. Voorstellen uit het actieplan zijn onder andere: het samenstellen van meerdaagse arrangementen, het stimuleren en zichtbaar maken van duurzaamheid (green key), het organiseren van een weekend van de landgoederen, het verbeteren van de informatievoorziening en het verbeteren van de bereikbaarheid van de stranden. De duinen worden in het plan genoemd als bijzondere kwaliteit van het gebied.

Nationaal Park Zuid-Kennemerland wordt door de provincie Noord-Holland gezien als een belangrijk visitekaartje van de Noord-Hollandse natuur en als een waardevol instrument om bewoners en bezoekers van Noord-Holland te betrekken bij hun groene leefomgeving. Om deze reden participeert de provincie in het bestuur van het Park, levert ze een financiële bijdrage en voorziet ze in het secretariaat van het Park. De provincie verwacht dat ook de andere participanten in het Nationaal Park een wezenlijke financiële bijdrage leveren.¹¹

Geheel NPZK is door het Rijk aangewezen als Natura2000-gebied. Het Park is onderdeel van het gebied Kennemerland-Zuid. In overleg met belanghebbenden uit de omgeving, zoals natuurbeheerders, landgoedeigenaren, gemeentes en ondernemers stelt de provincie Noord-Holland momenteel het Natura 2000-beheerplan op voor Kennemerland-Zuid¹². In dit beheerplan staan de maatregelen die nodig zijn om het kenmerkende duinlandschap te behouden en verder te ontwikkelen. Het beheerplan geeft ook aan welke huidige activiteiten zonder meer mogen en welke niet of onder voorwaarden zijn toegestaan. Nieuwe activiteiten kunnen vergunningplichtig zijn. Ook van belang voor NPZK is de PAS (Programmatische Aanpak Stikstof). In dit kader werken overheden samen om de achteruitgang van de biodiversiteit die het gevolg is van stikstofdepositie tot staan te brengen en om te zetten in herstel. Ook daarvoor zijn maatregelen nodig. Deze worden eveneens door de provincie in een beheerplan voor Kennemerland-Zuid uitgewerkt. Andere relevante stukken van de provincie Noord-Holland zijn onder andere het Faunabeheerplan Noord-Holland 2009-2013 en beleidsstukken over geluid (deel NPZK is aangewezen als stiltegebied).

Nog een beleidsstuk van de Rijksoverheid dat van belang is voor NPZK is de Nationale Visie Kust¹³. Deze visie geeft richting aan het duurzaam samengaan van kustveiligheid met ruimtelijke en economische ontwikkelingen van de kustzone. Meer suppleren zal nodig zijn, waarbij onder meer gekozen wordt voor innovatieve oplossingen zoals de zandmotor. Waar mogelijk worden zachte oplossingen (zand) gekozen omdat dit de meest adaptieve en natuurlijke manier van kustversterking is. Soms zullen harde oplossingen of gecombineerde

⁹ Bron: Actieplan Toerisme en Recreatie Zuid-Kennemerland. LAGroup (2011)

¹⁰ In het Regionaal Economisch Overleg werken de gemeenten in Zuid-Kennemerland, de kamer van koophandel en de provincie Noord-Holland samen.

¹¹ Bron: Licht op groen!, provincie Noord-Holland (2013)

¹² Bron: <http://www.noord-holland.nl/web/Projecten/Natura-2000/Gebieden/KennemerlandZuid.htm>

¹³ Bron: Bestuurlijke keuzes Nationale Visie Kust. Ministerie I&M en Ministerie EZ (2013)

oplossingen nodig zijn. Voor de ruimtelijke en economische ontwikkeling is de aanpak pragmatisch: vraaggestuurd, bottom-up stap voor stap aan de slag.

Op lokaal niveau is voor NPZK vanuit Bloemendaal met name de structuurvisie van belang. In deze structuurvisie is duurzaamheid aangewezen als speerpunt van beleid. Bij alle projecten moeten duurzame oplossingen worden gevonden. Ten aanzien van de kust- en duinzone moet de continuïteit van het natuurgebied worden gewaarborgd. Het landschap mag niet versnipperen en de groene beleving moet versterkt worden. Bezoekers worden geconcentreerd rond een paar grote hoofdingangen, waardoor binnen de zone ook stille gebieden behouden blijven. Er moet een gezonde balans blijven tussen extensieve duinrecreatie en intensieve strandrecreatie. De ingangen van het duingebied kunnen wel geïtaliseerd worden, met aantrekkelijke, kleinschalige horeca en met natuurinfocentra. In het duingebied worden verder geen woningen of voorzieningen toegevoegd. De cultuurhistorische en natuurlijke waarde van de landgoederen en de open strandvlakten moet behouden blijven. Het openbare en particuliere groen moet zoveel mogelijk verweven zijn, waardoor een doorlopende groene zoom met natuurlijke erfgrenzen ontstaat. Bij landgoederen is het beleid gericht op extensieve vormen van recreatie en cultuur, rekening houdend met de draagkracht van het landgoed. Landgoed Elswout is een cultuurhistorische icoon binnen de metropoolregio. Het recreatieve gebruik mag echter niet leiden tot meer verkeersdruk en afname van de natuurwaarden. Verdere ontwikkelingen moeten beperkt worden. De cluster Duin en Daal (Caprera, Thijsse's Hof, Hertenkamp, Kopje, HC Bloemendaal en Bloemendaalse Bos) is een icoon met uiteenlopende functies, welke vitaal moeten blijven. Er kan gezocht worden naar nieuwe functies om de cluster te versterken. Het uitzicht van het Kopje moet in stand worden gehouden, en een nieuwe ingang naar de Kennemerduinen is mogelijk. Binnen de hele gemeente wordt Hoogwaardig Openbaar Vervoer gestimuleerd, vooral naar trekkers en iconen. Bloemendaal aan Zee kan aansluiten op de treinverbinding naar Zandvoort. Met meer fietsenstallingen bij trekkers en iconen wordt regionaal fietsverkeer gestimuleerd. De wandelpaden tussen landgoederen en tussen de verschillende natuurgebieden kunnen beter verbonden worden. Bij trekkers en iconen moet voldoende parkeergelegenheid zijn door het jaar heen.¹⁴

“Parel aan Zee”, luidt de titel van de structuurvisie van Zandvoort (2010). Speerpunten die in dit kader vooral van belang zijn, zijn: toerisme en recreatie als economische motor en een beleefbaar landschap. Zandvoort verbreedt het toeristische aanbod door zich meer te richten op de kritische jaarrond (verblijfs-)toerist die meer wil besteden en meer waarde hecht aan kwaliteit en service. Verder wil de gemeente de relatie tussen het landschap en het dorp versterken zodat het landschap onderdeel wordt van Zandvoort en andersom. Op verschillende plekken wordt het groen van de omliggende natuurgebieden het dorp ingetrokken. Door aan deze ‘groene vingers’ steeds recreatieve fietspaden te koppelen, wordt de relatie met het omliggende duingebied versterkt.

De gemeente Velsen zet in op het behouden en versterken van het landschap, het realiseren van een ecologisch raamwerk en het oplossen en voorkomen van verrommeling van het landschap.¹⁵ Samen met het bedrijfsleven en andere partners zet de gemeente zich in om het toerisme en recreatie te bevorderen. Een van de thema's is duurzaam toerisme, onder andere door het stimuleren van Green Key bij toeristische ondernemers.¹⁶

¹⁴ Bron: Structuurvisie Bloemendaal, Kroon op de Regio. Gemeente Bloemendaal (2011)

¹⁵ Bron: Landschapsbeleidsplan Velsen. Gemeente Velsen (2009)

¹⁶ Economische Agenda 2011 – 2014. Deel III Toerisme & Recreatie, Voortgangsrapportage november 2012. Gemeente Velsen (2012)

4 Visie voor de periode tot 2024

4.1 Doelstelling van NPZK

Doelen en randvoorwaarden

Toen eind jaren '80 en begin jaren '90 de eerste nationale parken in Nederland in het leven werden geroepen, is een viertal doelstellingen geformuleerd. De eerste vier centrale doelstellingen van NPZK voor de komende periode zijn hier nog altijd op geënt:

1. Het behouden en ontwikkelen van natuur, landschap en cultuurhistorie.
2. Het stimuleren en verbeteren van de mogelijkheden voor rustige op natuur en cultuurhistorie¹⁷ gerichte recreatie.
3. Het bieden van een stimulerend pakket van communicatie en educatie. Daarbij streeft NPZK naar het actief betrekken van de gebruikers van het park bij het invullen en realiseren van de plannen.
4. Het geven van ruimte aan en stimuleren van (wetenschappelijk) onderzoek, het uitwisselen van onderzoeksresultaten en het benutten hiervan.
5. NPZK voegt hier nog een vijfde centrale doelstelling aan toe:
Meer dan ooit is het streven dat NPZK in het hart komt van velen; omwonenden, gebruikers, ondernemers en bestuurders. Met andere woorden, de maatschappelijke betekenis van het Park willen we zichtbaar maken voor deze doelgroepen om zo bij te dragen aan een toenemende waardering van het Park, bereidheid om hierin te investeren en de wil om de waarden van het Park te koesteren.

Om deze doelen te kunnen bereiken is nog een tweetal randvoorwaarden van belang:

- Financiën
- Organisatie

Dat financiën een belangrijke randvoorwaarde is, dat is uiteraard nooit anders geweest. Maar gezien de huidige situatie (het Rijk draagt niet meer structureel financieel bij aan de nationale parken, er is een economische crisis) vraagt deze randvoorwaarde nu extra aandacht. Dit geeft het punt van de betrokkenheid van de omgeving bij NPZK ook nog extra gewicht. Partijen zullen immers alleen bereid zijn om financieel bij te dragen als zij vinden dat dat geld goed wordt ingezet. Tot slot kan het Beheer- en Ontwikkelplan slechts succesvol worden uitgevoerd als sprake is van een slagvaardige organisatie die kan rekenen op draagvlak in de samenleving. Een goede samenwerking is hierbij van belang, waarbij behoud en zo mogelijk verbetering van de kwaliteit van het park centraal staat en die tevens recht doet aan de belangen van de deelnemende partijen in het Overlegorgaan.

Afwegingskader

De vijf doelen en de twee randvoorwaarden hangen sterk met elkaar samen en zijn dan ook alle van groot belang. Waarbij de eerste doelstelling, het behouden en ontwikkelen van natuur, landschap en cultuurhistorie, wel gezien kan worden als basis voor de andere doelstellingen. Er zijn voor behoud en ontwikkeling van de natuur wettelijke verplichtingen. Ook geldt dat zonder de bijzondere natuur, het aantrekkelijke landschap en de interessante cultuurhistorie dit gebied voor recreanten lang niet zo interessant was, er op educatief gebied maar weinig te vertellen was, onderzoek niet aan de orde was en ook zou dit gebied niet in de harten komen van mensen. Maar omgekeerd is recreatie goed voor de waarden van het gebied (draagvlak, financiën) en zijn educatie en communicatie waardevolle activiteiten om

¹⁷ De keuze voor de op cultuurhistorie gerichte recreant wordt in de meeste andere nationale parken niet gemaakt.

draagvlak voor de korte en lange termijn veilig te stellen. Deze wederkerigheid is erg belangrijk. Ook voor de toekomst kiezen we voor een ontwikkeling waarbij de waarden van het park (natuur, landschap, cultuurhistorie en beleving) duurzaam in stand worden gehouden en waarbij de behoeften van de (duurzaam werkende) bedrijven in en om het Park en van de bezoekers worden gediend. Kortom, een duurzame ontwikkeling van het Park staat voorop. Hiermee komen we bij het afwegingskader voor de komende tien jaar: alles dat wij vanuit NPZK zelf ondernemen, en alles dat anderen mogen ondernemen binnen NPZK, draagt bij aan een duurzame ontwikkeling van het Park.

4.2 Ons streefbeeld voor NPZK in 2024

Algemeen

Zowel het bestuur van NPZK als de bezoekers zijn momenteel erg tevreden over de kwaliteiten van het Park. Het streven is dat zij allen in 2024 nog minstens zo tevreden zijn. Voor natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, educatie, communicatie en onderzoek betekent dit dat in grote lijnen het bestaande beleid voortgezet wordt. Wel worden nieuwe accenten aangebracht om goed in te kunnen spelen op de eisen van deze tijd en van de toekomst. De grootste verandering de komende jaren is dat NPZK de blik nadrukkelijker naar buiten richt. Meer dan in het verleden wordt aan de directe omgeving en de bredere regio getoond hoe belangrijk NPZK is. NPZK praat mee, denkt mee en werkt samen. Ook met nieuwe partners. En NPZK steekt zijn hand uit naar burgers, bedrijven en overheden die mee willen praten, mee willen denken, samen willen werken, mee willen financieren of in het Park zelf iets willen ondernemen. Hiermee streeft NPZK ernaar dat velen het Park nog sterker in hun hart sluiten.

Natuur, landschap en cultuurhistorie

NPZK is en blijft een aantrekkelijk duingebied met een grote verscheidenheid aan karakteristieke soorten en levensgemeenschappen die bij een duinecosysteem horen. Het duingebied is gedeeltelijk dynamisch (zeereep, buitenduin) en gedeeltelijk meer stabiel (bossen). In de vorige BIP-periode zijn al belangrijke stappen gezet om dit streefbeeld te bereiken, aan het einde van de nieuwe beleidsperiode zal dit in belangrijke mate verwezenlijkt zijn. Dit wordt vooral bereikt door het herstellen en stimuleren van natuurlijke processen. Maatregelen in het kader van het natuurbeheer die voortkomen uit het beheerplan Natura 2000 en de PAS zijn in lijn met onze ambities en zullen onderdeel gaan uitmaken van het Beheer- en Ontwikkelplan. Daar waar invasieve soorten de ambities en natuurdoelen ondermijnen wordt een (pro-)actief bestrijdingsbeheer voorgestaan. Het gebied kent zoveel mogelijk natuurlijke duisternis en stilte.

In de toekomst is NPZK beter met omliggende natuurgebieden verbonden. In de eerste plaats via een drietal ecoducten, waarvan de eerste al in 2013 is gerealiseerd. Verder is de ecologische west-oost-verbinding met het westelijk tuinbouwgebied, de graslanden bij Santpoort en recreatiegebied Spaarnwoude gerealiseerd of in een vergevorderd stadium. Ook de noord-zuid-verbinding over het Noordzeekanaal heeft een steppingstone in het sluizencomplex. De samenwerking met natuur- en recreatiegebieden rondom het Park is geïntensiveerd.

Cultuurhistorie staat aan het einde van de nieuwe beleidsperiode volledig op de kaart, zo is het streven. Veel waardevolle elementen zijn behouden, hersteld en beleefbaar gemaakt. Ook het immaterieel erfgoed (verhalen die horen bij het gebied) kan beleefd worden en de cultuurhistorische waarden binnen NPZK zijn sterker verbonden met de cultuurhistorische

waarden in de omgeving. Natuur, landschap en cultuurhistorie zijn in de toekomst sterker met elkaar verbonden. Samen vormen zij het verhaal van NPZK.

Rustige recreatievormen, gericht op natuur en cultuurhistorie

NPZK blijft streven naar een duurzaam samengaan tussen de natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden van het Park en de recreatieve mogelijkheden. Het European Charter for Sustainable Tourism, dat NPZK hoopt te behalen, werkt hierbij in de toekomst als leidraad. Samen met partners in en om het Park wil NPZK profijt trekken van de economische, sociale en natuur- en milieuvoordelen van dit Charter.

De bezoekers van NPZK zijn momenteel heel tevreden over de kwaliteit en kwantiteit van nagenoeg alle voorzieningen en over de wijze waarop zij het Park kunnen beleven. Om ervoor te zorgen dat de bezoekers ook in de toekomst tevreden zijn wordt het huidige recreatieve aanbod goed onderhouden en worden (kleine) verbeteringen en vernieuwingen doorgevoerd waarmee wordt ingespeeld op trends en op behoeften van specifieke doelgroepen. De elementen die NPZK echt uniek maken worden verder ontwikkeld en vooral beter voor het voetlicht gebracht.

NPZK wil gastvrijheid uitstralen. Iedereen die op zoek is naar natuurbeleving of wil genieten van cultuurhistorie en hiervoor een rustige recreatievorm kiest is welkom in NPZK en moet zich ook welkom voelen. NPZK is en blijft van belang voor activiteiten als wandelen en fietsen maar zal ook plek blijven bieden aan andere vormen van rustige recreatie.

De huidige zonering blijft gehandhaafd (zie zoneringskaart in bijlage 2). Deze zonering is gericht op het realiseren van de natuurdoelen en afgestemd op de behoefte van onze recreatieve doelgroepen. Bestaande en nieuwe voorzieningen zijn in overeenstemming met de zonering.

Communicatie en educatie

NPZK zet in op een open, tweezijdige communicatie. Mensen zijn welkom en hun wensen en ideeën doen ertoe; bezoekers kunnen zich bij het Nationaal Park betrokken voelen. Kritiek en suggesties worden ter harte genomen en mensen worden uitgenodigd actief mee te doen. De NPZK-partners bespreken actuele zaken en nieuwe ontwikkelingen regelmatig met omwonenden, gebruikers, ondernemers en vrijwilligers. NPZK beoogt hiermee een toenemende waardering voor het park, een toenemende bereidheid om hierin in te investeren en een sterke wil om de waarden van het Park te koesteren.

NPZK slaagt erin om ook in de toekomst een gevarieerd educatief aanbod te blijven aanbieden, een aanbod dat zowel aansluit bij de doelen van NPZK als bij de vraag. Schoolkinderen, met name in de leeftijd van 4-12 jaar, zijn daarbij de belangrijkste doelgroep. Ook voor jongere en oudere kinderen wil het NPZK educatiemogelijkheden bieden. Het Nationaal Park biedt naast 'formal' educatie, in schoolverband, ook gevarieerde mogelijkheden voor 'non-formal' educatie.

Het Nationaal Park heeft een kloppend hart in de vorm van Bezoekerscentrum De Kennemerduinen, dat functioneert als een ontvangst- en activiteitencentrum en ook als kenniscentrum over NPZK en over natuur en duurzaamheid. Het gebouw, het personeel en de omgeving stralen kennis van zaken en gastvrijheid uit, waardoor bezoekers er iets kunnen leren en zich er welkom voelen.

Onderzoek en monitoring

Er vindt in NPZK onderzoek plaats over zowel natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, educatie als communicatie. Het onderzoek draagt bij aan het verwezenlijken van de doelen van NPZK. Terreinbeherende organisaties, vrijwilliger-onderzoekers en gemeenten hebben elk een rol in het onderzoek dat binnen NPZK plaatsvindt. NPZK streeft ernaar dat de afstemming tussen hen goed verloopt en dat zij onderzoeksresultaten met elkaar delen. Verder is het streven om interessante onderzoeksresultaten te communiceren naar het publiek of naar specifieke doelgroepen.

In het hart van de samenleving

NPZK is in de toekomst meer nog dan nu duidelijk herkenbaar als een eenheid. In alle uitingen is de duobranding consequent doorgevoerd. NPZK treedt ook vaak als eenheid naar buiten. Zo speelt het Park een rol van betekenis in diverse gremia in de regio. Andere partijen in de (Metropool)regio herkennen en erkennen daardoor het belang van NPZK voor de regio en zorgen er samen met NPZK voor dat het gebied toekomstbestendig beheerd kan worden.

NPZK werkt in de toekomst met een veelheid aan partijen samen, met sommigen eenmalig, met anderen structureel. Daar zijn ook partijen bij die nieuw zijn voor NPZK. Ook de samenwerking met ondernemers en burgers is intensiever en anders dan voorheen. Dit leidt tot diverse nieuwe producten en arrangementen, een grotere betrokkenheid van de buitenwereld bij het Park en ook tot meer private inkomsten.

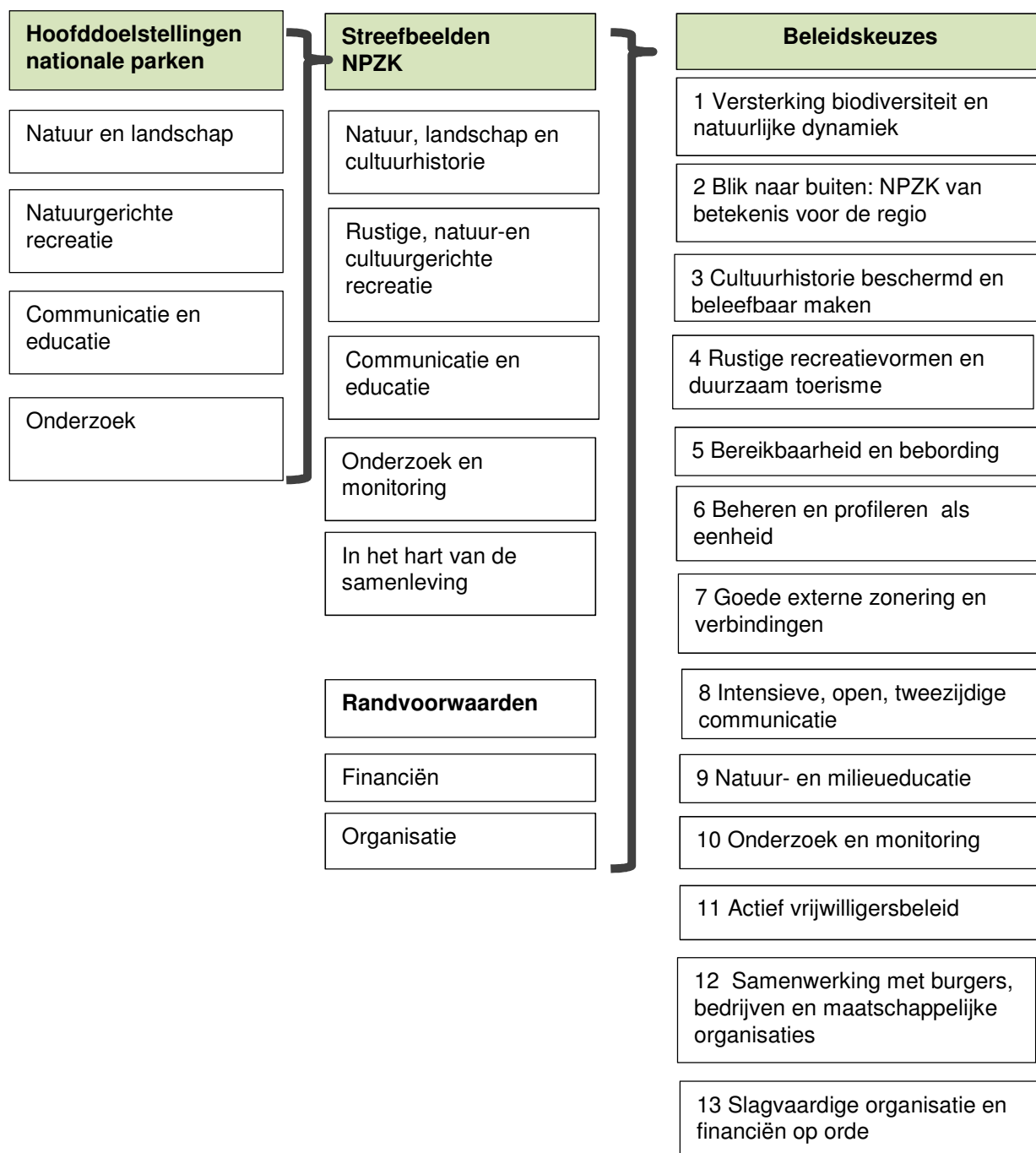
Organisatie en financiën

Het NPZK heeft een hoog ambitieniveau, ondanks de lastige financiële situatie van dit moment. Voor maatregelen die nodig zijn in het kader van Natura 2000 en PAS kan en zal NPZK gebruik maken van de budgetten die daarvoor beschikbaar zijn. Voor andere projecten wordt anderszins geprobeerd om projectsubsidies te verkrijgen. Europees geld en bijdrage van overheden in de regio komen hiervoor mogelijk in aanmerking. Daarnaast streeft NPZK ernaar om meer private inkomsten te genereren. Tot slot zijn structurele bijdragen van overheden van belang.

5 Beleidskeuzes en doelen

5.1 Overzicht van beleidskeuzes

In dit hoofdstuk zijn de beleidskeuzes geformuleerd die nodig zijn om de streefbeelden te realiseren. De volgorde waarin de keuzes beschreven zijn geeft geen prioriteit aan; de keuzes zijn gelijkwaardig. Elk van de keuzes wordt in paragraaf 5.2 nader uitgewerkt in concrete doelen en in hoofdstuk 6 ook in projecten. In onderstaande figuur is de uitwerking van het plan schematisch weergegeven.



5.2 Uitwerking van beleidskeuzes tot concrete doelen

We kiezen voor een ontwikkeling waarbij de waarden van het park (natuur, landschap, cultuurhistorie en beleving) duurzaam in stand worden gehouden. Alles dat wij vanuit NPZK zelf ondernemen, en alles dat anderen mogen ondernemen binnen NPZK draagt bij aan een duurzame ontwikkeling van het Park. Elk van de hieronder genoemde beleidskeuzes en doelen is belangrijk om dit te bereiken.

Beleidskeuze 1: Versterking biodiversiteit en natuurlijke dynamiek.

Wij kiezen voor het ontwikkelen van het natuurlijke duinecosysteem met behoud en vergroten van de biodiversiteit en de natuurlijke dynamiek. Dat doen we zoveel mogelijk door het herstellen en stimuleren van natuurlijke, landschapsvormende processen.

Waarom?

Het duinlandschap behoort tot de meest gevarieerde en soortenrijke landschappen van Nederland. Dat geldt zeker ook voor het duinlandschap van NPZK. Dat heeft te maken met de ontwikkeling van het duinlandschap, waarin dynamiek van water en wind door de eeuwen heen zorgden voor een voortdurende verjonging van het landschap. Veel bijzondere plant- en diersoorten konden zich hierdoor handhaven. Het open duinlandschap is daarmee niet alleen kerngebied in het Nederlandse natuurnetwerk (Ecologische Hoofdstructuur), het is ook een hotspot van biodiversiteit in Europees perspectief (Natura2000).

Een natuurlijk duinecosysteem is een gradiëntrijk landschap waar levensgemeenschappen in een natuurlijke samenhang voorkomen. Door invloeden van zee, wind, zout en zand is het landschap hoog dynamisch direct aan de kust en naarmate de dynamiek landinwaarts afneemt nemen successie en daarmee bodemvorming en ontkalking toe. Hoewel het Park onder invloed van de mens vergaand is gestabiliseerd, is de oorspronkelijke landschappelijke zonering nog zeer goed bewaard gebleven met duingraslanden in het westelijke buitenduin, een struweelzone in het middenduin en bos in het binnenduin.

Afgelopen decennia trad er een versnelde successie op als gevolg van vermeting en verzuring door stikstofdepositie, historisch vastleggingsbeheer en verminderde konijnenbegrazing door ziekten. Grote, snelgroeiende soorten als grassen en struiken profiteerden van het extra voedselaanbod en de geringe vraat en het duin groeide er mee dicht. Om de achteruitgang van soortenrijkdom en versnelde successie tegen te gaan kiezen we sinds 2003 voor het op gang brengen van natuurlijke processen en voor het verbinden van duingebieden met elkaar via ecoducten. De natuurkwaliteit is de afgelopen 10 jaar aantoonbaar verhoogd en we zetten dit beleid de komende periode door.

De komende periode zullen diverse factoren de landschapontwikkeling nog intensief beïnvloeden: stikstofdepositie, klimaatverandering met zeespiegelstijging als gevolg en globalisering met invasieve exoten en plagen als gevolg. Het streven voor de lange termijn is daarom gericht op het ontwikkelen van een robuust en ecologisch veerkrachtig duinecosysteem. De veerkracht van duinen zit vooral in de natuurlijke dynamiek en de grote diversiteit aan gradiënten. Het natuurbeheer is en blijft daarom gericht op het dynamiseren van het duin, dat wil zeggen herstellen van de natuurlijke processen van verstuiwing, grondwaterdynamiek, begrazing, natuurlijke successie en populatiedynamiek. Waar herstel van natuurlijke processen niet voldoende is, doen we aanvullend beheer om bepaalde leefgebieden (habitats) of voor duinen karakteristieke biodiversiteit duurzaam in stand te houden. Ook kiezen we voor behoud van waardevolle en soortenrijke landschappen, zoals

rond het oude zeedorp Zandvoort. Voor ons beheer gaan we uit van de potenties van de duinen. Voor de landgoederen zoals Elswout en Koningshof en Duin- en Kruidberg gaan we ook uit van de cultuurhistorische waarden van landgoedontwerpen, cultuurhistorische objecten en structuren.

Hoe gaan we dit doen?

Natura2000-beheerplannen

Een groot deel van het natuurbeheer zullen we realiseren in het kader van Natura2000 en de PAS (Programmatiese Aanpak Stikstof). Het Park is aangewezen als Natura2000-gebied en zeker driekwart van het areaal bestaat uit beschermde habitattypen, zoals Witte duinen, Grijs duinen, Vochtige valleien en Duinbos. Voor deze habitattypen zijn in het aanwijzingsbesluit instandhoudingsdoelen bepaald welke in maximaal drie beheerplannen van elk zes jaar gehaald moeten worden. Voor het eerste beheerplan zijn de maatregelen gericht op het behoud van de habitattypen. De uitbreidings- en kwaliteitsdoelstellingen worden gerealiseerd in de navolgende beheerplannen. Daarnaast zijn er in het kader van de landelijke aanpak van de stikstof-problematiek vanuit de overheid gelden beschikbaar voor aanvullende maatregelen om de effecten van stikstof op natuur te elimineren (PAS-gelden). Het gaat in het Park in de eerste periode om drie soorten maatregelen, namelijk aanleggen van stuifkuilen, verwijderen van struweel en afplaggen van de zwarte toplaag van duinbodems. Deze maatregelen worden ook opgenomen in de Natura2000-beheerplannen. Een beheerplan is bindend en de beheerder is er aan gehouden de maatregelen uit te voeren.

Voor het park zijn de N2000-instandhoudingsdoelen en PAS-maatregelen niet nieuw. Wij beheren de natuur al jaren op een wijze die bijdraagt aan de verbetering van de kwaliteit en uitbreiding van de belangrijke natuurwaarden. Uitvoering van het Natura 2000-beheerplan en PAS-maatregelen is in de lijn met ons huidige beleid. Niet al ons beheer wordt gerealiseerd binnen de Natura2000-kaders en met de PAS. Wij doen ook beheer in het kader van ander beleid, zoals soortenbeheer of iepenbeheer, of beheer dat wij zelf noodzakelijk vinden, zoals het beheer van broedvogelterreinen en natuurkernen en bosvorming. In dit Beheer- en Ontwikkelingsplan zijn de hoofdlijnen van ons beheer opgenomen voor de komende 10 jaar. Voor een deel worden de hoofdlijnen dus geconcretiseerd in het eerste en tweede Natura2000-beheerplan.

Herstel grondwaterdynamiek en beheer valleien en meren

De vochtige duinvalleien en duinmeren zijn de afgelopen jaren op grote schaal hersteld door het beëindigen van de grondwaterwinning en door het realiseren van vele natuurherstelprojecten. Het oppervlak vochtig duinmilieu is vertienvoudigd tot 300 ha. In 15 jaar tijd is meer dan 100 ha vochtige valleien hersteld tot pioniermilieu met grondwaterdynamiek en zijn vier duinmeren verondiept en voorzien van flauwe oevers. In het voorjaar van 2015 zal het laatste herstelproject Klein Doornen van het 'Masterplan Regeneratie Duinvalleien NPZK' gerealiseerd zijn.

Veel van de valleien zijn na herstel jaarlijks gemaaid om verschralling te bereiken. Sinds de (integrale) begrazing was er minder maaibeheer nodig, maar nog jaarlijks worden alle valleien tijdens veldinspecties beoordeeld op de noodzaak tot maaien of onthouten. Onthouten blijkt eens in de 2-5 jaar nodig omdat de houtige gewassen dan wel invasieve exoten oprukken en onvoldoende worden gegeten door grazers. Zo kon de hoge soortenrijkdom op het Kennemerstrand hersteld/behouden worden door onthouting en maaien van de primaire vochtige duinvallei. Uit monitoringgegevens is gebleken dat het herstel- en aanvullend beheer succesvol is: vele kenmerkende vochtige duinvalleisoorten als

parnassia, moeraswespenorchis, geelhartje en slanke gentiaan komen weer wijdverbreid voor in het park.

Er is ook meer open water gekomen en elk jaar worden er bijna 30 soorten libellen geteld. De oevers van kleine plassen worden gemaaid en onthout om de biodiversiteit in stand te houden. In enkele duinmeren zitten karpers en hier speelt het wegvangen omdat het een niet-duineigen soort is en de soort het aquatisch ecosysteem zeer negatief beïnvloedt. In het gebied is ook sprake van nieuwvorming van valleien bij de geactiveerde paraboolduinen Verlaten Veld en De Bruid; bij de Noordwest Natuurkern verwachten we dit ook. Verstuiving zal ook worden ingezet voor de kalkinbreng en voor ophoging bij zeespiegelstijging. In het kader van het N2000-beheerplan wordt het beheer voor de habitattypen Vochtige valleien en Open water verder uitgewerkt. Het huidige beheer zal op hoofdlijnen worden voortgezet. We zullen de valleien en open water extensief blijven monitoren om de ontwikkelingen te vast te leggen en er van te leren en zo nodig het beheer erop aan te passen.

Herstellen van verstuiven

De belangrijkste motor van de duinen is dat kalkrijk zand de kans heeft om te stuiven, waardoor permanent kalkrijke (pionier)milieus aanwezig zullen zijn. Gestreefd wordt naar meer dynamiek in het duingebied als geheel, met dicht aan de kust veel en grootschalige dynamiek, zoals een zeereep met windsleuven en in het buitenduin stuivende, wandelende duinen en stuifkuilen. Meer landinwaarts is van nature minder en kleinschaligere dynamiek van wind en zand. Hier komen stuifkuilen en plekken verspreid voor. Het duin is nu te sterk gestabiliseerd en beheer zou moeten leiden tot meer stuivend en kaal zand. In het kader van Natura2000- en PAS-maatregelen wordt verdere verstuiving van de duinen uitgewerkt. Ook overwegen we meer verstuivingsmaatregelen voor het klimaatbestendig maken van de duinen. Immers de zeespiegelstijging zal leiden tot een natter westelijk duin, waarbij verstuiving voor noodzakelijke bodemverhoging kan zorgen.

In de afgelopen BIP-periode zijn grootschalige maatregelen uitgevoerd in de Noordwest Natuurkern om een dynamisch duinlandschap terug te krijgen. Er zijn vijf brede windsleuven gemaakt in de zeereep en vijf achterliggende paraboolduinen terug in verstuiving gebracht. Mogelijk gaan deze weer door het duin wandelen. Het omringende landschap wordt hersteld door overpoedering met kalkrijk zand, wat de bodemverzuring tegengaat. We zullen hier aan nabeheer, zoals verwijderen van oude vegetatieresten, doen om de verstuiving in stand te houden dan wel te bevorderen. We monitoren de resultaten van de eerdere ingrepen en op basis van deze gegevens kunnen we het beheer op onderdelen aanpassen.

Herstellen van begrazen

Sinds begin jaren negentig zijn steeds meer terreindelen van het Park in integrale begrazing. Dit om het dichtgroeierende duin opener te maken en meer kleine stuifplekken te krijgen. In het verleden hadden konijnen een belangrijke rol in de vraat. De konijnenstand is door een virale ziekte echter zeer sterk achteruitgegaan en andere grazers waren nodig. Als het konijn weer zijn rentree maakt zullen de dichtheden van grote grazers daarop afgestemd worden. In 2003 is de integrale begrazing van Heerenduinen met shetlandpony's uitgebreid tot een gebied van 2000 ha tot aan de Bloemendaalse Zeeweg met ook koniks en Schotse hooglanders. Rond 't Wed en andere speelterreinen vindt geen begrazing plaats. Het open duin is door de begrazing weer opener geworden, de vergrassing verminderd, het struweel opener en geschild en er is veel meer structuur. Vaak wordt gevraagd of de damherten de verruiging niet kunnen opruimen. Damherten hebben echter een ander graasbeeld dan runderen en paarden. Damherten eten vooral lekkere hapjes en maken dat korter dan gewenst, waardoor er minder bloemen, insecten en stinzenplanten zijn.

De integrale begrazing in het park zal rond 2015 geëvalueerd worden. Mede op basis van het onderzoek 'Levende Duinen' naar effecten van natuurbeheermaatregelen op (kleine) fauna weten we dat begrazing om het duin te herstellen in andere dichtheden gaat dan in de onderhoudsfase. In de onderhoudsfase zijn onder andere mozaïeken van begroeiing met 10-30% overjarige begroeiing nodig voor het in stand houden van kleine fauna. Begrazing is ook nodig om habitattypen in stand te houden en wordt als maatregel opgenomen in het N2000-beheerplan. De doelen zijn echter breder dan alleen habitattypen. Op basis van de evaluatie zullen we de doelen en zo nodig de begrazing bijstellen. Hierbij hebben we ook aandacht voor andere aspecten zoals afstemming met recreatieve belangen.

In het Kraansvlak zijn in 2007 als proef wisenten geïntroduceerd, mede omdat werd verondersteld dat zij veel houtigen eten. In 2009 zijn er koniks bijgezet om gevarieerdere begrazing te krijgen. De proef wordt begeleid met wetenschappelijk onderzoek. In 2012 is op basis van een uitgebreide evaluatie besloten de proef door te zetten.

Aanvullend beheer open duin en struweelzone

Het open duin bestaat uit een mozaïek van kalkrijke en ontcalcite duingraslanden, vochtige valleien, kruipwilgstruwelen, duindoornstruwelen en beginnende hoge struwelen met meidoorns of bosjes. De struweelzone bestaat uit dezelfde leefgebieden met een veel hoger aandeel van struweelsoorten. Door de versnelde successie als gevolg van onder andere de stikstofdepositie zijn vooral struiken in het voordeel geraakt en sterk uitgebreid. Uit onderzoek van luchtfoto's lijkt de verstruiking met zo'n 20 ha per jaar plaats te vinden. Uit veldwaarnemingen weten we ook dat verbossing plaats vindt in het kielzog van verstruiking. Veelal gaat de uitbreiding van struiken (en bos) ten koste van duingraslanden en dwergstruweel van kruipwilg en duinroos. Overigens is struweel niet uitsluitend een probleem; het is ook waardevol op zich en voor insecten en struweelvogels.

Waar verstuing en integrale begrazing onvoldoende bijdragen om de natuurdoelen voor het open duin en de struweelzone te behalen, kan aanvullend beheer nodig zijn. Afgelopen decennium is de invasieve exoot Amerikaanse vogelkers nagenoeg overal in het Park intensief bestreden door eerst de dikkere zaaiers te verwijderen en vervolgens de jonge, dunne exemplaren te verwijderen. Dit werk wordt uitbesteed aan aannemers. Ook andere invasieve soorten als cotoneaster, Japanse duizendknoop, watercrassula, mahonia en rimpelroos worden bestreden. De bestrijding dient in en rondom het Park plaats te vinden. Een nauwere samenwerking tussen alle grondeigenaren maakt de bestrijding van invasieve soorten succesvoller. Opslag van Corsicaanse en Oostenrijkse dennen in het open duin worden verwijderd. Het verwijderen van de exoten wordt vaak met vrijwilligers gedaan die mee willen helpen in het beheer. Op bescheiden schaal heeft er onthouting plaats gevonden, dat wil zeggen het verwijderen van duindoornstruwelen en bosjes in het buitenduin ten gunste van onder andere duingraslanden. Ook zijn er terreindelen geplagd ten einde de successie helemaal terug te zetten. Van een heel andere orde, maar ook om belangrijke patronen in stand te houden worden op landgoederen open terreindelen in begrazing genomen om het open karakter in stand te houden.

In het PWN-terrein en bij de gemeente Bloemendaal worden ook schapen ingezet voor verschillende doelen: als nabeheer bij het bestrijden van Amerikaanse vogelkers door het vreten van nieuwe kiemplanten; als drukkgrazing in verplaatsbare rasters voor het bestrijden van lokaal verruiging; als winterbegrazing rond 't Wed en als alternatief van maaien in duinvalleien. Er wordt bezien of de schaapskudde parkbreed ingezet kan worden.

In het kader van het N2000-beheerplan zal het beheer dat nodig is voor het in stand houden van de habitattypen van het open duin en de struweelzone verder worden uitgewerkt. Deze

uitwerking zal plaatsvinden per landschapszone, omdat het natuurlijke aandeel van elk habitatype per zone verschilt. In grote lijnen zal het beheer worden voortgezet en overwogen wordt of jonge boomvormers selectief moeten worden gekapt.

Bosbeheer

Nagenoeg alle bossen (en lanen) in het Park zijn begonnen als kleinschalige aanplanten met verschillende soorten als dominante boomsoort: zomereik, berk, Corsicaanse of Oostenrijkse den, beuk, kastanje, et cetera. De meeste loofbossen zijn nu ontwikkeld tot natuurlijke loofbossen met op de landgoederen ook loofbossen met stinzenondergroei. Het merendeel van de loofbossen kwalificeert zich tot een habitatype in het kader van Natura2000. Het beheer voor de loofbossen bestaat op hoofdlijnen uit niets doen. Uitzondering zijn de loofbossen met stinzenondergroei die onderdeel uitmaken van het ontwerp van het landgoed en daardoor cultuurhistorisch beheerd worden. De overige bossen maken onderdeel uit van integrale begrazingseenheden en worden dus licht begraasd. Ook is de uitbreiding van invasieve exoten als de Amerikaanse vogelkers in de bossen aangepakt. In het kader van het N2000-beheerplan wordt het loofbosbeheer en de uitbreiding van het bos in het open duin c.q. de struweelzone verder uitgewerkt.

In het Park komen pleksgewijs dennenbossen voor. Een groot deel is geplant op plekken waar van nature geen bos groeit. En omdat Corsicaanse en Oostenrijkse den niet inheems zijn, kwalificeren de naaldbossen zich niet tot een habitatype. Veel van de westelijke bossen worden vanzelf kleiner door natuurlijke uitval op de onnatuurlijke groeiplaats met zoute wind. In het midden- en binnenduyn doen de naaldbossen het soms verrassend goed. Hier breiden ze zich uit en in het open duyn gaan we dit tegen. In de meeste gevallen is het beheer van deze bossen niets doen. Uitzondering zijn de Kennemerduinen. Hiervoor is een bossenplan gemaakt en zijn er naaldbossen aangewezen die in stand gehouden zullen worden vanwege de cultuurhistorische waarde, de landschapsbeleving of omdat ze een functie hebben als speelbos. Behoud door beheer geldt ook voor de altijd groene naaldbossen in de binnenduynrand van het Park die de bebouwing van de dorpen uit het zicht van de bezoekers houden en voor meerdere naaldbossen in het middenduyn op de toppen van duinen (zgn. Thijssbosjes). De blijvende naaldbossen krijgen her en der bosinwaarts natuurlijke boszomen. De westelijke gelegen naaldbossen zullen vanzelf inzakken. Per bos zal bepaald worden of dit proces met beheer versterkt of vertraagd wordt. Omdat vooral de westelijke bossen de dynamiek in het open duyn wegnemen en goed gevormd kunnen worden tot duingrasland, zal de toekomst van deze bossen in het kader van N2000 bepaald worden.

Met de veiligheidsregio is overeengekomen dat naalddhout wordt vervangen door loofhout daar waar te grote brandrisico's zijn voor aangrenzende bebouwing. Ten behoeve van de veiligheid van bezoekers in bossen worden bossen periodiek geschouwd en aangepakt op gevaarlijke situaties voor recreatie. Tot slot doen terreinbeheerders aan iepenziektebestrijding.

Faunabeheer

Ons uitgangspunt 'niet ingrijpen, maar natuurlijke processen zoveel mogelijk hun gang laten gaan', hanteren we ook bij het faunabeheer. Geboorte, sterfte, immigratie en emigratie bepalen hoe een populatie zich ontwikkelt. Ook ziekten en natuurlijke vijanden spelen een rol. Fauna maakt onderdeel uit van het duinecosysteem en beheermaatregelen voor het herstel van het systeem en de verschillende biotopen zijn dan meestal genoeg voor de fauna. Maar soms zijn specifieke maatregelen nodig. Zo doet het Park het volgende aan faunabeheer.

We hebben natuurkernen en rustige gebieden ten behoeve van verstoringsgevoelige broedvogels. In het kader van duurzame recreatie zal ook onderzoek plaats vinden naar de draagkracht van de duinnatuur, vooral van verstoringsgevoelige broedvogels, voor duurzame recreatie. Hier zal de keuze van doelsoorten voor de natuurkernen een belangrijke rol spelen in de recreatieruimte.

We hebben steeds meer bunkers ingericht als vleermuisbunkers. Ook hebben we aandacht voor behoud van kwetsbare soorten waarvoor we als Park verantwoordelijkheid hebben zoals aardbeivlinder, bruine eikenpage, torenkruid, stofzaad, kleine steentijm; en een groot aantal insecten, die aan één of meer zones van het duinlandschap zijn gebonden.

In het Kraansvlak zijn als eerste in Nederland wisenten ingezet. Dit project is een samenwerking van PWN, ARK Natuurontwikkeling, Stichting Kritisch Bosbeheer, Stichting Duinbehoud en FREE Nature. Voor de wisenten geldt dat de samenwerkende organisaties streven naar uitbreiding van het leefgebied. De ecologische gevolgen en de interacties met het publiek worden gevolgd en in 2017 opnieuw geëvalueerd. Ervaringen worden actief gedeeld met geïnteresseerde natuurbeheerders, waarmee de samenwerkende organisaties de inzet van wisenten in het natuurbeheer elders in Nederland stimuleren.

Voor een aantal soorten zetten we wel in op populatiebeheer. Voor ons is het uitgangspunt, overeenkomstig de wetgeving, 'geen jacht, tenzij...'. Vanaf de jaren '60 van de vorige eeuw tot circa 2005 is de populatie reeën in de Kennemerduinen beheerd. Het aantal reeën bleef vanaf toen stabiel, terwijl het aantal damherten toenam. Populatiebeheer van reeën bleek toen niet meer nodig. Omwille van verkeersveiligheid is vanaf 2008 aan beheer van damherten gedaan door afschot in de randen van het Park. Medio 2010 is de beheerjacht stilgelegd vanwege de discussie rondom de damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Sinds die tijd is het aantal damherten sterk toegenomen, met gevaarlijke verkeerssituaties en natuurschade als gevolg. Eind 2013 is weer duidelijk dat beheerjacht weer mag (met verkeersveiligheid als wettelijke basis) en samen met Waternet is een ontheffing aangevraagd voor beheerjacht in het leefgebied van damherten en op lange termijn ook op reeën, op basis van streeftallen. Dit streven is ook opgenomen in het Faunabeheerplan van de Faunabeheereenheid. De ontheffing zal getoetst worden aan de NB-wet.

Daarnaast doen we diverse soorten onderzoek, bijvoorbeeld naar boommarters, naar het bevorderen van de aardbeivlinder, inventarisaties van nachtvlinders, naar bijzondere soortgroepen zoals de thermofiele insecten in verstuingen. Vooral door vrijwilligers worden diverse soortgroepen gemonitord volgens nationale methoden: broedvogels, vlinderroutes, duinhagedisroutes en libellen. Ook is er een vogelringstation en faciliteren we diverse onderzoeken door derden, zoals het wisentenonderzoek.

Faunabeheer door verbinden van duinterreinen

Het verbinden van het Park met zijn omgeving is van groot belang voor fauna. Het gebied wordt doorsneden door druk gebruikte wegen en een spoorweg naar zee en vrije verplaatsing is in het duingebied voor veel soorten niet meer mogelijk. De habitats aan weersijden worden met ecoducten verbonden; er is al een ecoduct klaar en de andere twee zijn in vergaande voorbereiding. Langs de binnenduintrand op de rand van park en bewoning liggen ook vele wegen. Hier zijn op veel plaatsen paddenschermen en –tunnels gemaakt. Gezien de leeftijd zal een aantal aan vervanging toe zijn. Er zijn ook nog nieuwe locaties waar paddentunnels gewenst kunnen zijn. Verkennend onderzoek naar ontsnipperingsmaatregelen voor andere diergroepen lijkt gewenst.

Aardkundige waarden

Het Park heeft hoge aardkundige waarde in de vorm van vastgelegde paraboolduinen, anders vormige duinen en in de vorm van nationaal en internationaal zeldzame processen (kustaan groei bij Zuidpier en op gang gebrachte nieuwe duinvorming). Maar ook juist het geheel van elkaar opvolgende duinenrijen van kust tot polder heeft een hoge aardkundige waarde. NPZK is daarom een aardkundig monument. Aardkundige waarden zullen we beschermen en behouden.

Overdracht en saneringen

In het kader van het beheersen van de grondwateroverlast rond de meertjes de Bokkedoorns zal manege de Bokkedoorns geamoveerd worden. Het Kennemerstrand (het jonge duingebied rond het Binnenmeer in de gemeente Velsen) zal worden opgenomen binnen de grenzen van het Park en het beheer en zo mogelijk het eigendom zal overgedragen worden aan Natuurmonumenten.

Doelen

- 1.1 Natuurlijke processen van verstuiving, grondwaterdynamiek, begrazing, natuurlijke successie en populatiedynamiek hebben de ruimte gekregen met behoud en vergroten van de biodiversiteit.
- 1.2 Behoud van de geactiveerde verstuivingsdynamiek door nabeheer en meer dynamiek in het duingebied als geheel, met dicht aan de kust veel en grootschalige dynamiek en meer landinwaarts kleinschaligere dynamiek van wind en zand met meer stuifplekken dan in het huidige gestabiliseerde duin.
- 1.3 Behoud van zo natuurlijk mogelijke grondwaterdynamiek, ook bij zeespiegelstijging als gevolg van klimaatverandering, en herstel van de laatste vernette valleien.
- 1.4 Evaluatie van de integrale begrazing.
- 1.5 Het ecoduct over de spoorweg ter hoogte van het uitkijkpunt aan het Visscherspad en de ecoverbinding bij de Bloemendaalse Zeeweg tussen de Eerebegraafplaats en 't Wed zijn gerealiseerd.
- 1.6 De ontsnipperingsmaatregelen voor padden zijn compleet gemaakt en in goede staat.
- 1.7 Er is een verkennende studie naar ontsnipperingsmaatregelen voor nog meer diergroepen.
- 1.8 Onderzoek naar benodigde klimaatadaptatie met het oog op de stijgende zeespiegel, temperatuurverhoging, andere neerslagpatronen, soortmigratie, etc.
- 1.9 Behoud van de habitattypen van het open duin, de struweel- en boszone en een aanvang gemaakt met de uitbreidings- en kwaliteitsdoelstellingen zoals opgenomen in Natura2000-beheerplannen Kennemerland-Zuid.
- 1.10 Uitvoering van de Natura2000- en PAS-beheermaatregelen.
- 1.11 Uitbreiding van invasieve exoten als de Amerikaanse vogelkers, mahonia, cotoneaster, Japanse duizendknoop, watercrassula is in het gehele Park en erbuiten succesvol aangepakt.
- 1.12 We zijn er in geslaagd om een gedifferentieerd naaldbosbeheer te realiseren en naaldbossen in stand te houden, om te vormen, te verwijderen of er niets aan te doen.
- 1.13 De bossen in het Park, met hun diversiteit aan soorten, zijn in stand gehouden.
- 1.14 De damhertenpopulatie is zo groot als de gewenste streeftallen.
- 1.15 We streven naar uitbreiding van het leefgebied van de wisenten en hebben ervaringen gedeeld met andere beheerders. We stimuleren dat de wisent op meerdere plaatsen in het Nederlandse natuurbeheer een plek krijgen. Onze kennis en ervaring stellen we beschikbaar voor deze en andere nieuwe wisentprojecten.
- 1.16 Kwetsbare soorten waarvoor het Park een speciale verantwoordelijkheid draagt worden extra beschermd.
- 1.17 Aardkundige waarden zijn beschermd.

- 1.18 Manege de Bokkedoorns is geamoveerd.
- 1.19 Het Kennemerstrand (het jonge duingebied rond het Binnenmeer in de gemeente Velsen) is overgedragen naar Natuurmonumenten en integraal opgenomen in de begrenzing van het Nationaal Park.
- 1.20 Opstellen van natuurbeheerplan Binnenmeer Kennemerstrand.

Beleidskeuze 2: Blik naar buiten.

We profileren NPZK als een unieke natuurparel in de (Metropool)regio. Waardevol, belangrijk om te bewaren en heerlijk om van te genieten. We zorgen ervoor dat anderen ons ook zo zien.

Waarom?

NPZK is een natuurgebied van internationale allure. NPZK heeft grote natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden, is van groot recreatief belang, is belangrijk voor natuureducatie en voor het onderzoek naar natuur, landschap en cultuurhistorie. Voor elk van deze waarden zijn gerichte beleidskeuzes en maatregelen nodig om ze te behouden en zo mogelijk te versterken. In het vervolg van dit hoofdstuk komen deze uitgebreid aan bod. Echter, dit alles zal alleen succesvol zijn als niet alleen wij zelf, maar ook onze omgeving doordrongen is van het grote belang van NPZK.

Juist voor NPZK is de blik naar buiten belangrijk. Het Park ligt immers in een druk deel van ons land. Zeker in zo'n sterk verstedelijkte regio is het belang van een groengebied als NPZK groot; voor het leefklimaat en daardoor ook voor het economisch vestigingsklimaat. Echter, in deze verstedelijkte omgeving kunnen zich ook ontwikkelingen voordoen die een bedreiging zijn voor het Park. De beste manier om dit te voorkomen is door zelf actief in diverse gremia mee te praten en –waar nodig- anderen ervan te overtuigen hoe waardevol het gebied is, juist in deze grootstedelijke context.

Hoe gaan we dit doen?

In het beleid voor het Nationaal Park is onze blik in de toekomst sterker naar buiten gericht. Wij profileren NPZK nadrukkelijk in beleidscircuits. We zetten NPZK daarbij neer als een unieke natuurparel in de (Metropool)regio. Aan de rand van deze drukke, verstedelijkte regio is NPZK dé plek met bijzondere natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden waar ook van genoten kan worden door de bewoners en de bezoekers van de (Metropool)regio. We zetten ons er voor in dat andere partijen in de (Metropool)regio (burgers, overheden, organisaties, ondernemers) ons op deze manier herkennen en erkennen en er mede voor zorgen dat wij het gebied toekomstbestendig kunnen blijven beheren. We zorgen dat we goed inspelen op de beleidsvraagstukken in de regio.

Behalve beleidsmatig/ strategisch richten we ook 'operationeel' de blik meer naar buiten, door vaak samen te werken met andere partijen in de omgeving van het Park en met andere nationale parken (beleidskeuze 12). Daarnaast is er uiteraard ook 'in eigen huis' nog heel wat te doen: in de navolgende beleidskeuzes gaan we hier op in.

Doelen

2.1 Andere partijen in de (Metropool)regio herkennen en erkennen het belang van NPZK voor de regio en zorgen er samen met ons voor dat wij het gebied toekomstbestendig kunnen blijven beheren.

Beleidskeuze 3: Cultuurhistorie beschermd en beleefbaar maken.

We voeren gericht beleid op cultuurhistorie. We kiezen voor bescherming van cultuurhistorische waarden en voor het goed beleefbaar maken daarvan voor het publiek. Het verhaal van NPZK is een verhaal over de combinatie van natuur, landschap én cultuurhistorie.

Waarom?

NPZK heeft een rijke cultuurhistorie en van vele tijdspannen zijn nog gave fenomenen bewaard gebleven. De belangrijkste thema's zijn landgoederen en buitenplaatsen, het zeedorpenlandschap, de oude waterwinninggebouwen, de archeologische vindplaatsen en plekken die herinneren aan de Tweede Wereldoorlog (zoals de Atlantikwall). Elk van de terreinbeheerders besteedt wel aandacht aan cultuurhistorie maar op dit moment is er geen NPZK-overkoepelend beleid. Dergelijk beleid is nodig om de waarden beter te beschermen. Ook willen we de cultuurhistorie beter beleefbaar maken, dit omdat veel recreanten interesse hebben in cultuur(historie) en omdat we het belangrijk vinden dat we bezoekers van het gebied (kinderen voorop) iets leren over onze geschiedenis. Beleefbaar maken kan ook de kans op het genereren van inkomsten vergroten. In ons beleid leggen we een nadrukkelijke relatie tussen cultuurhistorie en natuur en landschap. Het landschap is voor een groot deel door menselijk handelen ontstaan hetgeen de verbinding logisch maakt.

Hoe gaan we dit doen?

In ons hele beleid, en daarmee ook in onze communicatie-uitingen, krijgt cultuurhistorie een meer prominente plek. Ons verhaal gaat voortaan (vrijwel) altijd over natuur, landschap én cultuurhistorie. We gaan deze werelden beleidsmatig beter verbinden en in onze communicatie meer uitdragen. We realiseren ons dat we niet alle cultuurhistorische elementen kunnen behouden. We gaan in een gestructureerd proces keuzes maken. Per thema werken we 1 à 2 onderdelen uit waarin we het verhaal vertellen over die plek en we bepalen waar we dat gaan vertellen. Per thema wordt minimaal 1 onderdeel beleefbaar gemaakt. Ten behoeve van die beleefbaarheid kan het zijn dat er fysiek een en ander moet worden hersteld. Nadat we de keuzes gemaakt hebben stellen we een uitvoeringsprogramma op om die keuzes vorm te geven.

Bij het beter beleefbaar maken van onze cultuurhistorische waarden werken we vaker samen met cultuuraanbieders in de omgeving. We zetten een mix van middelen in om de beleefbaarheid te vergroten.

Beleefbaar maken van cultuurhistorie kan op meerdere manieren. Het kan gaan om het ontsluiten van een cultuurhistorisch element (zoals een bunker), maar ook van een verhaal (zoals de strijd in de Tweede Wereldoorlog). En ontsluiten kan op een fysieke manier (bijvoorbeeld met een voetpad) maar ook op een andere wijze (bijvoorbeeld via een folder of een app). Een tendens is dat steeds vaker het overbrengen van het verhaal, het tastbaar maken van de historie, centraal staat in plaats van sec een element. Wij kiezen hier veelal ook voor.

Doelen

3.1 Op basis van de cultuurhistorische thema's binnen het Nationaal Park hebben we bepaald welke waarden we willen behouden, herstellen, beleefbaar maken en anderszins benutten. Het daaruit volgende uitvoeringsprogramma hebben we vervolgens succesvol uitgevoerd.

3.2 We hebben natuur en cultuurhistorie sterker met elkaar verbonden. We hebben interessante producten, diensten en communicatieproducten ontwikkeld waarin deze relatie tussen beide naar voren komt.

3.3 Onze cultuurhistorische waarden zijn sterker verbonden met cultuurhistorische waarden en/of cultuuraanbieders in de regio.

Beleidskeuze 4: Rustige recreatievormen en duurzaam toerisme.
 We versterken de mogelijkheden om het gebied recreatief te beleven. We richten ons daarbij op rustige, natuurgerichte recreanten en recreanten die geïnteresseerd zijn in het erfgoed van NPZK. Recreatie vindt plaats binnen de grenzen van een duurzaam beheer.

Waarom?

Het gebied is uitermate geschikt voor recreanten die natuur, rust en ruimte zoeken. NPZK heeft daarbij een belangrijke taak voor de omgeving; in het bijzonder voor de inwoners uit de direct omliggende gemeenten maar ook voor de bewoners van andere plekken in de drukke Randstad en toeristen die in de regio verblijven. Wij willen deze recreanten en toeristen graag ontvangen en een beleving geven die goed aansluit bij hun wensen. Daarbij geldt dat het in NPZK steeds zoeken is naar het evenwicht tussen het beschermen van de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie en het laten genieten van deze waarden. Dit lukt zolang we ons blijven richten op rustige vormen van recreatie en vasthouden aan een goede zonering.

De bezoekers van NPZK zijn momenteel heel tevreden over de kwaliteit en kwantiteit van nagenoeg alle voorzieningen. Onze inzet is dat zij ook in de toekomst zo tevreden zijn en dat er bij hen mede daardoor draagvlak is voor het beleid van NPZK. Hiervoor is het belangrijk dat we het huidige recreatieve aanbod goed onderhouden en (kleine) verbeteringen en vernieuwingen doorvoeren waarmee we inspelen op trends en op behoeften van specifieke doelgroepen.

Hoe gaan we dit doen?

Duurzaam toerisme

We willen het Park duurzaam ontwikkelen en gebruiken het Europees Handvest voor Duurzaam Toerisme (ECST) hierbij als houvast. Het proces om tot het Handvest te komen helpt om onze duurzaamheidsstrategie scherp neer te zetten en om de samenwerking tussen Park en ondernemers en andere partijen die actief zijn rond recreatie en toerisme en/of duurzaamheid te versterken. Met het opstellen van dit nieuwe beleidsplan is gewerkt aan de eerste twee principes van de ECST door toeristisch-recreatieve ondernemers bij de planvorming te betrekken en een hoofddoel voor duurzaam toerisme in het beleidsplan op te nemen. Toeristisch-recreatieve ondernemers kunnen zich via de certificering in de toekomst als duurzame gastheer van het Park onderscheiden. ECST biedt ons bovendien een internationaal netwerk van nationale parken waarmee op velerlei gebied samengewerkt kan worden (zie beleidskeuze 12). Uiteindelijk willen we er naar toe dat het gebied duurzaam beheerd en gebruikt wordt, de ondernemers in en om het Park duurzaam ondernemen én het transport van onze bezoekers duurzaam is.

Bescheiden groei mogelijk

Door externe ontwikkelingen, zoals een kleine bevolkingstoename, een toenemende behoefte aan recreëren in een groene omgeving (o.a. als gevolg van de vergrijzing), en doordat we goed inspelen op nieuwe trends en dit vraaggericht doen, kan het bezoekersaantal licht stijgen. Het gebied kan dit aan. Groei is echter geen doel op zich; we kiezen voor een duurzame ontwikkeling van NPZK. Bij het behalen van het ECST-certificaat zullen we nader onderzoeken welke groei mogelijk is..

Rustige recreatievormen, gericht op natuur, landschap of cultuurhistorie

De recreant die komt voor ons cultureel erfgoed noemen we voortaan expliciet als een van onze doelgroepen. Dit omdat we bijzondere cultuurhistorische waarden hebben waar we

recreanten graag van willen laten genieten en omdat we het belangrijk vinden dat velen (de jeugd voorop) bekend worden met de historie. Daarnaast blijven we ons uiteraard richten op bezoekers die voor natuur en landschap komen. We faciliteren alleen rustige recreatievormen. Voor alle recreanten die binnen deze categorie vallen willen we een mooie beleving, goede, aantrekkelijke voorzieningen en diensten bieden; het maakt voor ons dus geen verschil of bezoekers de natuur willen bestuderen of dat het voor hen decor is. De voorzieningen die we momenteel bieden zijn sterk gericht op wandelaars, fietsers, trimmers, ruiters en gezinnen met kinderen. Dit blijven ook onze primaire doelgroepen. Daarnaast zullen we ons voor een viertal specifieke groepen nog extra inspannen. Dit zijn de omwonenden, de jeugd, gehandicapten en toeristen. De maatregelen die we gaan nemen voor deze vier specifieke groepen gaan we projectmatig uitwerken.

Gastvrijheid

We spreken expliciet uit dat NPZK gastvrijheid wil uitstralen. Iedereen die op zoek is naar natuurbeleving of wil genieten van cultuurhistorie en hiervoor een rustige recreatievorm kiest is welkom in NPZK en moet zich ook welkom voelen. Samen met onze partners (onder andere recreatieondernemers) zorgen we voor deze gastvrijheid door het bieden van onder andere een mooi gebied, prima informatie en voorzieningen, leuke evenementen en een uitnodigende houding.

Zonering

Om de dubbele doelstelling voor natuur en recreatie te verwezenlijken hebben we in de vorige BIP-periode het park gezoneerd. Zonering is een middel om de ruimte in te delen voor de natuur en voor de verschillende typen recreanten. Deze zonering is afgestemd op de draagkracht van het gebied, het verschil in behoeften van recreanten en het voorkomen van onderlinge hinder tussen recreanten. Deze zonering functioneert goed voor recreatie en blijft gehandhaafd (zie zoneringskaart in bijlage 2). Om het draagvlak voor ons beleid te vergroten gaan we nog beter uitleggen aan het publiek waarom het Park een zonering kent met intensief en minder intensief te gebruiken gebieden.

Versterken, vernieuwen en verhogen belevingswaarde

In NPZK zijn de voorzieningen voor rustige recreatievormen zoals wandelen, fietsen, trimmen, paardrijden, spelen, zwemmen en picknicken ruimschoots en overwegend goed onderhouden aanwezig. We zorgen dat we dit niveau behouden. Aandachtspunten daarbij zijn momenteel enkele ingangen (opknappen/ herinrichting is gewenst) en speelterreinen (meer verspreid over het gebied, betere communicatie erover). Veel van de huidige voorzieningen kunnen ook goed gebruikt worden door andere rustige vormen van recreatie die eveneens op natuurbeleving of op het beleven van de cultuurhistorie zijn gericht, zoals yoga, het vieren van kinderpartijtjes op speelterreinen of voor trouwreportages op een landgoed. Tegenover initiatieven hiertoe van anderen staan wij positief, mits passend binnen ons afwegingskader.

We blijven gefocust op het verbeteren van mogelijkheden voor de meest beoefende activiteiten in NPZK: wandelen en fietsen.

We gaan onderzoeken of op enkele plekken extra verbindingen tussen gebiedsdelen binnen het Park en tussen het Park en de omgeving mogelijk zijn (bijvoorbeeld bij Elswout en Koningshof). Het gaat hierbij om extra doorsteekjes (bijvoorbeeld overstapjes voor wandelaars), niet om nieuwe grote entrees of aanpassing van de zonering. De mogelijkheden om het Park ongehinderd te beleven nemen hierdoor toe. Ook nemen we de routes onder de loep.

Hinder verminderen

Over drukte en onderlinge hinder bestaat enige ontevredenheid onder bezoekers. Op veel plekken zijn in het verleden al maatregelen genomen (bijvoorbeeld scheiden verkeerstromen) en niet alle hinder kan voorkomen worden, maar waar mogelijk gaan we hinderlijke situaties lokaal verbeteren. Omgevingsgeluid hindert een deel van de bezoekers bij hun beleving van het Park. We zetten ons ervoor in om de stilte te bevorderen en een goede balans te vinden tussen alle betrokken belangen.

Gezamenlijk beleid voor evenementen en nieuwe recreatievormen

De verwachting is dat er de komende jaren steeds meer aanvragen komen om in het Park evenementen te mogen organiseren. Ook de terreinbeheerders en NPZK zelf hebben toenemende ambities in dezen. We gaan daarom met alle in NPZK participerende partijen een gezamenlijk evenementenbeleid formuleren en we gaan evenementen beter met elkaar afstemmen. We houden er rekening mee dat de rust, voor de natuur en voor andere recreanten, niet verstoord wordt door een overvloed aan evenementen. Ook komen er steeds vaker verzoeken voor bijzondere vormen van recreatie in de duinen, zoals excursies op segways, droppings of hondentrainingen. Verder komt het voor dat een recreatievorm zich zo ontwikkelt dat er last ontstaat voor natuur of andere recreanten. Wij willen als Park gezamenlijk beleid hierover opstellen.

Toezicht

De boswachters houden toezicht, zijn gastheer en spelen in op de verwachtingen van bezoekers. De beheerders werken samen in toezicht om de doelstellingen voor natuur en recreatie te waarborgen. Er is periodiek overleg en meerdere keren per jaar doen de beheerders gezamenlijk toezicht. Enkele keren per jaar is er projectmatig toezicht van beheerders met politie en handhavers van gemeenten en provincie om het toenemende nachtelijk bezoek aan het Park gezamenlijk tegen te gaan.

Doelen

- 4.1 Het recreatief gebruik van het Park is duurzaam. Het gebied kan de recreatiedruk goed aan en de onderlinge hinder van recreanten is beperkt.
- 4.2 We behalen het ECST
- 4.3 We trekken profijt van de economische, sociale en natuur- en milieuvoordelen van duurzaam toerisme in en om NPZK.
- 4.4 Minimaal 90% van de bezoekers behoort tot onze doelgroep: rustige natuurgerichte of op de in het Park aanwezige cultuurhistorie gerichte recreanten.
- 4.5 De bezoekers die behoren tot onze doelgroepen zijn tevreden over de beleving, voorzieningen, inrichting en beheer en over de gastvrijheid van NPZK. Bezoekers geven een bezoek aan NPZK in de toekomst net zo'n hoog rapportcijfer als in 2008: een 8,2.
- 4.6 We bieden de jeugd veel aantrekkelijks en het bezoek door kinderen/ jongeren is toegenomen.
- 4.7 Gehandicapten kunnen delen van NPZK beleven en de informatie daarover is goed.
- 4.8 Buitenlandse toeristen faciliteren we goed, onder andere door goede informatievoorziening in meerdere talen.
- 4.9 De zonering binnen NPZK functioneert goed, zowel vanuit het oogpunt van natuur als van recreatie. Bestaande en nieuwe voorzieningen zijn in overeenstemming met de zonering.
- 4.10 Er is een grote mate van begrip bij onze bezoekers voor ons beleid ten aanzien van natuur en recreatie en daarmee voor de zonering.

- 4.11 De belevingswaarde is toegenomen; de onderlinge hinder verminderd en de geluidsoverlast niet verergerd.
- 4.12 We voeren een gezamenlijk evenementenbeleid zodat er een goede afstemming is.
- 4.13 We werken veelvuldig samen met recreatieondernemers, dit tot wederzijdse tevredenheid.
- 4.14 Er is een goede samenwerking tussen de beheerders t.a.v. toezicht waardoor schade en overlast vermindert.

Beleidskeuze 5: Bereikbaarheid en bebording

We zorgen voor goede verbindingen naar het Park en een goede vindbaarheid van de hoofdingangen.

Waarom?

In het NPZK zijn recreanten die natuur, rust en ruimte zoeken hartelijk welkom. Het gebied is in dit opzicht van groot belang voor inwoners uit omringende gemeenten, maar ook voor bewoners van andere gemeenten in de Randstad en toeristen die in de regio verblijven. Recreanten weten het NPZK goed te vinden, blijkt uit het feit dat er al zo'n 2 miljoen bezoeken per jaar zijn. Toch willen we aandacht houden voor een goede bereikbaarheid van de hoofdingangen van het NPZK. Goede bewegwijzering en bebording is daarvoor noodzakelijk.

Hoe gaan we dat doen?

We zoeken samenwerking met de wegbeheerders om te komen tot een goede bewegwijzering naar de hoofdingangen. We gaan schetsen voor informatiemuren bij de ingangen van het Park uitwerken en de informatiemuren daadwerkelijk realiseren. We zorgen ervoor dat bij alle activiteiten op website en andere communicatiemiddelen duidelijk staat aangegeven hoe er te komen.

Doelen

- 5.1 De verbindingen vanuit de omringende plaatsen naar het NPZK zijn goed.
- 5.2 Bezoekers kunnen de hoofdingangen van het Park goed vinden.

Beleidskeuze 6: Beheren en profileren als eenheid.

We kiezen voor het beheren van het gebied als één eenheid met één beheerder. We dragen met trots en overtuiging uit dat het gebied een Nationaal Park is.

Waarom?

Wij beschouwen het gebied primair als nationaal park en dragen dit vol trots uit. Dit is een voorwaarde om de buitenwereld te overtuigen van het belang van NPZK. Ook willen we dat onze bezoekers het Park als één nationaal park ervaren en niet als een verzameling losse gebieden.

Hoe gaan we dat doen?

Het Park wordt als één eenheid beheerd. De samenwerking tussen de beheerders loopt momenteel al goed. Grote wijzigingen in onze manier van werken ten opzichte van de afgelopen jaren is dan ook niet nodig. Waar de afstemming beter kan zullen we dat doen.¹⁸

Het gebied is primair nationaal park. We blijven de eigen identiteit van de terreinbeheerders en de eigen karakteristieken van de verschillende gebiedsdelen respecteren, maar gaan

¹⁸ Op onderdelen zijn er verschillen in aanpak tussen de terreinbeheerders. Zo beheert PWN de dennenbossen op een andere manier als Natuurmonumenten. Dergelijke verschillen mogen blijven bestaan.

binnen deze kaders de eenheid van NPZK versterken. Daar waar onnodige verschillen in regelgeving zijn trekken we dat recht. Ook gaan we het verhaal over NPZK (dat een verhaal is over een gevarieerd gebied, maar met elementen die wel logisch met elkaar samenhangen) beter, op een voor bezoekers aantrekkelijke wijze over het voetlicht brengen. Zowel de beheerders als de vrijwilligers dragen dit gezamenlijke NPZK-verhaal uit. Duo-branding wordt consequent toegepast (conform het bestaande afsprakenkader hierover). Onze bezoekers zullen daardoor het Park, met zijn grote diversiteit, als één nationaal park ervaren. Het 'label' nationaal park gebruiken we nog beter om burgers, bestuurders en bedrijven aan het gebied te binden.

Doelen

6.1 Het Park wordt als één eenheid beheerd.

6.2 Bezoekers ervaren NPZK als één nationaal park (en niet als een verzameling losse gebieden).

6.3 De buitenwereld (burgers, bestuurders en bedrijven) ervaart NPZK als één nationaal park

Beleidskeuze 7: Goede externe zonering en verbindingen.

Wij kiezen voor een goede externe zonering en goede externe verbindingen, zowel voor de natuur als voor recreanten, en overleggen hierover met andere terreinbeheerders in de regio.

Waarom?

In de omgeving van het NPZK liggen waardevolle natuurgebieden (zoals de Amsterdamse Waterleidingduinen en het Noord-Hollands Duinreservaat), grote recreatiegebieden (zoals Spaarnwoude en Haarlemmerméérgroen), landgoederen en buitenplaatsen en in de woonkernen veel parken en andere kleinere plekken met openbare groen. Elk van deze gebieden heeft zijn eigen karakteristiek en zijn eigen functie voor de natuur en voor de recreatie. Een duidelijke profilering en goede ecologische, recreatieve en hydrologische verbindingen vanuit het Park met deze omliggende groengebieden zijn van belang. Een heldere profilering zorgt ervoor dat het voor recreanten duidelijk is wat zij waar kunnen verwachten. En goede verbindingen dragen bij aan de migratie van soorten en zorgen voor aantrekkelijkere recreatieve routes.

Hoe gaan we dit doen?

Samen met de beheerders van andere natuur- en recreatiegebieden en met andere overheden gaan we de komende periode werken aan een goede spreiding van de diverse recreatievormen over de regio, gekoppeld aan de draagkracht en de kwaliteiten van de gebieden. Ook werken we samen aan een goede publieksvoorlichting hierover en aan het verbeteren van de natuur- en recreatieverbindingen tussen gebieden. Ook vanuit onze natuurdoelstelling gaan we de mogelijkheden verkennen om nauwer te gaan samenwerken met de aangrenzende groengebieden. Met name nauwe samenwerking met de gebieden die tot hetzelfde Natura2000-gebied behoren kan vanuit beheer-optiek voordelen geven. Het verbinden van het Park met groengebieden ten noorden en oosten is complex en hiervoor zijn we afhankelijk van anderen. Om de slagingskans te vergroten gaan we de verbindingen die wij wenselijk vinden en mogelijk achten (met het oog op natuur, water en recreatie) concreet benoemen en als input nemen voor gesprekken met externen (zie bijlage 3).

Doelen

7.1 NPZK is goed verbonden met groengebieden in de omgeving, met positieve resultaten voor natuur, water en recreatie.

7.2 Er is een regionale recreatieve zonering waarbij de recreatieve kwaliteiten van elk gebied optimaal tot hun recht komen, de druk op de natuurwaarden niet te groot is en waarbij het voor recreanten duidelijk is wat zij waar kunnen vinden.

Beleidskeuze 8: Intensieve open en tweezijdige communicatie.
Wij kiezen voor een intensieve, open en tweezijdige communicatie die we doelgroepgericht inzetten.

Waarom?

Wij vinden het belangrijk dat het publiek zich er van bewust is dat NPZK een bijzonder natuur- en recreatiegebied is en grote cultuurhistorische waarden heeft. Zonder dit bewustzijn zal er ook geen draagvlak zijn, laat staan echte betrokkenheid. Onze communicatie moet bijdragen aan dit bewustzijn (NPZK als zender). Ook moet onze communicatie-inzet zodanig zijn dat we weten wat er leeft onder het publiek (NPZK als ontvanger) zodat we daar op adequate wijze op kunnen anticiperen.

Sommige maatregelen die we nemen hebben vrij veel impact, bijvoorbeeld doordat er veel werkverkeer plaatsvindt in het Park. Een goede uitleg over de noodzaak van de werkzaamheden (NPZK als zender) en een open oor voor suggesties vanuit het publiek (NPZK als ontvanger) om overlast te beperken draagt bij aan het draagvlak voor dit soort maatregelen. We kunnen dit nog beter doen dan dat we op dit moment doen.

Het creëren/ behouden van draagvlak is belangrijk. Maar ons doel reikt verder; we streven naar echte betrokkenheid. We willen dat nog meer mensen (burgers, ondernemers) NPZK in hun hart sluiten. Onze communicatie speelt hierin een prominente rol.

Hoe gaan we dit doen?

De communicatie met onze bezoekers en andere betrokkenen verloopt in grote lijnen naar tevredenheid. Die tevredenheid is wederzijds. Om die tevredenheid te handhaven moeten we er alert op blijven dat we juiste communicatiemiddelen inzetten. Zeker door de opkomst van sociale media zijn de wensen van het publiek hierin veranderd. Ook in de toekomst zullen zich hierin nieuwe ontwikkelingen voordoen. We zullen daar tijdig op anticiperen. Daarnaast zullen we vaker voor communicatievormen die ons toegang geven tot groepen die we graag willen bereiken maar waar we nu nog niet zo goed in slagen. Hiertoe zoeken we waar zinvol de samenwerking met nieuwe partners.¹⁹ Daarnaast blijven vormen als bezoekersbijeenkomsten, de nieuwsbrief en de website van belang. De website vraagt wel een andere, meer publieksvriendelijke, insteek. Een verbeterpunt is het luisteren naar onze bezoekers en andere betrokkenen. Te vaak communiceren we nog teveel vanuit ons eigen perspectief.

De communicatieactiviteiten zijn volledig geïntegreerd met de andere activiteiten in NPZK. Er is een goed functionerend NPZK-communicatieplan en communicatie-overleg. Er is een goede afstemming tussen alle partijen die een rol hebben in communicatie.

Doelen

8.1 Onze bezoekers en belangrijke stakeholders zijn overwegend positief over ons beleid en over de wijze waarop daarover kunnen meepraten en over geïnformeerd worden.

8.2 Onze bezoekers en belangrijke stakeholders voelen zich sterk betrokken bij NPZK.

¹⁹ Dit is geen geheel nieuwe beweging. De campagne 'Dol op de duinen' die we in 2011 samen met het Haarlems Dagblad vormgaven is hiervan een voorbeeld.

8.3 Er is een compleet, gevarieerd en kwalitatief hoogwaardig pakket aan communicatiemiddelen over NPZK, afgestemd op bezoekers, regiobewoners, vrijwilligers, het regionale bedrijfsleven en de pers.

8.4 Bezoekers, omwonenden en andere betrokkenen waarderen de waarde van het NPZK, zijn bereid om zelf hier in te investeren en koesteren het Park.

8.5 Er is inzicht in de maatschappelijke betekenis van het NPZK.

Beleidskeuze 9: Natuur- en milieueducatie.

Wij spelen in de regio een prominente rol in natuur- en milieueducatie. We brengen kennis over en inspireren mensen. Jeugd neemt hierbij een speciale plek in.

Waarom?

Het overdragen van kennis van en inzicht in natuur, landschap en cultuurhistorie vinden we een belangrijke taak voor ons als Nationaal Park. Schoolkinderen, met name in de leeftijd van 4-12 jaar, zijn daarbij de belangrijkste doelgroep. Maar ook richten we ons op middelbare scholieren en volwassenen. Door hen kennis en inzicht bij te brengen, en hen de natuur, het landschap en de cultuurhistorie echt te laten beleven, werken we aan betrokkenheid bij het Park en natuur, landschap en cultuurhistorie in brede zin, voor nu en de toekomst. We bieden educatieve producten aan die aansluiten bij de belevingswereld van de verschillende groepen zodat zij met plezier aan de educatieve activiteiten deelnemen.

Hoe gaan we dit doen?

Bezoekerscentrum en informatiepunten

Bezoekerscentrum 'De Kennemerduinen' heeft door zijn ligging en uitstraling een veel groter bereik dan het oude bezoekerscentrum op de oude locatie. We zetten daarom in op een stevige toename van het aantal bezoekers ten opzichte van het verleden. De duurzaamheid van het gebouw en de omgeving van het nieuwe bezoekerscentrum bieden goede aanknopingspunten voor het combineren van de bekende thema's van NPZK met dat van duurzaamheid. Het Nationaal Park werkt als samenwerkingsverband nu al aan het netwerkvorming op het gebied van natuur. Duurzaam natuurbeheer, duurzame bedrijfsvoering, educatie en duurzame samenwerking in de vorm van arrangementen met andere partijen zullen verder ontwikkeld worden. Het bezoekerscentrum is de herkenbare locatie waarin het Nationaal Park bijeenkomsten organiseert en waar verschillende partijen elkaar kunnen ontmoeten. Zo vormt het bezoekerscentrum De Kennemerduinen het regionale centrum op het gebied van natuur en duurzaamheid.

Behalve extern heeft bezoekerscentrum 'De Kennemerduinen' ook een belangrijke interne functie; dit is de centrale ontmoetingsplek voor allen die bij het Park betrokken zijn. Naast bezoekerscentrum 'De Kennemerduinen' is er een onbemand informatiepunt, bij Elswout, en komt er nog een informatiepunt aan de noordzijde van het Park bij IJmuiden aan Zee.

Aanbod voor scholen/ samenwerking

Basisscholen zijn onze belangrijkste doelgroep voor educatie. NPZK biedt een doorlopende leerlijn voor basisscholen. De educatieproducten voor de verschillende leeftijden zijn inhoudelijk op elkaar afgestemd. We zorgen voor een goede samenwerking door een ieder die binnen het Park met educatie bezig is (met name het bezoekerscentrum, de coördinator C&E in dienst van het IVN, de vrijwillige schoolgidsen, terreinbeheerders, IVN Zuid-Kennemerland en de gemeenten). Ook werken we goed samen met partijen die actief zijn op

het gebied van natuur- en milieueducatie in de regio. Ons streven is daarbij om de jeugd naar het gebied zelf te trekken. We zijn terughoudend in het verzorgen van natuureducatie buiten het Park, daar hebben onze samenwerkingspartners hun focus.

De lessen van de doorgaande leerlijn, waarmee basisscholen van groep 1 t/m groep 8 elk jaar een op de kerndoelen en leeftijd afgestemde les krijgen aangeboden, worden actueel gehouden. IVN draagt zorg voor de kwaliteitscontrole van het bestaande educatieaanbod. Op basis hiervan worden producten geactualiseerd (projectbasis). Daarnaast worden op projectbasis geheel nieuwe producten ontwikkeld.

Het voortgezet onderwijs wordt op dit moment nog niet bediend, maar sluiten we niet bij voorbaat uit. We zullen aanbod en ervaringen in andere nationale parken bekijken en beoordelen op passendheid en uitvoerbaarheid in NPZK.

Bij het aanbod en de prijsbepaling zal in 3 categorieën worden gewerkt: A basisaanbod dat met behulp van subsidies wordt aangeboden, B toegevoegd aanbod dat kostprijsdekkend wordt aangeboden en C extra aanbod, waarop het bezoekerscentrum extra inkomsten kan genereren.

Recreatief aanbod met een boodschap

Met name via het bezoekerscentrum bieden we een recreatief aanbod waarin ook een inhoudelijke boodschap is verpakt. Dit in de vorm van verhuurproducten, excursies, activiteiten, evenementen en festivals. We communiceren doelgroepgericht over dit aanbod zodat we uiteenlopende doelgroepen bereiken, zoals volwassenen, gezinnen, opa's en oma's met hun kleinkinderen, bedrijven, scholen en organisaties die buitenschoolse opvang bieden (BSO's). Een indeling van deze doelgroepen:

- **Grotere groepen jeugd:**
Naast lessen willen wij ook recreatief aanbod bieden als spel/ schoolreis/ buitenactiviteit. Dit is vooral geschikt voor scholen en BSO's. Bij de ontwikkeling van dit aanbod zal vraaggericht te werk worden gegaan.
- **Kleinere groepen jeugd:**
Het bezoekerscentrum biedt verhuurproducten voornamelijk gebruikt door kleine, particuliere gezelschappen. Deze worden echter ook recreatief benut door grotere groepen. Deze verhuurproducten zullen eens per 4 jaar worden gescreend op actualiteit en zo nodig worden herzien of vernieuwd. Bovendien zullen wij de producten aanvullen als blijkt dat daar vraag naar is.
- **Volwassenen:**
Er is momenteel beperkt aanbod voor volwassenen in verhuur of verkoop: een fietsroute boekje en een gps tocht. Ons streven is om voor volwassenen enkele producten te ontwikkelen, waaronder een aantal beschreven wandelroutes en producten geschikt voor bedrijfsuitjes.

Voor al dit recreatieve aanbod geldt, dat het kansen biedt om extra inkomsten te genereren.

'Beleving' is altijd geïntegreerd in ons aanbod. NPZK heeft dus voor alle leeftijden en diverse doelgroepen middelen op maat.

Het aandeel van sociale media, app's en dergelijke in deze mix van middelen zal toenemen. Onze beleidsdoelen moeten in het educatieaanbod geïntegreerd zijn. Hierbij gaat het momenteel met name om thema's als duurzaamheid en groene kenniseconomie. Als er de komende jaren andere thema's actueel worden en bij de doelen van NPZK passen dan zullen we daar op inspelen. De vernieuwing van het educatieaanbod is niet nieuw en ook niet een eenmalig project, maar is een proces dat continue plaatsvindt.

Vrijwilligers

Zowel voor schoolexcursies als voor andere excursies spelen vrijwilligers een grote rol. Het gaat dan zowel om vrijwilligers die begeleid worden door het bezoekerscentrum als om vrijwilligers die aangesloten zijn bij één van de beheerders of bij IVN Zuid-Kennemerland. Schoolexcursies worden gegeven door schoolgidsen die direct verbonden zijn aan het nationaal park en begeleid worden door het bezoekerscentrum.

Doelen

9.1 Minimaal 50% van de basisscholen in de regio participeert in het educatieprogramma van NPZK en bezoekt daarbij het Park.

9.2 Samen met partijen op het gebied van natuur- en milieueducatie in de regio bieden we een gevarieerd pakket aan educatie dat goed gebruikt en gewaardeerd wordt

9.3 Er is een goede mix tussen educatie, recreatie en beleving, zowel voor de jeugd als voor andere groepen.

9.4 Bezoekerscentrum 'De Kennemerduinen' is goed bekend bij het publiek en functioneert als ontvangst- en kenniscentrum voor NPZK, als ontmoetingsplek voor alle beheerders van het Park, als coördinatiepunt voor excursies. Het bezoekerscentrum ontvangt minimaal 75.000 bezoekers per jaar.

9.5 Aan de noordzijde van het Park is een derde informatiepunt gerealiseerd.

9.6 We focussen in ons educatieaanbod op schooljeugd in de leeftijd van 4 tot 12 jaar, maar bieden ook mogelijkheden voor kinderen onder de 4 jaar en ouder dan 12 jaar. Zo dragen we bij aan initiatieven voor educatie in het voortgezet onderwijs.

Beleidskeuze 10: Onderzoek en monitoring.

Wij kiezen voor een planmatige aanpak van onderzoek en monitoring, een goede interne uitwisseling en externe communicatie van de onderzoeksresultaten en een goede doorvertaling van onderzoeksresultaten naar maatregelen.

Waarom?

De bijzondere natuurwaarden zijn de reden van de aanwijzing als nationaal park. Door inventarisatie en monitoring verzamelen wij kennis over de 'inventaris' van onze biodiversiteit. Inventarisatie en monitoring leveren niet alleen kennis van de biodiversiteit, maar vooral inzicht in de natuurlijke processen, noodzakelijk om de aanwezige natuurwaarden in stand te houden. Een planmatige, onderling afgestemde aanpak van onderzoek zorgt er aldus voor dat het beleid van NPZK als geheel goed wordt ondersteund, gestuurd en onderbouwd. Een planmatige aanpak betekent ook dat we de energie die geïnvesteerd is in het vergaren van kennis zo goed mogelijk uitnutten, door deze kennis intern te delen, –indien relevant- extern te communiceren en eventueel te vertalen in maatregelen. Onderzoek en monitoring is van belang op het gebied van natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie, communicatie en educatie.

Hoe gaan we dit doen?

Typen onderzoek

In NPZK vindt zowel signalerend onderzoek (wat gebeurt er in en om het Park?), evaluatieonderzoek (wat is het effect van ons beleid?) als projectonderzoek (wat is het mogelijke effect van toekomstig beleid?) plaats. Daarnaast vindt er binnen NPZK wetenschappelijk onderzoek plaats en onderzoeken die onderdeel zijn van landelijke studies. Veel van het onderzoek binnen NPZK richt zich op natuur en landschap, maar ook vindt onderzoek plaats ten aanzien van cultuurhistorie, recreatie, communicatie en educatie.

Planmatige aanpak en afstemming

Het gezamenlijk bepalen van prioriteiten, het afstemmen van de onderzoeks aanpak en het delen van onderzoeksresultaten tussen partijen is van groot belang. Hierover bestaan afspraken en dit loopt ook vrij goed. We willen dit nog verder verbeteren. Dit betekent vooral dat we de bestaande afspraken beter gaan naleven. Gemeenten haken beter aan bij onderzoek en monitoring. De communicatie tussen terreinbeherende organisaties en gemeenten gaan we verbeteren. Ook de afstemming en de communicatie tussen de professionals en de vrijwilliger-onderzoekers willen we verder verbeteren (zie ook beleidskeuze 11).

Communicatie

Er vindt in NPZK veel onderzoek plaats dat, mits op een toegankelijke manier gebracht, voor een breed publiek interessant is. De communicatie hierover gaan we verbeteren.

Doelen

10.1 Op elk van de voor NPZK relevante terreinen wordt onderzoek verricht, zodanig dat we tijdig zicht hebben op belangrijke ontwikkelingen, inzicht hebben in het effect van ons beleid en inzicht hebben in de effecten van mogelijk nieuw beleid.

10.2 Er is een goede afstemming tussen terreinbeherende organisaties, vrijwilliger-onderzoekers en gemeenten over prioriteiten, onderzoeks aanpak en het delen van onderzoeksresultaten.

10.3 Door inventarisaties krijgen we een zo compleet mogelijk beeld van de aanwezige biodiversiteit.

10.4 De doorvertaling van onderzoeksresultaten naar maatregelen verloopt goed.

10.5 Interessante onderzoeksresultaten worden gecommuniceerd naar de buitenwereld of naar specifieke doelgroepen.

Beleidskeuze 11: Actief vrijwilligersbeleid.

Wij kiezen voor een actief vrijwilligersbeleid. We zorgen dat vrijwilligers zich gewaardeerd voelen en daarom bij ons willen blijven en we werven ook nieuwe vrijwilligers.

Waarom?

Vrijwilligers dragen bij aan de realisatie van de doelen van het Park, met name voor beheer, educatie en onderzoek. Wij ondersteunen de vrijwilligers, zodat zij hun werk met plezier en succesvol kunnen doen. Het vrijwilligerswerk is ook belangrijk voor het bereiken van draagvlak bij een breder publiek. Een vrijwilliger die in het gebied actief is zal het Park als 'zijn eigen gebied' ervaren. Het vrijwilligerswerk is voor velen een gezonde hobby die zij met enthousiasme uitoefenen. In het gebied zichtbare actieve vrijwilligers geven een positief beeld naar andere bezoekers en naar een nog breder publiek dat (nog) niet in het Park komt.

Hoe gaan we dit doen?

Diversiteit en afstemming

In NPZK zijn vele vrijwilligers actief met een divers activiteitenpakket: van onderhoud van het gebied en materiaal tot het leiden van schoolexcursies en het verrichten van onderzoek. Er zijn drie groepen te onderscheiden: De 'eigen' NPZK-vrijwilligers, vrijwilligers van NPZK-participanten (PWN, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en IVN) en niet-NPZK vrijwilligersgroepen (zoals de KNNV). Elke organisatie heeft zijn eigen karakter waar een vrijwilliger zich mee identificeert. NPZK, PWN, NM, SBB en IVN zijn verantwoordelijk voor hun eigen vrijwilligers: de werving, de inzet, de ondersteuning, de facilitering, eventuele vergoedingen en de kwaliteit. Dit neemt niet weg dat wel van belang is: efficiency (geen dubbele taken uitvoeren), duidelijkheid (rol van vrijwilliger) en eenheidsgevoel (samenwerking, één verhaal uitdragen). Op onderdelen kan dit beter.

Waardering en betrokkenheid

De vrijwilligers die zoveel goed werk verrichten binnen het Park verdienen onze waardering. Het is ook belangrijk om die waardering te tonen, om hen aan ons te blijven binden. Waardering zit hem in veel aspecten; van goede faciliteiten tot een snelle en adequate reactie op vragen of verzoeken van vrijwilligers. Over de gehele linie verloopt dit nu naar wens maar er zijn wel enige klachten vanuit vrijwilligers. We nemen deze serieus en onderzoeken hoe we vrijwilligers nog beter van dienst kunnen zijn. Communicatie met de vrijwilligers vindt plaats op informatieavonden, via de boswachters en via de nieuwsbrief.

Nieuwe aanwas

Behalve dat we de huidige vrijwilligers willen behouden, willen we ook graag nieuwe vrijwilligers werven. Doen we dit niet dan zal het aantal vrijwilligers immers langzaam afnemen. We gaan actief na welke leuke en belangrijke werkzaamheden vrijwilligers kunnen verrichten in het Park. Daarbij gaat het zowel om activiteiten die nu al vaak door vrijwilligers gebeuren, als om activiteiten waarvoor we hen nu nog niet of nauwelijks inzetten (bijvoorbeeld toezicht of het maken van een marketingplan). We gaan ons daarbij ook inzetten voor het werven van vrijwilligers die zich voor een korte tijd (bijvoorbeeld voor één project) willen inzetten. We maken capaciteit vrij voor het werven en begeleiden van nieuwe vrijwilligers.

Doelen

- 11.1 Het aantal vrijwilligers dat actief is binnen NPZK neemt toe.
- 11.2 De vrijwilligers die binnen NPZK actief zijn voelen zich gewaardeerd.
- 11.3 De afstemming tussen alle betrokkenen bij de vrijwilligersinzet is goed waardoor we als Park optimaal profijt hebben van het werk van de vrijwilligers.
- 11.4 Ons vrijwilligersbeleid ondersteunt ons streven naar meer maatschappelijke betrokkenheid bij het NPZK, een hoge waardering voor het Park, bereidheid om hierin te investeren en de wil om de waarden van het Park te koesteren. Het vrijwilligersbeleid plaatsen we in een bredere context van maatschappelijke betrokkenheid bij de natuur en burgerparticipatie. Het vrijwilligersbeleid wordt wanneer nodig aangepast n.a.v. maatschappelijke behoeften.

Beleidskeuze 12: Samenwerking burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties. We werken samen met burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties die een actieve rol willen spelen in het bereiken van onze doelen.

Waarom?

Het bestuur van NPZK is eindverantwoordelijk voor het behalen van de doelen van NPZK maar dat betekent niet dat de partijen die in NPZK participeren ook zelf alles moeten doen. Er is veel energie, kennis en kunde in de samenleving aanwezig die wij graag benutten. Hetgeen er binnen NPZK gebeurt kan hierdoor kwalitatief beter worden en mogelijk kan het kostenbesparend werken om anderen een rol te laten spelen. Bovenal zal het maatschappelijk draagvlak voor onze doelen toenemen als we burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties uitnodigen om mee te werken aan het realiseren van onze doelen.

Hoe gaan we dit doen?

Gericht in gesprek en in voor verrassingen

We hebben een uitnodigende houding naar anderen (burgers, ondernemers, organisaties) die mede verantwoordelijkheid willen en kunnen nemen om onze doelen te halen. We gaan met concrete voorstellen het gesprek aan met partijen én we stellen ons open voor verrassende voorstellen uit onverwachte hoek. We organiseren het proces ook zodanig dat we deze verrassingen op het spoor komen. In de oriënterende fase durven we hierbij vrij te denken. Uiteraard geldt uiteindelijk dat we pas met partijen in zee gaan als de samenwerking niet strijdig is met onze kernwaarden en bijdraagt aan het behalen van onze doelen. Met sommige organisaties sluiten we strategische allianties, met andere werken we op ad hoc basis of eenmalig samen.

‘Vrienden van NPZK’

Om de band met burgers en bedrijven te versterken kan een stichting ‘Vrienden van NPZK’ mogelijk interessant zijn. We gaan onderzoeken of het oprichten van een dergelijke stichting meerwaarde heeft, zowel voor de betrokkenheid als in financiële zin.

Partnerschap met ondernemers

We zien ondernemers in de toeristisch-recreatieve sector als onze partners bij het behalen van onze doelen op recreatief gebied. In het kader van het ECST gaan we nader uitwerken hoe we de samenwerking met de ondernemers kunnen versterken en hoe NPZK en ondernemers, ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid maar wel vanuit een gezamenlijke visie, kunnen bijdragen aan de versterking van het Park.

Samenwerking: ook sectoroverschrijdend

We zoeken de samenwerking met partijen die op deelthema's gemeenschappelijke doelen hebben als NPZK. Thema's waaraan gedacht wordt zijn onder andere gezondheid, duurzaamheid, educatie en cultuur. De wijze van samenwerking kan heel divers zijn, zoals samen evenementen organiseren, gezamenlijke educatie-activiteiten of gebruik maken van elkaars communicatiekanalen.

Samenwerking met andere nationale parken in binnen- en buitenland

Met name voor het uitwisselen van kennis en ervaringen zijn contacten met andere nationale parken in binnen- en buitenland van belang. In eigen land zoeken we zowel bilateraal samenwerking met andere nationale parken als via het collectief van het Samenwerkingsverband Nationale Parken. Internationaal is de Europarc Federation van

belang. Europarc biedt een platform voor samenwerking, kennisuitwisseling en inspiratie. Ook is het de organisatie achter het ECST.

Doelen

12.1 Er komt in NPZK meer tot stand op basis van eigen initiatieven van burgers, bedrijven en organisaties en dit betekent een verrijking voor ons Park.

12.2 We hebben onderzocht of het interessant is om een stichting 'Vrienden van NPZK' in het leven te roepen en indien dit het geval is, dan hebben we dit gedaan en functioneert deze succesvol.

12.3 Er is een actief ondernemersnetwerk en samen met de ondernemers werken we vanuit een gezamenlijke visie samen aan het realiseren van onze doelen.

12.4 Voor specifieke thema's hebben we strategische allianties gesloten met andere organisaties en/ of werken we anderszins samen. Dit draagt bij aan het behalen van onze doelen.

12.5 We wisselen kennis en ervaring uit met andere nationale parken in binnen- en buitenland en werken soms actief met hen samen. Dit draagt bij aan het realiseren van onze doelen.

Beleidskeuze 13: Slagvaardige organisatie en financiën op orde.

We werken goed samen en zorgen voor een gezonde financiële huishouding; we werken kostenefficiënt en zijn zakelijk waar nodig en mogelijk.

Waarom?

Op het moment van verschijnen van dit Beheer- en Ontwikkelplan zit ons land in een economische crisis. De verwachting is dat overheden ook de komende jaren nog moeten bezuinigen. Dit betekent dat NPZK sterk op de kosten moet letten én dat er meer dan ooit werk gemaakt moet worden van het vinden van alternatieve bronnen van inkomsten. Ook los van de huidige crisis is het overigens de lijn van Rijk en provincie dat het aandeel van private partijen (particulieren en bedrijven) in de beheerkosten van natuur- en recreatiegebieden omhoog moet. Sinds kort schrijft het Rijk niet meer voor hoe de nationale parken georganiseerd moeten zijn. Voor ons is dit een goed moment om de huidige organisatiestructuur tegen het licht te houden.

Hoe gaan we dit doen?

Slagvaardige organisatie

De bestuurders van het NPZK hebben ervoor gekozen om de huidige organisatievorm van Overlegorgaan, onder leiding van een onafhankelijk voorzitter, te continueren. Deze vorm is constructief en efficiënt gebleken. Mogelijk dat er partijen aan het Overlegorgaan worden toegevoegd. De afspraken over samenstelling van het Overlegorgaan en benoeming van de leden en de onafhankelijk voorzitter worden vastgelegd in een reglement.

Uitwisseling beleid

Het NPZK houdt in haar Beheer- en Ontwikkelplan rekening met het beleid van de afzonderlijke partners. Omgekeerd zullen de partners de doelen uit dit Beheer- en Ontwikkelplan meenemen in hun beleid.

Kostenefficiënt werken

We zorgen ervoor dat we kostenefficiënt werken. Veel winst ten opzichte van de huidige situatie is daarbij overigens niet te verwachten aangezien hier de laatste jaren al slagen gemaakt zijn. Zo voeren boswachters soms werkzaamheden uit in gebieden van andere beheerders. Als er op dit punt nog meer winst te behalen is zullen we dat doen.

Zakelijkheid

Voor de meeste vormen van gebruik van het Park hoeft het publiek niet te betalen. Dit is een groot goed en deze laagdrempeligheid willen we handhaven. Maar we willen soms wel zakelijker worden. Zo gaan we vaker aan (groepen) burgers en bedrijven die specifieke wensen hebben vragen wat zij zelf bereid zijn te doen om deze wens werkelijkheid te laten worden. En voor excursies, boekjes en folders gaan we vaker tarieven vragen die (een groter deel van) de kosten dekken.

Werven privaat geld

We gaan actief werk maken van het verwerven van meer private inkomsten. We richten ons daarbij zowel op bezoekers die betalen voor diensten, op andere particulieren (erfenissen en andersoortige giften) als op bedrijven (sponsoring, betalen voor rechten). Op korte termijn werken we hiervoor een plan van aanpak uit.

Publiek geld

Financiële bijdragen van overheden (EU, Rijk, provincie en gemeenten) zijn en blijven van belang om ons beleid uit te kunnen voeren. We richten ons zowel op projectsubsidies (bijvoorbeeld voor de aanleg van ecoducten), op financiering van wettelijk te nemen maatregelen (m.n. in het kader van PAS en Natura 2000) als op structurele financiering van NPZK.

Doelen

- 13.1 We hebben een slagvaardige organisatie waarin we prettig samenwerken en die kan rekenen op draagvlak in de omgeving.
- 13.2 We werken kostenefficiënt.
- 13.3 We slagen er in om meer private inkomsten te genereren.
- 13.4 We slagen er in om voldoende publieke gelden te genereren.

6 Werkafspraken en projecten

6.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk zijn de acties en maatregelen beschreven die nodig zijn om de doelen uit hoofdstuk 5 te bereiken (zie bijlage 1 voor de relatie tussen projecten en doelen). Deze activiteiten kunnen heel verschillend van aard zijn. Zo zullen de NPZK-partners veel zelf oppakken, maar er zijn ook zaken waarvoor we juist de samenwerking met externe partijen zoeken. Vaak is geld nodig, maar soms ook niet. Een deel van de acties laat zich goed plannen, terwijl dat voor een ander deel veel lastiger is.

We onderscheiden daarom verschillende categorieën:

- regulier werk: activiteiten met een continu karakter die de NPZK-partners zelf uitvoeren. Hier is meestal geen extra investering nodig boven op uren en werkzaamheden die NPZK-partners betalen.
- projecten: activiteiten met een duidelijk begin en einde. Hier is meestal geld voor nodig.
- processen: overleggen met externe partijen. Hier is overwegend geen geld mee gemoeid. Processen kunnen concrete projecten opleveren die vaak wél geld kosten.

In paragraaf 6.2 beschrijven we werkafspraken tussen de NPZK-partners over de uitvoering van acties en maatregelen waarvoor geen uitvoeringskosten worden opgevoerd. Het gaat om regulier werk en processen. Ook een enkel project wordt hier beschreven.

In paragraaf 6.3 worden projecten beschreven waarmee wel uitvoeringskosten gemoeid zijn. De projectenlijst heeft een voorlopig karakter. Immers, veel projecten zullen pas worden uitgevoerd wanneer zich kansen voordoen. Daar komt bij dat zich nieuwe projecten zullen aandienen tijdens onze zoektocht naar verbindingen met ondernemers en maatschappelijke organisaties.

Tabel 1 bevat het overzicht van alle werkafspraken en projecten die we in de komende planperiode willen uitvoeren. In de tabel staat aangegeven of het gaat om regulier werk (R), een proces (Ps), een project (Pj) of om regulier werk waarover nadere financiële afspraken zijn gemaakt (R⁺).

6.2 Werkafspraken

Onderstaande werkafspraken worden door de NPZK-partners zelf opgepakt. Hiervoor worden geen uitvoeringskosten opgevoerd.

Versterken biodiversiteit en natuurlijke dynamiek

- 1.8 Instandhouden en zoombeheer waardevolle naaldbossen
In het Park komen pleksgewijs dennenbossen voor. Een groot deel is geplant op plekken waar van nature geen bos groeit. In de meeste gevallen bestaat het beheer van deze bossen uit niets doen. Uitzondering zijn de Kennemerduinen. Hiervoor is een bossenplan gemaakt en zijn er naaldbossen aangewezen die door beheer in stand gehouden zullen worden vanwege de cultuurhistorische waarde, de landschapsbeleving of omdat ze een functie hebben als speelbos. De blijvende naaldbossen krijgen her en der bosinwaarts natuurlijke boszomen.

- 1.9 Beheer damherten in en om het NPZK
De beheerders van Amsterdamse Waterleidingduinen en NPZK bereiden in 2014 een gezamenlijke aanvraag voor, voor het beheer van damherten binnen het leefgebied. Uitvoering is afhankelijk van het moment van ontheffing-/vergunningverlening.

Blik naar buiten

- 2.1 Procesafspraken maken over optreden in diverse gremia
In het Overlegorgaan en de Adviescommissie worden afspraken gemaakt over deelname aan diverse gremia.

Cultuurhistorie beschermd en beleefbaar

- 3.3 Samenwerking met aanbieders van cultuur(historie) in de regio
We gaan onze cultuurhistorische waarden sterker verbinden met cultuurhistorische en culturele waarden in de regio. Daartoe gaan we nog vaker samenwerken met partners (bestaande en nieuwe) zoals de provincie Noord-Holland, de Cultuur Compagnie, het Bunkermuseum, landgoedeigenaren en musea. Doel is het ontwikkelen van gezamenlijke producten of diensten en een betere bekendheid bij het publiek.

Rustige recreatie en duurzaam toerisme

- 4.6 Actieplan beter faciliteren (buitenlandse) toeristen
Om de toenemende belangstelling vanuit toeristen te kunnen faciliteren, verkennen we de behoeften van toeristen. Dit doen we vooral door contacten op te bouwen met organisaties die de toeristen toeleiden. De kennis die we zo opdoen, vertalen we in een actieplan om toeristen beter te faciliteren.
- 4.11 Opstellen gezamenlijk beleid evenementen
De vraag om evenementen wordt groter en niet alle evenementen passen bij de aard van het gebied. We stellen criteria op, op basis waarvan we bepalen wat wel past en wat niet. Die criteria hebben te maken met de identiteit van het Nationaal Park (evenementen moeten passen bij de natuur en cultuur die het Park te bieden heeft), met de identiteit van de partners (hoe willen zij de mensen de natuur laten beleven?) en de vraag van onze bezoekers. Daarbij geldt dat een deel van de bezoekers evenementen leuk vindt en anderen er een hekel aan hebben. We stellen een gezamenlijk evenementenbeleid op voor het Park en evalueren dit elke drie jaar.
- 4.12 Opstellen gezamenlijk beleid activiteiten
We willen komen tot een nieuwe, gezamenlijke keuze van activiteiten. We gaan daarbij voor kwaliteit, variatie, vernieuwing en maatwerk. We kiezen voor een nieuwe mix van invalshoeken, met deels andere middelen en deels gericht op nieuwe doelgroepen. Kernwoorden: meer beleving, meer aandacht voor cultuurhistorie, gastvrij, vaker gebruik makend van social media en vaker samen met gastheren en anderen. We richten onze activiteiten ook op toeristen, zorgen voor een recreatief-educatief programma voor gezinnen met kinderen en voor een breder aanbod voor jeugd.
- 4.13 Jaarlijks afstemming evenementen- en activiteitenkalender
Ons evenementen- en activiteitenaanbod stemmen we jaarlijks onderling af. We zorgen voor een afgewogen, compleet en vraaggericht aanbod. We zorgen voor een goede balans: niet teveel van hetzelfde en goed gespreid in de tijd. IVN draagt zorg voor deze afstemming.

- 4.14 Opstellen gezamenlijk beleid voor nieuwe recreatievormen
Steeds opnieuw duiken nieuwe recreatievormen op. Soms merken we ze op in het veld, soms krijgen we vooraf verzoeken. Niet alle nieuwe recreatievormen zijn passend in de duinen of passend bij de huidige bezoekers. Sommige nieuwe trends bieden juist kansen. We willen gezamenlijk beleid opstellen voor omgaan met nieuwe recreatievormen in het Park. Elke drie jaar evalueren we het beleid.
- 4.15 Samenwerken aan toezicht
De beheerders werken samen in toezicht door periodiek overleg en meerdere keren per jaar gezamenlijk toezicht te doen. Enkele keren per jaar is er projectmatig toezicht van beheerders met politie en handhavers van gemeenten en provincie om bepaalde misstanden in het Park gezamenlijk tegen te gaan.

Bereikbaarheid en bebording

- 5.4 Heldere communicatie bereikbaarheid
We communiceren bij al onze activiteiten duidelijk hoe men de locatie kan bereiken

Beheren en profileren als eenheid

- 6.1 Harmoniseren regelgeving
We onderzoeken of er onnodige verschillen zijn in regelgeving tussen de verschillende terreinbeheerders. Als die er zijn dan passen we de regels aan. Bezoekers zullen hierdoor NPZK meer als één nationaal park ervaren.
- 6.2 Consequent toepassen duo-branding
Zowel in het veld als in onze communicatie zorgen we voor het consequent naleven van de afspraken over duo-branding. Ook het vertellen van het totale, samenhangende verhaal over NPZK behoort hiertoe. In belangrijke mate gaat het hier om het voortzetten van staand beleid. We kiezen er niettemin voor om hier werkafspraken over te maken om te zorgen dat dit beleid voortaan ook echt goed wordt uitgevoerd.

Goede externe zonering en ruimtelijke verbindingen

- 7.1 Samenwerken aan recreatiezonering
De meeste mensen gaan binnen een straal van maximaal 10 tot 15 km vanuit huis of vanaf het vakantieadres recreëren. Het is daarom wenselijk de recreatieruimte voor bewoners en toeristen in Zuid-Kennemerland goed te bestemmen uitgaande van de ruimtelijk kwaliteit van gebieden: natuur- en landschapswaarden, cultureel erfgoed en belevingswaarden. We maken met beheerders van andere natuur-, groen- en recreatiegebieden afspraken over de recreatiezonering, over de communicatie daarover en over het verbeteren van de natuur- en recreatieverbindingen tussen de gebieden.

Intensieve, open en tweezijdige communicatie

- 8.5 Samenwerken externe communicatie
De beheerders werken samen bij het geven van inhoud aan het communicatiebeleid, het formuleren van communicatieboodschappen en bij het uitvoeren van externe communicatie- activiteiten.

Natuur- en milieueducatie

- 9.4 Samenwerking met andere aanbieders van natuur- en milieueducatie in de regio
We gaan de samenwerking intensiveren met andere partijen die actief zijn op het

gebied van natuur- en milieueducatie in de regio, zoals Thijsses' hof en Natuur- en Milieu Educatie centrum Ter Kleef. We zorgen er gezamenlijk voor dat wij zelf en elk van deze (en andere) partijen, ieder vanuit zijn eigen kracht, zijn aandeel levert in een gevarieerd aanbod waarmee we een groot bereik hebben. Ons streven is daarbij om de jeugd naar het gebied zelf te trekken. We zijn terughoudend in het verzorgen van natuureducatie buiten het Park. We zorgen wel voor een goede aansluiting daarop.

Onderzoek en monitoring

10.1 Samenwerken aan onderzoek

We gaan een duidelijke overlegstructuur opzetten tussen de beheerders waarin we afspraken maken over het gezamenlijk bepalen van prioriteiten, het afstemmen van de onderzoeksaanpak en het delen van onderzoeksresultaten.

10.2 Communicatie onderzoeksresultaten

De communicatie van onderzoeksresultaten naar het grotere publiek en naar vrijwilliger-onderzoekers gaan we verbeteren. Ook de resultaten van het beheer zullen hierbij aan de orde komen.

10.3 Inzetten schaapskudde

PWN heeft een schaapskudde die zij inzet voor het bestrijden van exoten en voor publieksactiviteiten. De inzet van de schaapskudde voor het bestrijden van exoten lijkt hoopvol. Er wordt jaarlijks gewerkt met een begrazingsplan. Na elk jaar volgt er een evaluatie. Als uit de evaluatie blijkt dat schapen een goed instrument zijn, dan lijkt het zinvol deze aanpak parkbreed in te zetten. Ook het inzetten van schapen voor publieksactiviteiten kan parkbreed worden opgepakt. Uiteindelijk ontstaat er 'de schaapskudde van het NPZK' waar de verschillende beheerders graasdagen voor hun beheer kunnen inhuren.

10.4 Klimaatadaptatie

Als gevolg van klimaatveranderingen treedt een verandering op in de leefgebieden van planten en dieren. Op de lange termijn betekent dit dat planten en dieren zich moeten aanpassen aan de nieuwe milieumomstandigheden of moeten migreren naar nieuwe (geschikte) leefgebieden. Deze verandering in milieu omstandigheden als gevolg van klimaatveranderingen en de eventuele komst van nieuwe plant- en diersoorten in NPZK kan ook gevolgen hebben voor beheer en inrichting van het Park. Een tijdige signalering van deze veranderingen is van belang voor een adequaat natuurbeheer.

10.5 Onderzoek wandelverbinding tussen deelgebieden

We gaan onderzoeken of op enkele plekken extra verbindingen tussen gebiedsdelen binnen het Park en tussen het Park en de omgeving mogelijk zijn. Het gaat hierbij om extra doorsteekjes (bijvoorbeeld bij Elswout en Koningshof), niet om nieuwe grote entrees of aanpassing van de zonering. De mogelijkheden om het Park ongehinderd te beleven nemen hierdoor toe. Of voorgestelde verbindingen ook daadwerkelijk gerealiseerd worden is vooral afhankelijk van de impact op de natuur, de onderlinge recreatie en de handhaafbaarheid. De uiteindelijke beslissing hierover ligt bij de terreinbeheerder.

Actief vrijwilligersbeleid

11.1 Afstemming vrijwilligersbeleid

De afstemming tussen de diverse organisaties waarvoor vrijwilligers actief zijn in NPZK is al behoorlijk goed maar kan op onderdelen nog beter. De intentie is om nadere afspraken te maken over efficiëntie (geen dubbele taken uitvoeren), duidelijkheid (rol van vrijwilligers) en eenheidsgevoel (samenwerking, één verhaal uitdragen). Partijen blijven er verder alert op dat ze de vrijwilligers de waardering geven die zij verdienen.

Samenwerking met burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties

12.1 Opstellen strategieplan om tot meer samenwerking te komen

We zoeken actief de samenwerking met burgers, bedrijven en organisaties. We doen dit op een efficiënte manier. Dat wil zeggen dat we tevoren goed nadenken waar we energie op gaan inzetten en hoe we het zo organiseren dat partijen met interessante initiatieven bij ons komen. In dit project maken we hierover afspraken met elkaar. Met recreatieondernemers wordt al samengewerkt, met name met de gastheren. We willen de samenwerking met dit netwerk van gastheren nog intensiveren. In het kader van het plan dat we maken ten behoeve van het ECST werken we uit hoe die samenwerking er in het vervolg uit kan zien. Voor specifieke thema's sluiten we strategische allianties met andere organisaties en/of werken we anderszins samen. Een voorbeeld daarvan is GGD Kennemerland, waarmee rond de thematiek 'welzijn-gezondheid-groen' duidelijke raakvlakken liggen. Maar ook op het gebied van cultuurhistorie (samenwerking met aanbieders in stedelijk gebied) en educatie (samenwerking met NME-centra) liggen er bijvoorbeeld kansen. In dit project bepalen we welke organisaties ons interessant lijken om mee samen te werken en we bepalen vervolgens hoe we hen gaan benaderen.

Organisatie en financiën

13.1 Opstellen reglement organisatie

In een reglement worden afspraken over samenstelling van het Overlegorgaan en benoeming van de voorzitter vastgelegd.

13.2 Opstellen meerjarenbegrotingen o.b.v. dynamische uitvoeringsprogramma's *Het NPZK gaat werken met meerjarenbegrotingen (4 jaar) op basis van dynamische uitvoeringsprogramma's.*

13.3 Opnemen BOP in beleidsplannen NPZK-partners

Alle partners van het NPZK nemen de beleidskeuzes en uitwerkingen daarvan op in hun eigen beleidsplannen.

6.3 Projecten

Om onze doelen te behalen moeten behalve de in 6.2 beschreven werkafspraken ook onderstaande projecten worden uitgevoerd. Voor de uitvoering daarvan is geld nodig. Hieronder worden mogelijke projecten beschreven. Veel projecten zullen pas worden uitgevoerd wanneer zich kansen (draagvlak, financieel e.d.) voordoen. Daar komt bij dat zich nieuwe projecten zullen aandienen tijdens onze zoektocht naar verbindingen met ondernemers en maatschappelijke organisaties. Het is dus onmogelijk om nu een complete projectenlijst te maken voor de komende tien jaar. We zullen daarom werken met dynamische programma's. Deze zullen worden vertaald in de jaarlijkse begroting en een meerjarenbegrotingen van vier jaar.

Versterken biodiversiteit en natuurlijke dynamiek

- 1.1 Realiseren stuifplekken (zie ook N2000 en PAS)
In Nationaal Park Zuid-Kennemerland is stuivend kalkrijk zand heel belangrijk. Hierdoor ontstaan weer nieuwe pionierssituaties en wordt kalk verspreid over de duingraslanden. De kenmerkende duinplanten en –dieren hebben dat nodig. Zonder verstuiving raakt de kalk op en verliezen we de karakteristieke vegetatie van het NPZK. De afgelopen decennia zijn veel grote en kleine stuifplekken dichtgegroeid. Mede door de stikstofdepositie ontstaan deze moeilijk vanzelf weer. Daarom moeten we ingrijpen en verstuivingen op gang helpen.
- 1.2 Nabeheer geactiveerde verstuivingen (zie ook N2000 en PAS)
De geactiveerde verstuivingen hebben minimaal vijf jaar nazorg nodig. Door opkomende planten en blootgestoven wortels een paar jaar telkens weg te halen, krijgt de verstuiving een goede start, om daarna uit zichzelf in stand te blijven.
- 1.3 Realiseren vochtig duinvallei Klein Doornen
Sinds 1998 is de duinwaterwinning verminderd en in 2002 is deze helemaal gestopt met een grootschalige vernatting van het duin als gevolg. Het vernatte duinmilieu in de valleien is volgens een Masterplan hersteld door de begroeiing en de zwarte toplaag van de bodem te verwijderen. Zo is sinds 1998 ruim 100 ha vochtig pioniermilieu ontstaan. De laatste vallei van het Masterplan die nog hersteld zal worden is Klein Doornen. Dit wordt met LIFE+- en ILG-subsidie gefinancierd. Het natuurherstel zal in het voorjaar van 2015 klaar zijn, waarmee een periode van herstel van vochtig duinmilieu afgerond wordt.
- 1.4 Opstellen natuurbeheerplan voor het Binnenmeer op het Kennemerstrand
Voor het Binnenmeer op het Kennemerstrand kan natuurwinst behaald worden. We stellen voor het Binnenmeer een natuurbeheerplan op waarin we dit uitwerken.
- 1.5 Beheer invasieve exoten in en om NPZK (zie ook N2000)
Invasieve exoten, zoals Amerikaanse vogelkers, bedreigen de duinhabitats in het NPZK. We verwijderen deze soorten projectmatig. Omdat deze soorten niet 100% uit te roeien zijn, en er uit de wijde omgeving altijd aanvoer van nieuw zaad zal zijn, is het heel belangrijk om hier aandacht aan te blijven besteden in het reguliere beheer. Ook kunnen nieuwe ongewenste soorten hun opwachting maken, die we direct aan moeten pakken voordat ze een te groot probleem vormen. Dit geldt voor het gehele NPZK en de directe omgeving en is niet alleen een taak voor de natuurbeheerders.
- 1.6 Onthouten, kleinschalig plaggen, drukbegrazing, maaien habitats (zie ook N2000, PAS). *Waar verstuiving en integrale begrazing onvoldoende bijdragen om de natuurdoelen voor het open duin en de struweelzone te behalen, kan aanvullend beheer nodig zijn. Dit kan zijn onthouten, dat wil zeggen het verwijderen van duindoornstruwelen en bosjes ten gunste van onder andere duingraslanden, of kleinschalig plaggen van terreindelen ten einde de successie helemaal terug te zetten. Jaarlijks wordt gekeken of aanvullend maaien van duinvalleien noodzakelijk is. Ook kunnen schapen worden ingezet als drukbegrazing in verplaatsbare rasters voor het bestrijden van lokaal verruiging, als winterbegrazing rond 't Wed en als alternatief van maaien in duinvalleien.*

- 1.7 Vergroten dynamiek open duin door verwijderen naaldbos (zie N2000)
Alle naaldbossen in het buiten- en middenduin zijn geplant op niet natuurlijke bosgroeiplaatsen. Deze naaldbossen zorgen voor windluwte in het open duin, waarmee een natuurlijke beperkende groeifactor voor veel struiken en bomen ontbreekt. In de windluwte groeit het duin daarom sneller dicht en soortenrijke duingraslanden verdwijnen. De winddynamiek kan weer vergroot worden door naaldbossen te verwijderen. In het kader van Natura 2000 zal nagegaan worden waar de grootste kansen liggen voor herstel van duingraslanden. Deze kansen zullen gewogen worden tegen de waarden en toekomstverwachtingen van de naaldbossen..
- 1.10 Aanleg Natuurbrug Duinpoort (spoorlijn Overveen - Zandvoort)
In 2013 is Natuurbrug Zandpoort gerealiseerd. Met dit ecoduct is het Nationaal Park weer verbonden met de Amsterdamse Waterleidingduinen. Natuurbrug Zandpoort is de eerste van een serie van drie ecoducten. De tweede, Natuurbrug Duinpoort, zal de barrièrewerking van het spoor tussen Overveen en Zandvoort opheffen. ProRail bereidt de bouw van Natuurbrug Duinpoort voor. Begin 2013 heeft het rijk de subsidie hiervoor verleend. Het geld is afkomstig uit het Meerjarenprogramma Ontsnippering. ProRail betreft gemeenten en beheerders bij de realisatie. Volgens planning is Natuurbrug Duinpoort in 2016/2017 gereed.
- 1.11 Aanleg Natuurbrug Zeepoort (Bloemendaalse Zeeweg)
Met Natuurbrug Zandpoort (in 2013 gerealiseerd) en Natuurbrug Duinpoort (in 2016/2017 gereed) vormt Natuurbrug Zeepoort een drie-eenheid. De barrièrewerking van respectievelijk Zandvoortselaan, spoor Overveen – Zandvoort en Bloemendaalse Zeeweg in het Nationaal Park wordt door dit drietal opgeheven. De provincie Noord-Holland bereidt de bouw van Natuurbrug Zeepoort voor in samenwerking met de gemeente Bloemendaal en de beheerders. Planning: 2016/2017 gereed.
- 1.12 Voorzieningen voor de paddentrek
Op diverse plekken in en om het Park zijn vrijwilligersgroepen actief om te voorkomen dat padden tijdens de paddentrek worden doodgereden. Daarvoor zijn ook voorzieningen geplaatst zoals schermen en tunnels. Langs de Brouwerskolkweg is al jaren een paddenwerkgroep succesvol met het overzetten van padden in de voortplantingstijd. De vervanging van het huidige gaas door een permanent scherm vergemakkelijkt hun werk en verhoogt daarmee de overlevingskansen van de padden. Verder is er een paddenwerkgroep actief op de Duinlustweg. De populatie daar neemt de laatste jaren af, dit komt waarschijnlijk doordat de aangelegde tunnels niet functioneren. Deze zouden vervangen moeten worden. Verder zijn er nog paddenwerkgroepen actief langs de Bovenweg, Bloemendaalse weg, Joan Mauritsvijver, Duin en Daal, Bergweg/ Brederodelaan (alle in Bloemendaal), Velsenderlaan/ Duin en Kruidbergerweg (Velsen) en Keesomstraat (Zandvoort). Van de Zeeweg ter hoogte van De Bokkedoorns wordt onderzocht of er voorzieningen noodzakelijk zijn. Op alle locaties zijn af en toe investeringen of klein materiaal nodig om de voorzieningen in stand te houden en om de vrijwilligers te ondersteunen.
- 1.13 Bunkers inrichten voor vleermuizen
In het NPZK zijn veel bunkers. Een aantal heeft een belangrijke functie als overwinteringsplaats voor vleermuizen. Een aantal bunkers willen we optimaliseren voor de vleermuizen. Bijvoorbeeld door het voorkómen van vernieling door goede deuren, het afsluiten of juist openen van ventilatiegaten voor vocht, en andere maatregelen.

- 1.14 Optimalisering gebied Zanderij(vaart) en Klaverstuk
De hydrologische inrichting van de Zanderijvaart en enkele aangrenzende delen (Zanderij en Klaverstuk) kan verbeterd worden. Hierbij willen we in het noordelijk deel van de Zanderij de inrichting van het watersysteem robuuster maken en de hydrologische inrichting van de Zanderijvaart zodanig verbeteren dat de invloed van boezemwater afneemt. Er zijn kansen om het Klaverstuk te plaggen en hydrologisch zodanig in te richten dat er botanisch waardevolle graslanden ontstaan. De uitvoering hiervan wordt mede bepaald door de richting van het Masterplan Elswout.
- 1.15 Omvorming naaldbossen Middenduyn en Kennemerduinen (zie ook N2000 en PAS)
In Middenduyn gaat het omvormen van 33% van de Zwarte Den vakken naar gemengde vakken door middel van dunningen. In de Kennemerduinen staat een aantal percelen naaldbos op bosgroeiplaatsen en deze bossen zullen worden omgevormd tot duineiken- of duinberkenbos door dunning of het maken van verjongingsgaten.

Cultuurhistorie beschermd en beleefbaar

- 3.1 Opstellen parkbreed plan, met uitvoeringsprogramma, over cultuurhistorie
Dit op basis van de thema's landgoederen en buitenplaatsen, het zeedorpenlandschap, de oude waterwinningsgebouwen, de archeologische vindplaatsen en plekken die herinneren aan de Tweede Wereldoorlog (i.r.t. natuur, landschap en gebouwen). We gaan in een gestructureerd proces keuzes maken: welke elementen hebben de wettelijk vastgelegde monumentenstatus en welke willen we daarnaast ook behouden? Welke willen we herstellen? Welke willen we beter beleefbaar maken? Welke willen we anderszins benutten? Welke investeringen van mensen en financiën vraagt dit? Dit is een proces dat we met belanghebbenden en deskundigen gezamenlijk zullen doorlopen. De relatie tussen natuur en cultuurhistorie krijgt hierbij veel aandacht. Behalve voor zichtbare elementen is er ook aandacht voor het immateriële erfgoed. Waar mogelijk en zinvol wordt aangesloten bij bestaande initiatieven.
- 3.2 Ontwikkeling van producten, diensten en communicatieproducten
We ontwikkelen producten en diensten en zetten een mix van communicatiemiddelen in om onze doelgroepen op een voor hen aantrekkelijke wijze te laten genieten van en leren over de cultuurhistorische waarden van NPZK. Dit levert ook inkomsten op voor NPZK en/ of de NPZK-participanten
- 3.4 Projecten en maatregelen voortkomend uit Masterplan Elswout
In 2014 wordt het Masterplan voor Elswout afgerond. Dit zal leiden tot een aantal grote en kleinere projecten.

Rustige recreatie en Duurzaam Toerisme

- 4.1 Opstellen Strategie- en Actieplan Duurzaam Toerisme
Als NPZK zorgen we samen met onze partners, waaronder ondernemers, voor een gedegen onderbouwde aanvraag voor het ECST-stap 1. Stap 1 betekent dat het gebied duurzaam is en bij stap 2 en 3 gaat het erom dat de ondernemers respectievelijk het transport van bezoekers duurzaam zijn. Concreet betekent dit dat we voor stap 1 een strategie en een actieplan voor duurzaam toerisme opstellen. We zullen daarbij onder andere moeten onderzoeken/aangeven hoeveel bezoekers en

welk type bezoekers zich goed laat combineren met de natuurdoelen in het Park. Ook het thema 'gastvrijheid' geven we hierbij aandacht.

4.2 Duurzaam toerisme

Als we ECST stap 1 behaald hebben gaan we NPZK in samenhang met zijn omgeving en in samenspraak met een diversiteit aan partijen verder ontwikkelen en promoten als duurzame bestemming. Uiteindelijk willen we er naar toe dat zowel het gebied zelf meer duurzaam wordt, als de ondernemers in en om het Park als ook het transport van onze bezoekers.

4.3 Gastvrijheid doe je samen

Wij hebben gastvrijheid hoog in het vaandel. Rustige, natuurgerichte recreatie is welkom. Dit willen we duidelijker communiceren aan onze bezoekers en we willen, als dit past, initiatieven van derden faciliteren. Dat we daarbij ook aandacht vragen voor onze eigen bestaansbasis (van het natuurgebied en van onze financiële basis) spreekt voor zich.

Het huidige gastherennetwerk functioneert, maar kan nog sterker. Samen met enkele gastheren willen we het concept beter 'laden'. Zodat we samen formuleren wat gastheer en nationaal park voor elkaar kunnen betekenen, waarop samenwerking plaatsvindt en welke kenmerken een goede gastheer heeft.

Vervolgens willen we toewerken naar een sterk en betrokken netwerk van gastheren, dat uitgebreid kan worden. Uitbreiding vindt plaats middels nieuwe cursussen 'gastheerschap'. Voor bestaande gastheren bestaan privileges en voordelen. Deze bestaan momenteel uit samenwerking, terugkomdagen, gebruik van logo etc. Samen met de gastheren worden ook de privileges meer vorm gegeven.

4.4 Speelnatuur

In het Park is veel speelnatuur aanwezig. Er is circa 60 ha aangewezen als speelterrein. De grootste terreinen zijn 't Wed, de Oosterplas en hun directe omgeving en de Hazenwei. Deze grote speelterreinen bieden veel ruimte voor vrij spelen, spelen met de natuur en ervaren van natuurlijke elementen voor alle leeftijden. Er zijn ook kleine spelvelden, die soms verrassend langs een route liggen. Feitelijk kan ook gespeeld worden in de struingebieden zoals de duinen rond Zandvoort en de Duinen van Velsen. Uit recreatieonderzoek blijkt dat bezoekers niet weten dat er zoveel speelterreinen zijn in het park. Wij willen de speelnatuur van het Park beter communiceren.

4.5 Beter faciliteren gehandicapten

Gehandicapten hebben al langer onze aandacht (zo is er bij het bezoekerscentrum een zandrolstoel te huur) maar voor hen willen we tot verdere verbeteringen komen. Het gaat met name om een betere informatievoorziening (o.a. op de website) en op enkele plekken het vergroten van de toegankelijkheid. In dit project gaan we concreet uitwerken wat we gaan doen aan productontwikkeling en communicatie.

4.7 Uitvoeren actieplan: ontwikkelen toeristische producten

We gaan toeristen die verblijven in de regio of als dagrecreant (o.a. vanuit Amsterdam) onze regio komen bezoeken beter bedienen. Wij gaan zelf geen actieve rol spelen in het werven van hen. Wij willen ons op de juiste wijze profileren in de acties die anderen ondernemen voor deze toeristen. We zorgen voor juiste informatie op onze eigen website en dragen ook bij aan goede informatie op toeristische marketingsites, e.d. We overwegen of we buitenlandse toeristen meer producten in

hun eigen taal talen kunnen aanbieden (folders, excursies, informatie op de website). In dit project gaan we concreet uitwerken wat we gaan doen aan productontwikkeling en communicatie.

- 4.8 Opknappen en herinrichten van enkele entrees
Bij enkele entrees voldoet het voorzieningenniveau of de inrichting niet aan wat gewenst is voor de huidige bezoekersstromen. We gaan verbeterplannen hiervoor in dit project concreet uitwerken.
- 4.9 Herinrichten Koevlak, inclusief bereikbaarheid van Middenduin en Kraansvlak vanuit het bezoekerscentrum
Met de komst van het nieuwe Bezoekerscentrum De Kennemerduinen bij ingang Koevlak is de ingang heringericht. De verkeersstromen en de parkeerplaats zijn veranderd, er is een natuurspeelplaats voor kinderen, et cetera. Gezien de grote drukte worden de wandel- en fietsstromen naar 't Wed en duinwaarts omwille van veiligheid verder ontvlecht. Ook de bereikbaarheid van Middenduin (en daarmee van het Kraansvlak) vanuit het nieuwe Bezoekerscentrum zal worden verbeterd. De ingang aan het terrein van het voormalige bezoekerscentrum is nu niet meer logisch en wordt nu nagenoeg niet meer gebruikt. Er is behoefte aan een nieuwe ingang, een nieuwe route en bewegwijzering. Een voor de hand liggende locatie zien wij bij het hek naast Boerderij Middenduin. Aandachtspunt hierbij is de oversteek over de Zeeweg.
- 4.10 Maatregelen verminderen onderlinge hinder
Op veel plekken zijn in het verleden al maatregelen genomen (bijvoorbeeld scheiden van verkeerstromen) en niet alle hinder kan voorkomen worden, maar waar mogelijk gaan we hinderlijke situaties lokaal verbeteren. In een onderzoeksproject brengen we de hinder in beeld en besluiten we waar maatregelen gewenst en mogelijk zijn. Vervolgens nemen we de maatregelen.

Bereikbaarheid en bebording

- 5.1 Bewegwijzering naar bezoekerscentrum
In samenwerking met de wegbeheerders wordt een goede bewegwijzering naar Bezoekerscentrum Kennemerduinen gerealiseerd.
- 5.2 Bewegwijzeringen naar alle entrees NPZK
Regelmatig horen we de klacht dat het NPZK lastig te vinden is vanaf de NS-stations (Overveen, Bloemendaal, Santpoort-Noord en -Zuid en Driehuis). Maar ook de bewegwijzering voor automobilisten naar het bezoekerscentrum en naar de parkeerterreinen laat te wensen over. Bezoekers komen vaak naar één aan hen bekende ingang en weten geen alternatieven te bedenken als één kleinere parkeerplaats bijvoorbeeld vol is. Voor wandelaars en fietsers is het vaak onduidelijk welke gebieden opengesteld zijn, wat er te doen is, wat de regels zijn en hoe er van het ene gebied naar het ander gekomen kan worden. Onderzocht zal worden hoe met zo weinig mogelijk borden in de openbare ruimte een verbetering kan worden gerealiseerd ten aanzien van de vindbaarheid en herkenbaarheid van met name de hoofdingangen en de informatiepunten van het NPZK.
- 5.3 Realisatie informatiemeubels
We streven ernaar de informatievoorziening bij de ingangen compleet te vernieuwen. Dit doen we gefaseerd: jaarlijks worden enkele bestaande informatiemuren verwijderd en vervangen door nieuwe informatiemeubels.

Daarnaast werken we een plan uit om op andere plekken, herkenbaar vanaf de openbare wegen rond het nationaal park, 'landmarks' of informatie over het Park te plaatsen.

Goede externe zonering en ruimtelijke verbindingen

7.2. Ontsnippen Noordzeekanaal

Meer dan een eeuw geleden was er nog sprake van de Kennemerlandse duinen. Sinds het Noordzeekanaal zijn de duingebieden Noord-Kennemerland en Zuid-Kennemerland sterk gescheiden. Voor een aantal soortgroepen is de verbinding nog wel te verbeteren. Voor onder andere kleine, vliegende insecten zijn nog steppingsstones te creëren door met duinzand habitats te creëren op formaties in het kanaal. Wij blijven hier op wijzen bij plannen voor het Noordzeekanaalgebied. Voor de recreatieve verbinding tussen Noord- en Zuid-Kennemerland is het de moeite waard om de frequentie van de veerverbinding in de zomermaanden te verhogen en deze verbinding op te nemen in de bewegwijzering van het recreatief netwerk.

7.3. Verbinding NPZK met landgoederen Velsen, Burgemeester Rijkenspark.

Wij willen nagaan wat nut en noodzaak is van een betere ecologische en recreatieve verbinding tussen het Park en de landgoederen. Als dit nuttig is willen wij ons inzetten voor een betere verbinding.

7.4. Verbinding NPZK met Spaarnwoude.

De verbinding tussen het Park en recreatiegebied Spaarnwoude staat al heel lang op de agenda. Er zijn ook kleine stappen in gezet. Wij willen deze planperiode de verbinding voor fietsers en wandelaars gerealiseerd hebben. Wij zetten ons in voor een optimale ruimtelijke kwaliteit van deze verbinding (natuur, recreatie, water en cultureel erfgoed). Deze verbinding verloopt via twee (elkaar aanvullende) routes: de route via Landgoed Beeckesteijn en de route via Burgemeester Rijkenspark en Slaperdijkweg. Knelpunten in deze verbindingen zijn met name de kruisingen met spoorlijn, autoweg en autosnelweg. Als gevolg hiervan moeten routes worden gevolgd die niet altijd aantrekkelijk zijn voor wandelen en fietsen en niet geschikt voor migratie van planten en dieren.

7.5. Verbinding NPZK en Brouwersvaart.

De verbinding tussen het Park en de Brouwersvaart is de belangrijkste verbinding vanuit het centrum van Haarlem naar het Nationaal Park (en vise versa). Voor wandelaars is er een aantrekkelijke route via het Houtmanpad. Fietsers kunnen o.a. gebruik maken van de Zijlweg. Wij zetten ons in voor een optimale ruimtelijke kwaliteit van deze verbinding (natuur, recreatie, water en cultureel erfgoed).

7.6. Verbinding NPZK en Westelijk Tuinbouwgebied.

De verbinding tussen het Park en het Westelijk Tuinbouwgebied biedt kansen voor waterkwaliteit en natuur. Maar ook vanuit cultuurhistorisch oogpunt is het van belang om Landgoed Elswout en het naastliggende Westelijk Tuinbouwgebied als eenheid in te richten en te beheren. Wij zetten ons in voor een optimale ruimtelijke kwaliteit van deze verbinding (natuur, recreatie, water en cultureel erfgoed) en een samenhangend beheer van landgoed en polder. Mogelijk is een visuele afscherming van de provinciale weg gewenst.

Intensieve, open en tweezijdige communicatie

- 8.1 Opstellen jaarplannen communicatie met extra aandacht voor 'NPZK als ontvanger'
Momenteel communiceren we nog teveel vanuit ons eigen perspectief: welke boodschap willen wij kwijt? En: welk communicatiemiddel past ons het beste? We gaan ons nog beter verplaatsen in het perspectief van het publiek (in zijn volle breedte): wat wil het publiek graag weten? op welke wijze wil het publiek deze boodschap krijgen? En: welke boodschap heeft het publiek voor ons? We staan dus open voor de mening van anderen waarbij wel duidelijk moet zijn dat in sommige gevallen (zoals N2000- en PAS-maatregelen en vergevorderde ecoductplannen) de ruimte om iets te wijzigen zeer beperkt is. In dit project gaan we onze rol als 'ontvanger van boodschappen uit de samenleving' uitwerken.
- 8.2 Uitvoeren jaarplannen communicatie
Jaarlijks is budget nodig voor de uitvoering van het communicatiejaarplan. Van dit budget worden de 'doorlopende' communicatiewerkzaamheden uitgevoerd. Dat is op dit moment (2014): productie van druk en verspreiding van excursieflyer en evenementenposters, website met reserveringssysteem, advertorials en advertenties, ontwerp en druk van informatiebrochures.
- 8.3 Vernieuwing communicatieproducten
Jaarlijks investeren we in vernieuwing en innovatie van onze set communicatiemiddelen. Innovatie kan bestaan uit vernieuwing van een bestaand middel zoals de website of investering in een nieuw communicatiemiddel zoals nieuwe media waarmee onze set van middelen wordt uitgebreid. Jaarlijks wordt bekeken wat een nuttige investering is. Afhankelijk van de kwaliteit van de bestaande communicatiemiddelen van het Park, trends en nieuwe media. We gaan als eerste de website aanpassen waarbij deze meer vanuit de behoeften van bezoekers is ingericht, bijvoorbeeld door aan te geven bij welke ingang welke route start, door informatie over fietshuur in de regio op te nemen en door informatie in andere talen toe te voegen. Dit soort basale informatie gaan we verbeteren. Ook zorgen we dat de informatie up-to-date is.
- 8.4 Viering 20-jarig bestaan NPZK in 2015
In 2015 bestaat NPZK 20 jaar. We staan op feestelijke wijze stil bij dit heugelijke feit.

Natuur- en milieueducatie

- 9.1 Bezoekerscentrum: ontvangst- en informatiecentrum NPZK
Bezoekerscentrum De Kennemerduinen is het kloppend hart van het nationaal park. Ontvangsten, vergaderingen en bijeenkomsten van het nationaal park vinden hier plaats. Het bezoekerscentrum heeft een belangrijke functie voor het nationaal park op het gebied van educatie, recreatie en communicatie. De participanten van het NPZK ondersteunen de functies van het bezoekerscentrum door het bieden van hulp bij evenementen, het toeleveren van producten en informatie en door het afnemen van diensten. Ons streven is om in het gratis toegankelijke bezoekerscentrum een goede informatievoorziening en aantrekkelijke tentoonstelling te bieden en een centraal ontvangst- en boekingscentrum te hebben voor scholen en overige activiteiten in het Park.

9.2 Educatie natuur en duurzaamheid

Nieuwe thema's en aandachtspunten binnen het nationaal park vragen om nieuwe (of geactualiseerde) educatieproducten. Het onderwerp duurzame recreatie (ECST) en duurzaamheid in het algemeen heeft binnen diverse projecten onze aandacht. Bij vernieuwen of actualiseren van ons educatieaanbod willen wij het onderwerp natuur en duurzaamheid ook accentueren.

9.3 Realisatie informatiepunt aan de noordzijde van het Park

Omdat de vestiging van het Pieter Vermeulen Museum aan de kust van IJmuiden aan Zee nog even op zich laat wachten, is de gemeente Velsen in overleg met Natuurmonumenten en het NPZK om te onderzoeken of het informatiepunt tijdelijk een onderkomen kan krijgen. Het ligt in de planning om dit nog in 2014 te realiseren.

9.5 Kwaliteitszorg en vernieuwing educatie-aanbod

Eenmaal per meerjarenplantermijn (3 à 4 jaar) voeren we een kwaliteitscheck uit van ons gehele educatieve aanbod. Op basis hiervan ondernemen we actie om ons aanbod vraaggericht en up-to-date te houden. Dit betekent dat elk jaar enkele producten worden gecheckt door IVN met de daartoe beschikbare kwaliteitsmeting. Zo nodig worden de producten herzien of vervangen. Daarnaast worden op projectbasis geheel nieuwe producten ontwikkeld. Dit kunnen bijvoorbeeld producten zijn die vernieuwend zijn als lesmethode, producten die een nieuwe doelgroep bedienen of producten die opbrengst genereren ten bate van onze organisatie.

9.6 Kwaliteitszorg en vernieuwing recreatie-aanbod

Eenmaal per meerjarenplantermijn (3 à 4 jaar) voeren we een kwaliteitscheck uit van ons gehele recreatieve aanbod. Op basis van deze check wordt een deel van ons productenaanbod zo nodig herzien of vervangen. Bij de ontwikkeling van nieuwe producten vormen vraaggerichtheid en het genereren van inkomsten belangrijke richtlijnen. In ieder geval zullen op korte termijn producten worden ontwikkeld voor grotere groepen jeugd, om schoolreisjes te kunnen aanbieden, en voor groepen volwassenen, om bedrijfsuitjes te kunnen aanbieden. Behalve groepen blijven we individuele bezoekers bedienen.

De activiteiten, excursies, evenementen en producten in verhuur en verkoop zullen de komende jaren worden ingedeeld in verschillende prijsklassen. Te weten: A basisaanbod dat met behulp van subsidies wordt aangeboden, B toegevoegd aanbod dat kostprijs dekkend wordt aangeboden en C extra aanbod, waarop het bezoekerscentrum extra inkomsten kan genereren.

Onderzoek en monitoring

Signaleringsonderzoek

Het Park heeft de verantwoordelijkheid om de natuur- en recreatiewaarden in stand te houden. Daarvoor is het noodzakelijk steeds de vinger aan de pols te houden om veranderingen in die natuur- en recreatiekwaliteit, door wat voor oorzaak dan ook, vroegtijdig te kunnen vaststellen. Dit doen wij door te kijken naar de natuurwaarden (biodiversiteit, habitattypen e.d.) en recreatiewaarden (bezoekersaantal, tevredenheid, wensen e.d.) overal in het Park. Het onderzoek dat hiervoor uitgevoerd wordt heet *signalerend onderzoek*.

10.6 Signalerend natuuronderzoek

Voor natuur gaat het onder meer om het volgen van het voorkomen en de verspreiding van plantensoorten, vegetaties, habitattypen, broedvogels, trekvogels, libellen, dagvlinders, nachtvinders, zandhagedissen, reeën, damherten, et cetera. Een aantal van deze onderzoeken worden door de beheerders gerealiseerd, zoals gebiedsdekkende broedvogelkarteringen en vegetatieonderzoek. Veel van het onderzoek wordt gedaan door vrijwilligers volgens landelijke standaards en begeleidt vanuit onder andere de Vlinderstichting, SOVON en KNNV.

10.7 Recreatieonderzoek

In 2008 vond een grootschalig, parkbreed recreatieonderzoek plaats in NPZK. Na tien jaar willen we dit onderzoek herhalen. Daarnaast zullen we op deelonderwerpen kleinschaligere recreatieonderzoeken uitvoeren.

10.8 Monitoren geluidsoverlast

Onze inzet is dat de geluidsoverlast niet verergert. Om dit te monitoren zullen we geregeld geluidsmetingen houden. Eventuele overlast zullen we aankaarten bij degene die de overlast veroorzaakt en bij de instantie die daar bestuurlijk over gaat.

Evaluerend onderzoek

In het BOP zijn vele maatregelen aangegeven om de natuur- en belevingswaarden van het duin verder te verhogen. Hoe succesvol we daarin zijn willen we kunnen vaststellen en communiceren. Bij aanvang van een project worden daarom duidelijke doelen gesteld en na verloop van tijd wordt getoetst of die doelen ook gehaald zijn. Waar mogelijk worden de doelen zo geformuleerd dat deze objectief te meten zijn. Dit type onderzoek noemen wij *evaluerend onderzoek*.

10.9 Evaluerend natuuronderzoek

Natuurbeheermaatregelen die wij onder meer willen volgen zijn Noordwest Natuurkern, bestrijden van invasieve exoten, herstel van duingrasland, begrazing, herstel van vochtige duinvalleien en de effectiviteit van de zonering voor de natuur.

Projectonderzoek

Om kennis te vergaren als voorbereiding op te ontwikkelen beleid of de inzet van een nieuwe beheermaatregel vindt *projectonderzoek* plaats: meestal kortdurend en met een vooraf gestelde einddatum.

10.10 Onderzoek ten behoeve van beleidsplan cultuurhistorie

Ten behoeve van het beleidsplan cultuurhistorie dat wij gaan opstellen zullen diverse onderzoeken moeten worden uitgevoerd.

10.11 Onderzoek Duurzaam Toerisme in het kader van ECST

Ten behoeve van certificering ECST worden onder meer de volgende onderzoeken gedaan:

a: Scenario-onderzoek naar de draagkracht van natuur en erfgoed door recreatie en toerisme

b: Onderzoek naar de groei van het recreatief gebruik van het Park

c: Onderzoek naar het recreatie en toerisme potentieel (sterkte/zwakte, behoefte, markt)

d: Onderzoek naar de kansen voor de lokale gemeenschap en de economie

Monitoring en onderzoek educatie en communicatie

We blijven steeds monitoren of ons educatieaanbod en onze wijze van communiceren aansluit bij de behoeften van onze doelgroepen en bij onze eigen doelen.

10.12 Monitoring communicatieproducten/ -activiteiten

We blijven steeds monitoren of onze wijze van communiceren aansluit bij de behoeften van onze doelgroepen en bij onze eigen doelen.

10.13 Monitoring educatieproducten/ -activiteiten

We blijven steeds monitoren of ons educatieaanbod aansluit bij de behoeften van onze doelgroepen en bij onze eigen doelen. De activiteiten voor scholen zullen op gezette tijden worden gemonitord via evaluatieformulieren bij de leerkrachten. Zo houden wij contact met de klant en kunnen we vraaggericht werken. In het bezoekerscentrum zal eens per 3 à 4 jaar een tevredenheidsonderzoek onder bezoekers worden uitgevoerd in samenwerking met PWN.

Voor de overige producten zal incidenteel op gepaste wijze de beoordeling van de klant worden opgehaald en mogelijk verwerkt in of gekoppeld aan het tevredenheidsonderzoek in het bezoekerscentrum.

Actief vrijwilligersbeleid

11.2 Werven, professionaliseren en begeleiden van vrijwilligers.

Behalve dat we de huidige vrijwilligers willen behouden, willen we ook graag nieuwe vrijwilligers werven. Doen we dit niet dan zal het aantal vrijwilligers immers langzaam afnemen. We brengen en houden actief onder de aandacht welke leuke en belangrijke werkzaamheden vrijwilligers kunnen verrichten in het Park. Daarbij gaat het zowel om activiteiten die nu al vaak door vrijwilligers gebeuren, als om activiteiten waarvoor we hen nu nog niet of nauwelijks inzetten (bijvoorbeeld toezicht). We gaan ons daarbij ook inzetten voor het werven van een 'nieuw type' vrijwilliger. Een maatschappelijke trend is namelijk dat steeds meer mensen (m.n. jongere generaties) zich vaak liever een korte tijd (bijvoorbeeld voor één project) inzetten als vrijwilliger dan dat zij zich 'voor het leven' aan een organisatie binden. Hierbij kan aan uiteenlopende werkzaamheden worden gedacht: een evenement mee organiseren, een dag meewerken in de natuur, een seizoen meedraaien in een onderzoeksproject, meedenken over een sponsorplan, et cetera. We maken capaciteit vrij voor het werven en begeleiden van nieuwe vrijwilligers.

Samenwerking met burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties

12.2 Uitvoeren strategieplan om tot meer samenwerking te komen

Het strategieplan geeft aan hoe we met de verschillende maatschappelijke groepen in onze omgeving willen samenwerken. Omdat het NPZK uit veel partijen bestaat is het

voor de duidelijkheid en efficiëntie van belang dat we de uitvoering van dit plan zo veel mogelijk planmatig doen.

- 12.3 Onderzoek draagvlakverbreding en verdienmodel
Een van de belangrijkste doelen voor de toekomst van het Park is het behouden en bij voorkeur verbreden van het draagvlak voor het Park en het beheer van het Park. Heel belangrijk daarbij is dat het verbreden en verdiepen van het draagvlak er ook op gericht is dat burgers, bedrijven en organisaties willen bijdragen aan (het beheer van) het Park. Bijdragen moet hierbij breed worden opgevat, zij het dat het Park ook haar inkomsten moet vergroten. We gaan onderzoeken wat kansrijke mogelijkheden zijn tot draagvlakverbreding, bijdragen in brede zin en verdienen voor (het beheer van) het Park.

Organisatie en financiën

- 13.4 Onderhouden overlegstructuur NPZK
Jaarlijks is er budget nodig voor het functioneren van het Overlegorgaan van het NPZK.
- 13.5 Samenwerken in nationaal en internationaal verband
Deelname aan overleg met voorzitters, secretarissen en coördinatoren Communicatie & Educatie van andere nationale parken in Nederland (in SNP-verband). Idem voor (jaarlijks) overleg van Europarc Federation.

Bijlage 1: Projectenoverzicht

In de tabellen op de volgende pagina's zijn per thema alle projecten, processen en werksafspraken opgenomen. Voor elke actie is aangegeven welke partij trekker is, wanneer de actie voorzien is en of de actie wel of geen prioriteit heeft. Indien de kosten al bekend zijn, zijn ook deze vermeld. Daar waar de cel 'uitvoeringskosten' rood gemarkeerd is, zijn al harde afspraken gemaakt over de inzet van subsidie.

De letters in de laatste kolom hebben de volgende betekenis:

- Pj: Project
- Ps: Proces
- R: Regulier werk
- R+: Regulier werk met afspraken over geld

Acties die met twee sterretjes zijn aangeduid (**) vinden (tevens) plaats in het kader van Natura2000 en PAS.

Beleidskeuze 1: Versterken biodiversiteit en natuurlijke dynamiek						
Projectnr.	Project	Trekker	Uitvoeringskosten	Planning	Prio	Type actie*
1.1	Realiseren stuifplekken **	beheerders		2015 - 2021	X	Pj
1.2	Nabeheer geactiveerde verstuivingen**	PWN/NM		2015 - 2021	X	Pj
1.3	Realiseren vochtig duinvallei Klein Doornen	PWN	450.000,-	2014-2015	X	Pj
1.4	Opstellen natuurbeheerplan Binnenmeer Kennemerstrand	VKS		2014-2015	X	Pj
1.5	Beheer invasieve exoten in en om NPZK **	beheerders		2015 - 2021	X	Pj/R
1.6	Onthouten, kleinschalig plaggen, drukbegrazing, maaien habitats **	beheerders		2015 - 2021	X	Pj
1.7	Vergroten dynamiek open duin door verwijderen naaldbos **	PWN		2015 - 2021	X	Pj
1.8	Instandhouden en zoombeheer waardevolle naaldbossen	PWN	geen	doorlopend		R
1.9	Beheer damherten in en om het NPZK	beheerders	geen	z.s.m.	X	R
1.10	Aanleg Natuurbrug Duinpoort (spoorlijn Overveen - Zandvoort)	ProRail		2014 - 2017	X	Pj
1.11	Aanleg Natuurbrug Zeepoort (Bloemendaalse Zeeweg)	Provincie		2014 - 2017	X	Pj
1.12	Voorzieningen voor de paddentrek	B'daal		als geld		Pj
1.13	Bunkers inrichten voor vleermuizen	NM, PWN		als geld		Pj
1.14	Optimalisering gebied Zanderij(vaart) en Klaverstuk	SBB		als geld	x	Pj
1.15	Omvorming naaldbossen Middenduyn en Kennemerduinen**	SBB/PWN		als geld		Pj
Beleidskeuze 2: Blik naar buiten						
Projectnr.	Project	Trekker	Uitvoeringskosten	Planning	Prio	Type actie*
2.1	Procesafspraken maken optreden gremia	OO en AC	geen	doorlopend	X	R

Beleidskeuze 3: Cultuurhistorie beschermd en beleefbaar						
Projectnr.	Project	Trekker	Uitvoeringskosten	Planning	Prio	Type actie*
3.1	Opstellen parkbreed plan cultuurhistorie met uitvoeringsprogramma	Secr				Pj
3.2	Ontwikkelen diensten en communicatie- en educatieproducten	wisselend /coörd C&E			x	Pj
3.3	Samenwerken met aanbieders van cultuur(historie) in de regio	wisselend	geen			Ps
3.4	Projecten en maatregelen voortkomend uit Masterplan Elswout	SBB		v.a. 2015	x	Pj
Beleidskeuze 4: Rustige recreatievormen en Duurzaam Toerisme						
Projectnr.	Project	Trekker	Uitvoeringskosten	Planning	Prio	Type actie*
4.1	Opstellen Strategie- en Actieplan Duurzaam Toerisme	Secr		v.a. 2014	X	Pj
4.2	Duurzaam Toerisme	Secr				Pj
4.3	Gastvrijheid doe je samen	IVN		2014 e.v.	X	Pj
4.4	Speelnatuur	IVN/PWN/NM/SBB				Pj
4.5	Beter faciliteren gehandicapten	IVN		2015	x	Pj
4.6	Actieplan Beter faciliteren (buitenlandse) toeristen	Secr	geen		X	Pj
4.7	Uitvoeren actieplan: Ontwikkelen toeristische producten	BC				Pj
4.8	Opknappen en herinrichten enkele entrees	NM				Pj
4.9	Herinrichten ingang Koevlak, incl. bereikbaarheid Middenduin	PWN		2015	X	Pj
4.10	Maatregelen verminderen onderlinge hinder	PWN/NM/SBB				Pj
4.11	Opstellen gezamenlijk beleid voor evenementen	BC/PWN/NM/SBB/IVN	geen		X	R
4.12	Opstellen gezamenlijk beleid voor activiteiten	BC/PWN/NM/SBB/IVN	geen		x	R

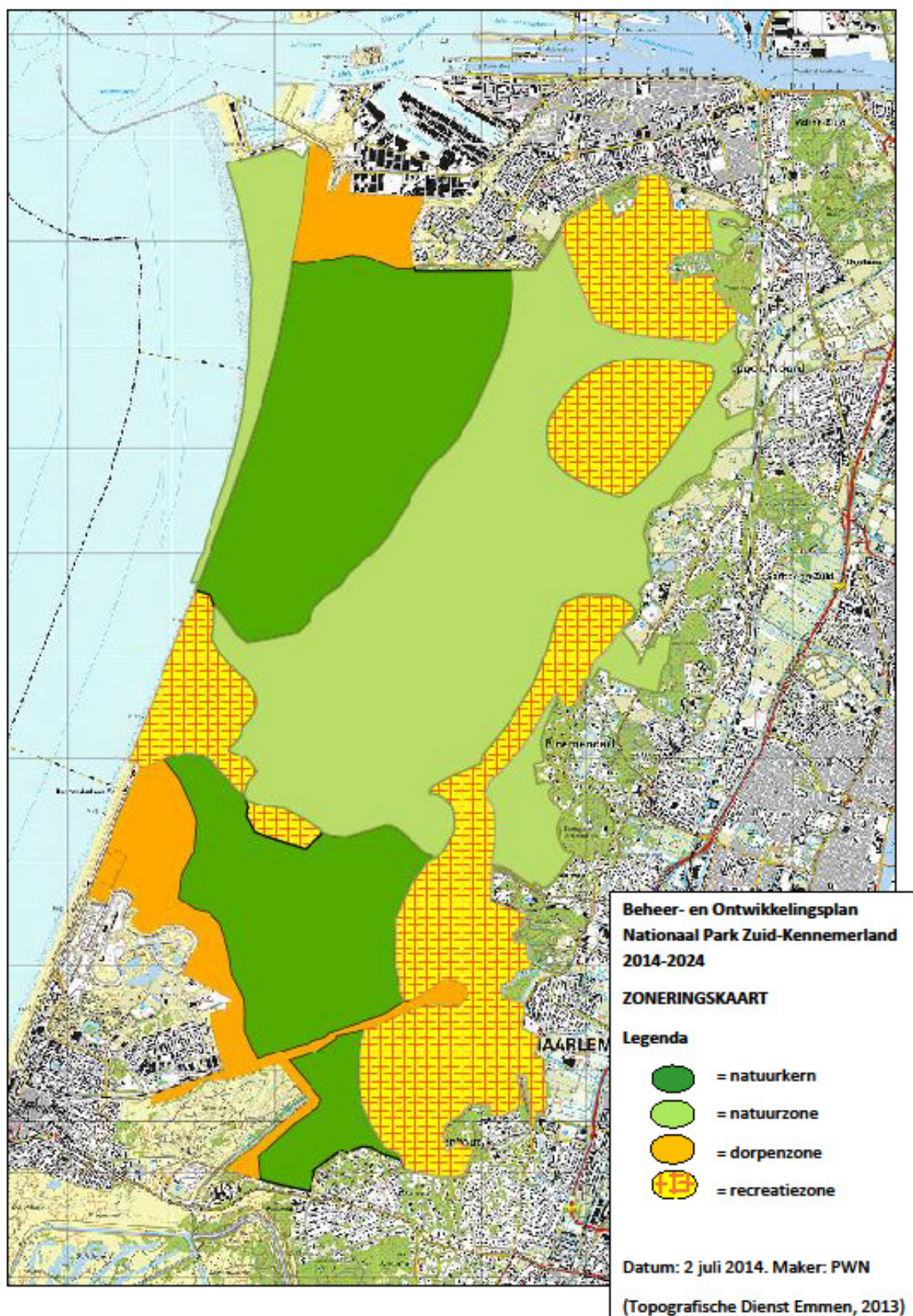
4.13	Jaarlijkse afstemming evenementen- en activiteitenkalender	IVN	geen		X	R
4.14	Opstellen gezamenlijk beleid voor nieuwe recreatievormen	PWN/NM/SBB	geen			R
4.15	Samenwerken aan toezicht	PWN/NM/SBB/gem	geen			R
Beleidskeuze 5: Bereikbaarheid en Bebording						
<i>Projectnr.</i>	<i>Project</i>	<i>Trekker</i>	<i>Uitvoeringskosten</i>	<i>Planning</i>	<i>Prio</i>	<i>Type actie*</i>
5.1	Bewegwijzering naar Bezoekerscentrum	BC		2014	X	Pj
5.2	Bewegwijzering alle entrees NPZK	gemeenten			x	Pj
5.3	Realisatie nieuwe informatiemeubels	IVN/PWN/NM/SBB		2014 e.v.	X	Pj
5.4	Heldere communicatie bereikbaarheid	nader te bepalen	geen		X	R
Beleidskeuze 6: Beheren en profileren als eenheid						
<i>Projectnr.</i>	<i>Project</i>	<i>Trekker</i>	<i>Uitvoeringskosten</i>	<i>Planning</i>	<i>Prio</i>	<i>Type actie*</i>
6.1	Harmonisering regelgeving	beheerders	geen			R
6.2	Consequent toepassen duobranding	IVN ism nader te bepalen	geen	doorlopend	X	R
Beleidskeuze 7: Goede externe zonering en verbindingen						
<i>Projectnr.</i>	<i>Project</i>	<i>Trekker</i>	<i>Uitvoeringskosten</i>	<i>Planning</i>	<i>Prio</i>	<i>Type actie*</i>
7.1	Samenwerken aan recreatiezonering	nader te bepalen	geen		X	Ps
7.2	Ontsnipperen Noordzeekanaal	nader te bepalen				Pj
7.3	Verbinding NPZK met landgoederen Velsen, Burg. Rijkenspark	nader te bepalen				Pj
7.4	Verbinding NPZK met Spaarnwoude	nader te bepalen				Pj

7.5	Verbinding NPZK en Brouwersvaart	nader te bepalen				Pj
7.6	Verbinding NPZK en Westelijk Tuinbouwgebied	nader te bepalen				Pj
Beleidskeuze 8: Intensieve, open en tweezijdige communicatie						
<i>Projectnr.</i>	<i>Project</i>	<i>Trekker</i>	<i>Uitvoeringskosten</i>	<i>Planning</i>	<i>Prio</i>	<i>Type actie*</i>
8.1	Opstellen jaarplannen communicatie met extra aandacht aan uitwerken 'NPZK als ontvanger'	IVN	Rijks gelden	doorlopend	X	R+
8.2	Uitvoeren jaarplannen communicatie	IVN		doorlopend	x	R+
8.3	Vernieuwing communicatieproducten	IVN		2014 e.v.	X	Pj
8.4	Viering 20-jarig bestaan NPZK in 2015	nader te bepalen		2014-2015	X	Pj
8.5	Samenwerken externe communicatie	beheerders	geen	doorlopend		R
Beleidskeuze 9: Natuur- en milieueducatie						
<i>Projectnr.</i>		<i>Trekker</i>	<i>Uitvoeringskosten</i>	<i>Planning</i>	<i>Prio</i>	<i>Type actie*</i>
9.1	Bezoekerscentrum: ontvangst- en informatiecentrum NPZK	BC	33.000,-/jaar		X	R+
9.2	Educatie natuur en duurzaamheid	BC/IVN			X	Pj
9.3	Realisatie informatiepunt aan noordzijde van het Park	NM/Velsen		2014	X	Pj
9.4	Samenwerking met andere aanbieders van nme in de regio	IVN	geen		X	Ps
9.5	Kwaliteitszorg en vernieuwing educatieaanbod	BC/IVN		2014 e.v.	X	Pj
9.6	Kwaliteitszorg en vernieuwing recreatieaanbod	BC/IVN		doorlopend	x	PJ

Beleidskeuze 10: Onderzoek en monitoring						
<i>Projectnr.</i>	<i>Project</i>	<i>Trekker</i>	<i>Uitvoeringskosten</i>	<i>Planning</i>	<i>Prio</i>	<i>Type actie*</i>
10.1	Samenwerken aan onderzoek	Secr.	geen			R
10.2	Communicatie onderzoeksresultaten	IVN/PWN/NM/SBB/..	geen		X	R
10.3	Inzetten schaapskudde	PWN	geen		X	Pj
10.4	Klimaatadaptatie	beheerders	geen			Pj
10.5	Onderzoek wandelverbinding tussen deelgebieden	Secr.	geen			Pj
10.6	Signalerend natuuronderzoek	beheerders				Pj
10.7	Recreatieonderzoek	Secr.				Pj
10.8	Monitoren geluidsoverlast tbv natuurbeleving	p.m.				Pj
10.9	Evaluerend natuuronderzoek	beheerders				Pj
10.10	Onderzoek t.b.v. beleidsplan cultuurhistorie	Secr.				Pj
10.11	Onderzoek Duurzaam Toerisme in het kader van ECST	Secr.			X	Pj's
10.12	Monitoring communicatieproducten/-activiteiten	IVN				Pj
10.13	Monitoring educatieproducten/-activiteiten	IVN				Pj
Beleidskeuze 11: Actief vrijwilligersbeleid						
<i>Projectnr.</i>	<i>Project</i>	<i>Trekker</i>	<i>Uitvoeringskosten</i>	<i>Planning</i>	<i>Prio</i>	<i>Type actie*</i>
11.1	Afstemming vrijwilligersbeleid	wisselend	geen		X	R
11.2	Werven, professionaliseren en begeleiden vrijwilligers	wisselend			X	Pj

Beleidskeuze 12: Samenwerking burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties						
<i>Projectnr.</i>	<i>Project</i>	<i>Trekker</i>	<i>Uitvoeringskosten</i>	<i>Planning</i>	<i>Prio</i>	<i>Type actie*</i>
12.1	Opstellen strategieplan om tot meer samenwerking te komen	Secr.	geen	2014	X	Pj
12.2	Uitvoeren strategieplan samenwerking	p.m				Pj
12.3	Onderzoek naar draagvlakverbreding en verdienmodel	Secr.		2014 - 2015	X	Pj
Beleidskeuze 13: Slagvaardige organisatie en financiën op orde						
<i>Projectnr.</i>	<i>Project</i>	<i>Trekker</i>	<i>Uitvoeringskosten</i>	<i>Planning</i>	<i>Prio</i>	<i>Type actie*</i>
13.1	Opstellen reglement organisatie	Secr.	geen		X	Pj
13.2	Opstellen meerjarenbegrotingen	Secr.	geen		X	R
13.3	Opnemen BOP in beleidsplannen NP-partners	nader te bepalen	geen	2014	X	Pj
13.4	Onderhouden overlegstructuur NPZK	Secr.		doorlopend	X	R+
13.5	Samenwerken in nationaal en Europees verband	Secr.		doorlopend	X	R+

Bijlage 2: Zoneringskaart



Bijlage 3: Verbindingenkaart

